

Camilla Metsäranta

”OLET KÄYTTÄNYT VAPAUDU VANKILASTA -KORTTISI”

Nuorisotyön ammattilaisten näkemyksiä nuorten kanssa
käydyistä näpistyskeskusteluista

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Elokuu 2020

TIIVISTELMÄ

Camilla Metsäranta: "Olet käyttänyt vapaudu vankilasta -korttisi" Haastattelututkimus nuorisotyön ammattilaisten näkemyksistä nuorten kanssa käydyistä näpistyskeskusteluista

Pro gradu- tutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Nuorisotyö ja nuorisotutkimus

Elokuu 2020

Tarkastelen tutkimuksessani nuorisotyön ammattilaisten näkemyksiä nuorten kanssa käydyistä näpistyskeskusteluista. Tutkimuksen tehtävänä oli luoda käsitys, siitä minkälaisia kokemuksia nuorisotyön ammattilaiset kertovat saavansa kohdatessaan nuoria, jotka ovat osallistuneet lainvastaiseen tekoon. Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostavat Juha Niemisen nimeämät nuorisotyön perusfunktiot sekä nuorisotyön eetos, sosiaalinen kontrolli ja dialogin merkityksellistäminen nuorisotyössä.

Tämän laadullisen tutkimuksen aineisto koostuu seitsemästä nuorisotyön ammattilaisen haastattelusta. Haastateltavat edustivat eri organisaatioita useasta Suomen maakunnasta. Kaikilla haastateltavilla oli kokemusta alle 18-vuotaiden nuorten kanssa käydyistä näpistyskeskusteluista tai vastaavasta toimintamuodosta. Tutkimuksessa käsitellyt toimintamuodot ovat: Ankkuritoiminta, Katusovittelu ja Näppihaukka-toiminta. Haastattelut toteutettiin syksyn 2018 aikana. Aineistonkeruumenetelmänä toimi kasvokkain toteutetut yksilö- ja parihaastattelut.

Tutkimuksen havaintojen mukaan nuorisotyön järjestämät ensikertalaisuuteen painottuvat näpistyskeskustelut nähdään tehokkaana toimintatapana kohdattaessa nuoria, jotka ovat syyllistyneet lainvastaiseen tekoon. Näpistyskeskustelu pohjautuu kasvatuksellisuuteen sekä ratkaisukeskeisyyteen, jonka avulla nuori oppii ymmärtämään tekojensa seuraukset ja mahdolliset vaikutukset tulevaisuuteen. Varhaisella puuttumisella kartoitetaan kokonaisvaltaisesti nuoren elämäntilanne sekä ohjataan tarvittavan tuen piiriin. Keskusteluissa käytävän dialogin koetaan rakentuvan toisten kunnioittamisen sekä ihmisten erilaisuuden ymmärtämisen kautta. Nuori kohdataan yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä ja nähdään ongelmien lisäksi myös nuoren voimavarat. Tutkimusaineistosta on pääteltävissä, että tällaisessa kontekstissa valvonta ja kontrolli tukevat nuoren kasvua, kehitystä ja rikoksetonta elämänpolkua. Nuorisotyön tarjoama näpistyskeskustelu nähdään matalan kynnyksen toimintamuotona, jolla pyritään vaikuttamaan nuoreen.

Aihepiiriä nuorisotyön näkökulmasta voisi tutkia lisää tarkastelemalla nuoria, jotka ovat osallistuneet nuorisotyön toteuttamaan näpistyskeskusteluun. Lisäksi kiinnostavaa olisi selvittää, kuinka nuorisotyötä voisi hyödyntää rikoskierteessä olevien nuorten auttamiseksi.

Avainsanat: Nuoret, nuorisotyö, kohtaaminen, näpistys, dialogi, sosiaalinen kontrolli, nuorisoriikollisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA	3
2.1 Nuorisorikollisuus ilmiönä: yleisyys ja muodot	3
2.2 Nuorisorikollisuuteen puuttuminen: suomalainen kriminaalipolitiikka.....	5
2.3 Nuorisotyön tehtävät ja rooli rikoksiin puuttumisessa	6
2.3.1 Ankkuritoiminta.....	10
2.3.2 Katusovittelu.....	11
2.3.3 Näppihaukka.....	14
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	15
3.1 Nuorisotyön perusfunktiot ja eetos.....	15
3.2 Sosiaalinen kontrolli ennaltaehkäisevänä toimintana nuorisotyössä	18
3.3 Dialogi nuorisotyössä	21
3.4 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	23
4 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT, AINEISTO JA TOTEUTUS	24
4.1 Asiantuntijahaastattelu.....	24
4.2 Teemahaastattelu ja haastattelurunko.....	25
4.3 Sisällönanalyysi aineiston analysoinnin välineenä	29
4.4 Eettiset periaatteet	30
5 KESKEISET TUTKIMUSHAVAINNOT	31
5.1 Näpistyskeskustelut ja muiden lievien rikosten käsittely	32
5.1.1 Työn tavoite ja sisältö.....	40
5.1.2 Verkostoyhteistyö	43
5.1.3 Näpistyskeskusteluiden toteuttamiseen liittyvät haasteet	46
5.2 Nuorisotyön ammattilaisten kokemukset onnistumisista ja epäonnistumisista näpistelykeskusteluissa	47
5.2.1. Nuorisotyön ammattilaisen rooli keskusteluissa.....	48
5.2.2 Nuorisotyön asiantuntijuus näpistyskeskusteluissa.....	50
5.2.3 Dialogisuus	53
5.3 Kontrolli	54
5.3.1 Kontrolli ja nuorisotyö.....	54
5.3.2 Kontrolli nuorten kohtaamisessa	56
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	58
6.1 Kuinka näpistelystä keskustellaan nuoren kanssa.....	58
6.2 Nuorisotyöntekijöiden kokemukset käytävistä keskusteluista.....	60
6.3 Nuorisotyö dialogin ja kontrollin välimaastossa	61
6.4 Nuorisotyöllinen kontrolli	62
6.5 Pohdinta	63

LIITTEET

Liite 1: Haastattelukysymykset

Liite 2: Informaatiokirje

Liite 3: Haastattelusopimus

1 JOHDANTO

Pro gradu -tutkimuksessani tarkastelen nuorisotyön ammattilaisten kokemuksia nuorten kanssa käydyistä näpistyskeskusteluista. Puuttuminen nuoren rikolliseen oireiluun voi olla nuorisotyön toteuttama näpistyskeskustelu, jonka tarkoituksena on tavata ensimmäistä kertaa lainvastaisesta teosta kiinni jäänyt alaikäinen yksin tai yhdessä hänen huoltajansa kanssa. Keskusteluiden tavoitteena on katkaista näpistyskierte varhaisen ja nopean puuttumisen avulla, ennen kun nuori ehtii syyllistyä uuteen lainvastaiseen tekoon. Näpistyskeskustelussa tarkoituksena on käsitellä tapahtunut rike, sekä ohjata nuorta selvittämällä syitä, jotka johtivat lainvastaiseen tekoon. Näpistyskeskusteluita järjestävät muun muassa kuntien nuorisotyö, järjestöt, seurakunnat, viranomaiset sekä yhdistykset. Tutkimukseeni osallistuneet nuorisotyön ammattilaiset edustavat eri nuorisotyön organisaatioita Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnista.

Nuorten kontrolloimiseen sekä rikosten ennaltaehkäisyyn liittyvät kysymykset eivät ole olleet nuorisotyön keskiössä, sillä ne eivät asetu suoraan nuorisotyön eetokseen ja tavoitteisiin nähden nuoret myönteisesti omina itsenään ja ohjata heitä yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Päivi Honkatukia sekä Minna Piispa (2018) ovat arvioineet tämän olevan yksi syy, miksi nuorisotyön asiantuntijuutta on hyödynnetty vähän rikosten ennaltaehkäisyyn tai rikokseen puuttumisen kysymyksissä. Kuitenkin nuorisotyön nähdään edistävän nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Honkatukia & Piispa 2018.)

Tutkimus juontaa juurensa omiin kokemuksiini erityisnuorisotyöntekijänä kunnallisen nuorisotyön organisaatiossa. Osa työtäni on kohdata nuoria ja heidän huoltajiaan nuoren jäätyä kiinni lainvastaisesta teosta. Oma ammatillinen kokemukseni lisäsi kiinnostusta tutkia tätä interventiota nuorisotyön ammattilaisten näkökulmasta ja sitä, miten tällaisia keskusteluita toteutetaan Suomessa. Tutkimuksen edetessä tutustuin kolmeen toimintamalliin, joita ovat Ankkuritoiminta, Katusovittelu ja Näppihaukka -näpistyskeskustelu. Olen tutustunut näiden toimintamallien taustoihin haastatteleamalla nuorisotyön ammattilaisia heidän kokemuksistaan koskien kyseisiä malleja. Lisäksi omassa työssäni olen päässyt konkreettisesti toteuttamaan kaikkia kyseisiä toimintamalleja. Kuulun Kymenlaakson ankkuritiimiin nuorisotyön edustajana, ja olen toiminut vuodesta 2019 Kymi-Saimaan Sovittelutoimiston katusovittelijana. Nämä kokemukset ovat luoneet vahvan tietopohjan ja käytännön kokemuksen tutkimastani ilmiöstä sekä lisänneet motivaatiota tutkia aihetta.

Tomi Kiilakoski (2015, 154-155) käsitteellistää nuorisotyön kasvatuksellisenä toimintana, jota ohjaavat nuorisotyön arvot. Jotta nuoriin voi vaikuttaa toimimaan yhteiskunnan arvojen mukaisesti, tulee heitä kuulla ja kunnioittaa. Tämä nähdään olevan osa nuorisotyön ydintä. Nuorisotyö on kasvatuksellinen prosessi nuoren elämässä. Se ei ole vain yksi pikainen tapahtuma, ei hetkessä tapahtuvaa kohtaamista, vaan pidempikestoinen prosessi yksittäisten nuorten ja ryhmien kanssa. (Kiilakoski 2015, 154-155.) Nämä ovat nuorisotyön vahvuuksia myös kohdattaessa ja auttaessa nuoria, jotka ovat tehneet kiellettyjä tai lainvastaisia tekoja. Nuorisotyö ei perustu yhdenlaiseen ammatilliseen osaamiseen, mistä Kiilakoski (2015, 164) käyttää esimerkkinä lääkärin osaamista sairauksien hoitamisessa, vaan nuorisotyössä on merkityksellistä kyky olla nuoren lähellä ilman liiallista auktoriteettia. Kontrolli ei ole kovin vahvasti nuorisotyön ytimessä, eikä ajatuksena ole asettua auktoriteetin asemaan kontrolloiden nuoria. Kontrolli on kuitenkin näpistyskeskusteluissa keskeistä, ja nuorisotyöntekijät käyttävät näissä tilanteissa kontrolloivaa valtaa. Minua kiinnostaa, miten nuorisotyön ammattilaiset käsittelevät dilemmaa nuorten puolella olemisen ja heidän kontrolloimisensa välillä, mikä on ollut yksi keskeisin syy ryhtyä tukimaan tätä aihetta.

Tutkimuksen alussa taustoitan tutkimukseni aihepiiriä, perehdyn kriminaalipoliittikkaan ja esittelen, mitä erityistä on nimenomaan suomalaisessa kriminaalipoliittisessa ajattelussa. Lisäksi käsittelen nuorisotyön tehtäviä ja roolia nuorten rikoksiin puuttumisessa esitellen tuoreen Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaiseman tutkimushankkeen ”Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin”. (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019a.) Selvityksessä esitellään ajankohtaista tutkimustietoon perustuvaa tietoa nuorisorikollisuuden ehkäisyyn tähtäävien toimien vaikuttavuudesta. Koen tämän tiedon olevan hyödyksi perehtyessä tutkimukseeni liittyvään aikaisempaan tutkimukseen. Ensimmäisen luvun lopuksi kuvaan tutkimukseni kannalta kolme keskeisestä toimintamallia, joilla pyritään ehkäisemään nuorten rikollista käyttäytymistä ja puuttumaan siihen. Perehdyn tutkimuksen avainkäsitteisiin sekä täsmennän tutkimuksen tavoitteet ja esittelen tutkimuskysymykset luvussa kolme. Teoreettinen viitekehys koostuu seuraavista käsitteistä: nuorisotyön perusfunktiot ja eetos, sosiaalinen kontrolli ja dialogi nuorisotyössä. Neljännessä luvussa esittelen tutkimuksen metodologiaa, aineistoa ja pohdin tutkimukseni eettistä ulottuvuutta. Viidennessä luvussa esittelen tutkimushavaintoni, minkä jälkeen johtopäätösluvussa arvioin tutkimuksen onnistumista ja esittelen jatkotutkimusaiheita.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Tässä luvussa perehdytään nuorten rikollisuuteen ja siihen puuttumiseen nuorisotyössä käsitteinä ja tutkimuskohteena. Aluksi määrittelen, mitä nuorten rikollisella käyttäytymisellä tarkoitetaan sekä millaisia puuttumisen keinoja nuorisotyössä esiintyy. Tämän jälkeen esittelen tutkimukseni kannalta kolme olennaisinta toimintamallia, joilla pyritään ennaltaehkäisemään ja puuttumaan nuorten rikolliseen käyttäytymiseen.

2.1 Nuorisoriikollisuus ilmiönä: yleisyys ja muodot

Henrik Elonheimon (2010, 15) mukaan nuorten rikollisuutta voidaan pitää nuoruuteen kuuluvana ja ohimenevänä kehitysvaiheena nuoren elämässä. Huomattava osa nuorista syyllistyy johonkin kiellettyyn tai lainvastaiseen tekoon, mutta suurimmalle osalle rikolliset teot ovat rajojen koettelua ja vaihe menee ohi itsestään. (Elonheimo 2010, 15.) Rikollisuus voidaan siis nähdä nuoruuteen liittyvänä ilmiönä. Kuitenkin nuorten kokonaisrikollisuus on vähentynyt huomattavasti kuluneen vuosikymmenen aikana. Tähän on vaikuttanut vahvasti julkisten tilojen kontrollin tehostuminen, mikä on mahdollistanut todennäköisyyden kiinni jäämiseen. Lisäksi teknologisoituminen on muuttanut nuorten ajanviettotapoja ja vaikuttanut nuorten asenteisiin. (Honkatukia 2018.)

Vuonna 2016 kerätystä nuorisoriikollisuuskyselystä selviää, että huomattava osa 15-16-vuotiaista syyllistyy elämänsä aikana johonkin kiellettyyn tai lainvastaiseen tekoon. (Näsi 2016.) Tarkastellessa rikoskäyttämisen muutoksia vuodesta 1995 lähtien, voidaan havaita rikoskäyttämisen olleen laskussa ja harvinaistuneen vuoden 2012 vahingontekojen ”piikkiä” lukuun ottamatta. Yleisimpiä kiellettyistä tai rikollisista teoista olivat alkoholin humalajuominen (35 %), luvattomat poissaolot koulusta (26 %), ja koulusta varastaminen (11 %). Ainoastaan 5 % tutkimukseen osallistuneista yhdeksäsluokkalaisista kertoivat varastaneensa kaupasta tai kioskista. (Näsi 2016, 1, 5.)

Kansallisten nuorisoriikollisuuskyselyjen pohjalta tiedetään, että vain 5-20 % rikoksia tehneistä yhdeksäsluokkalaisista nuorista on tullut poliisin tietoon tekemänsä rikoksen johdosta. Viranomaistilastojen ulkopuolelle jäävää osuutta kutsutaan piiloon jääväksi rikollisuudeksi (Kivivuori 2003, 2). Piilorikollisuutta ovat kaikki ne teot, jotka eivät päädy viranomaisten tietoon. Tällöin ne eivät myöskään tule näkymään viranomaistilaistoissa (Kivivuori 2006a, 17). Piilorikollisuustutkimusten mukaan suuri osa nuorista tekee rikoksia, mutta vain harva nuori päätyy

rikolliselle uralle (Kivivuori & Honkatukia 2006, 345). Oma ammatillinen kokemukseni nuorten piilorikollisuudesta vastaa edellä esittelemiäni piilorikollisuustutkimuksen tuloksia. Työssäni erityisnuorisotyöntekijänä nuorten kanssa käydyissä keskusteluissa on ilmennyt useita kertoja, etteivät he syystä tai toisesta ole jääneet kiinni kaupasta näpistämisestä tai muusta rikollisesta toiminnasta. Myös tilanteissa, jossa nuori on jäänyt esimerkiksi vartijalle kiinni, ei tapahtuma ole päätyntä viranomaisten tietoon. Tämä tilanne on nuorten kertomien mukaan johtunut siitä, ettei kaupan henkilökunnalla tai vartijoilla ole ollut tarpeeksi resursseja odottaa viranomaisten saapumista. Näin ollen moni nuori on jäänyt viranomaistilastojen ulkopuolelle ja nuoren rikoskäyttäytyminen on voinut jäädä kokonaan selvittämättä. Näpistely hahmotetaan nuoruudessa usein ohimenevänä vaiheena, joka monen nuoren kohdalla loppuu ilman ulkopuolista pysäytystä. Voimakas puuttuminen voi aiheuttaa nuorelle leimaantumista ja muita ongelmia elämässä. Valvontaan ja pelotteeseen perustuvia kontrollin muotoja ei ole nähty tehokkaina nuorten rikollisuuden vähentämisessä, ja pahimmillaan se voi tehdä enemmän vahinkoa nuoren elämänpolulla. (Schalin 2019, 31.)

Nuorten kasautuvan rikoskäyttäytymisen syyt pohjautuvat usein hyvinvointiin liittyviin ongelmiin ja haasteisiin. Monessa tapauksessa ongelmat ovat kasautuneet, eikä yksittäisiä syitä nuorten rikoksiin ole tunnistettavissa. Kuitenkin syrjäytyminen sekä heikot sosiaaliset taidot on todettu olevan nuorten rikoskäyttäytymiseen yhteydessä. Lisäksi on todettu, että keskittymisvaikeuksien ja käyttäytymisvaikeuksien sekä mielenterveysongelmien ja päihteiden käyttö lisää riskiä rikolliseen käyttäytymiseen. (Moilanen, Airaksinen & Kangasniemi 2019, 12.) Nuorisoriikollisuutta käsittelevässä teoksessa ”Nuorisoriikollisuus, määrä syyt ja kontrolli” (Honkatukia & Kivivuori 2006) käsitellään nuorten rikolliseen käyttäytymiseen johtaneita syitä, joita kirjoittajat lähestyivät oman tieteenalansa ja viitekehjyksensä kautta. Yhteenvetona eräitä keskeisiä nuorten rikoskäyttäytymisen syitä:

- Yksilökohtaiset käyttäytymisalttiudet vuorovaikutuksessa ympäristötekijöiden kanssa.
- Varhaisen kasvu ympäristön riskitekijät, esimerkiksi nuoreen kohdistunut väkivalta, ankara epäjohtonmukainen kasvatus sekä vanhempien päihteidenkäyttö.
- Lapsiperheiden köyhyys ja sosiaalinen huono-osaisuus, joka lisää rikollisuutta heikentämällä vanhempien kykyä ja halua kontrolloida lapsiaan.
- Rikollisuutta suosivien asenteiden oppiminen vertaisryhmissä ja mediasta.
- Rangaistukset, jotka heikentävät nuoren kiinnittymistä sellaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin kuten työhön ja parisuhteeseen (Kivivuori & Honkatukia 2006, 343).

2.2 Nuorisirikollisuuden puuttuminen: suomalainen kriminaalipolitiikka

Suomen rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä rikoksesta epäilty erotellaan iän mukaan neljään eri kategoriaan: 1) alle 15-vuotiaat lapset, 2) 15-17-vuotiaat nuoret henkilöt, 3) 18-20-vuotiaat nuoret rikoksenteelijät ja 4) vähintään 21-vuotiaat aikuiset. 15-20-vuotiaista käytetään yhteistä termiä ”nuoret rikoksenteelijät”. Rikosoikeudellisesti lapsia ja nuoria rikoksenteelijöitä kohdellaan lievemmin kuin aikuisia. Alle 15-vuotiaat eivät joudu lainkaan rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan, mutta ovat kuitenkin vahingonkorvausvelvollisia teoistaan. (Niemi 2014). 15-17-vuotiaisiin kohdistuu suurin osa rikosoikeudellisista lievennyksistä, joista merkittävin on se, ettei nuorta henkilöä voida tuomita ehdottomaan vankeuteen, ellei painavat syyt sitä vaadi. (Niemi & Marttunen 2015, 119.) Lasten ja nuorten rikoksiin puututaan pääsääntöisesti lastensuojelun keinoin sekä sovittelemalla tekoja (Niemi 2014).

Suomessa on moniin muihin maihin verrattuna suhteellisen vähän erityisjärjestelyitä nuorille rikoksen tekijöille. Suomen ja muiden Pohjoismaiden nuorisirikosoikeuden kehitys on seurannut yleiseurooppalaista mallia. Aluksi Suomessa perustettiin nuorisolaitokset, jonka jälkeen laadittiin rangaistusvastuukärräjat ja lopulta 1800-1900-lukujen taitteessa muovattiin lasten ja nuorten seuraamusvalikoimaa sekä seuraamusten määräämismenettelyä. Tällöin Pohjoismaat omaksuivat huoltomallin, joka perustuu lastensuojelun merkittävään asemaan huolta aiheuttavien lasten ja nuorten ongelmien käsittelyssä. (Marttunen 2008, 50.) Huoltomallissa rikollisuus tulkitaan oireiksi muista ongelmista, jolloin nuorta tulisi valvoa ja hoitaa, jotta hänestä voisi tulla kunnan kansalainen ja yhteiskunnan jäsen. Huoltomallissa lähtökohtana lastensuojelun sekä sosiaalityön ammattilaiset selvittävät nuoren tuen ja hoidon tarpeen. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 5.)

Huoltomalli on sisällytetty osaksi lastensuojelun perusideaa, jossa rikosvastuun ikäraja on asetettu 15-vuoteen. Huoltomallin tunnusomaisia piirteitä on, että rikoksen teosta syntyneitä tilannetta on arvioitu kokonaisvaltaisesti lapsen tuen tarpeen näkökulmasta, ei vain teon tuomittavuuden kautta. (Pekkarinen 2010, 19.)

Ymmärtämättömyyttä ja ajattelemattomuutta pidetään usein syinä nuorten tekemiin rikoksiin. Koska teko ei useinkaan ole toteutettu harkitusti ja tiedostetusti, pidetään nuorten rankaisemista lievemmin oikeutettuna. Nuoren kehitykseen kuuluu rajojen kokeilu, jonka katsotaan olevan osin ennaltaehkäistävässä viranomaisten kohtaamisella. Nuori henkilö ei ikänsä ja kehitystasonsa takia välttämättä pysty ymmärtämään teon seurauksia ja siksi hänen rankaisemisensa olisi

epäoikeudenmukaista. Nuoren vaillinaiset tiedot ja taidot sekä seuraamusten ankara vaikutus antavat perusteet nuoren rangaistuksen lieventämiselle. (Marttunen 2008, 102-104.)

2.3 Nuorisotyön tehtävät ja rooli rikoksiin puuttumisessa

Osallistuin keväällä 2018 Nuori rikoksen tekijänä ja uhrina – miten kysyä, puuttua ja ehkäistä? -seminaariin, jossa oli yhtenä puhujana Tampereen yliopistosta nuorisotutkimuksen professori Päivi Honkatukia. Seminaariesitys käsitteli kysymystä ”Miksi nuorisotyötä tarvitaan nuorten rikosten ennaltaehkäisyssä ja käsittelyssä?”. Honkatukian mukaan nuorisotyö nähdään ennen kaikkea kasvatuksena, mikä voidaan mieltää myös ennaltaehkäisevänä työnä rikoksiin puuttumisessa. Nuorten kohtaamisen asiantuntemus, ymmärrys nuoruudesta elämänvaiheena, puheeksi ottamisen taidot ovat tärkeitä nuorisotyöllisiä asiantuntijuuden osa-alueita rikollisuudesta puhuttaessa. Nuorisotyön eetokseen ja tavoitteisiin perustuen arvostava kohtaaminen, kokonaisvaltainen ja yksilöllinen kohtelu myös silloin, kun nuoret ovat rikkoneet yhteiskunnan normeja, ovat nuorisotyön ammattilaisten vahvuuksia. Näin ollen erityisesti ennaltaehkäisevässä työssä nuorisotyön asiantuntijuutta tulisi perustellusti hyödyntää rikokseen puuttumisen kysymyksissä, jotta nuoret kohdattaisiin leimaamattomasti ja yhdenvertaisesti. (Honkatukia 2018.)

Nuorisotyöntekijän tehtävät perustuvat nuorisolakiin, jossa nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa tavoitteena tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista (Nuorisolaki 2016). Nuorisotyön eetoksessa korostuu ennaltaehkäisy, vapaaehtoinen osallistuminen ja nuorilähtöisyys (Nieminen 2014, 34-38.) Kaikki nuorisotyö tähtää sosiaaliseen vahvistamiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn, mikä voidaan ymmärtää myös nuorten rikoskäyttäytymisen ehkäisyynä. ”Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin” - tutkimushankkeen raportissa (2019) nuorisotyön ammattilaiset kokivat nuorisopalveluiden niin kutsuttuun perustyöhön kuuluvan paljon elementtejä, jotka liittyivät nuorten rikoksen ehkäisyyn olennaisesti, mutta epäsuorasti. (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019a, 59.) Kuitenkin tutkimushankkeeseen osallistuneista ammattilaisista valtaosa edustivat nuorisotyön ammattikuntaa, jotka toivat esille erilaisia systematisoituja toimintamalleja, joissa nuorisotyö on vahvasti mukana.

Haikkola, Hästbacka ja Pekkarinen (2019) luokittelivat nimetyt ja standardisoidut toimintamuodot, joita on levitetty useisiin kuntiin. Näissä toimintamuuodoissa puututtiin useimmiten lieviin

rikostyyppeihin, joissa toimii vahva moniammatillinen yhteistyö ja työn ketjutus. Eri organisaatiot ovat luoneet lyhytkestoisia käytäntöitä, joilla pyritään kohtaamaan pääsääntöisesti ensikertalaisten tekemät ja lieviksi katsotut rikokset, mitkä eivät automaattisesti johda poliisin tai lastensuojelun toimiin. Tutkimushankkeen kartoituksessa esille tulleet käytännöt olivat pääsääntöisesti minimaalisia interventioita, joita olivat muun muassa nuorisotyön järjestämät puhuttelut. (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019a, 60-61.)

Keväällä 2019 julkaistussa Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta tutkimushankkeen raportissa ”Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin” suoritettiin kirjallisuuskatsaus nuorten rikollisuuteen puuttumisen eri toimenpiteiden vaikuttavuuden ja kustannus hyötyjen tutkimuksesta, kartoitettiin nuorten rikoksiin puuttumisen käytäntöjä, perehdyttiin etnografisesti neljän kaupungin toimintamalleihin ja selvitettiin mahdollisuuksia rekisteripohjaiseen kustannusvaikutusten analyysiin. Yksi tutkimushankkeen tavoitteista oli luoda kokonaiskuva tavoista, joilla rikoksiin puuttuminen on järjestetty Suomen kunnissa ja selvittää eri toimintamalleja rikosten käsittelyyn. Lisäksi tutkijat halusivat selvittää, millaisia kokemuksia ammattilaisilla on rikoksiin puuttumisen tavoista ja niiden tehokkuudesta. Tutkimushankkeen tulosten perusteella todetaan, että systematisoidut mallit keskittyvät varhaiseen puuttumiseen, kuten ensikertalaisten puhuttamiseen ja arviointiin. (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019a.)

Tutkimushankkeen kartoituksessa kerättiin 64. Suomen kunnasta tietoa nuoren asioiden parissa työskenteleviltä ammattilaisilta, jotka edustivat muun muassa nuorisotyöntekijöitä sosiaalityöntekijöitä sekä poliiseja. Puhelinhaastatteluita käytiin eniten kuntien nuorisopalveluiden työntekijöiden kanssa, joita oli yli 50. Haastatteluissa kysyttiin, onko kaupungissa tai kunnassa käytössä toimintamallia, ohjelmaa tai hanketta, jolla puututaan nuorten rikoskäyttäytymiseen. Tämän lisäksi haastatteluissa kysyttiin tarkentavaa tietoa toiminnan tavoitteista, sisällöstä, työn organisoimisesta, vaikutusten seurannasta ja tiedon keräämisestä. Kartoituksessa havaittiin, että kunnissa oli suurta vaihtelua tavoissa, joilla nuoren rikoksiin puuttuminen oli järjestetty. 34 kunnassa on käytössä vähintään yksi rikoksiin puuttumisen malli. Noin puolet kunnista vastasivat, ettei heillä ole mitään tiettyä toimintamallia, hanketta tai ohjelmaa nuorten rikosten ehkäisemiseksi tai rikoksiin puuttumiseksi. (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019a, 51-52.)

Tutkimushankkeessa eri malleja nimettiin yhteensä noin 30. Yleisimmin kunnissa mainittiin Ankkuritoiminta, joka oli käytössä 22 kunnassa. Katusovittelu oli toiseksi yleisin nimetty

toimintamalli. Sen mainittiin olevan toiminnassa viidessä kunnassa. Näpistelijöiden kanssa käytäviä keskustelumalleja oli kahdeksassa kunnassa. Suurin osa näistä rikoksiin puuttumisen käytännöistä oli integroitu sosiaali- ja nuorisopalveluiden perustyöhön. Lisäksi tutkimukseen osallistuneet mainitsivat toimintamuotoja, jotka keskittyivät laajemmin nuorten rikollisuuden ehkäisyyn. Osa mainituista oli kolmannen sektorin kehittämiä ja ylläpitämiä toimintamuotoja, joita oli muun muassa Katusovittelu ja Vamos. Poliisitoimi esitteli muun muassa ennalta estävän toiminnan ja rikoskeskustelut ja nuorisotyö muun muassa erityisnuorisotyön ja kohdennetun ryhmätoiminnan. (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019a, 52-53.)

Tutkimushankkeen puhelinhaastattelujen saadun tiedon perusteella Haikkola, Hästbacka ja Pekkarinen (2019) ovat muodostaneet luokittelun, jossa nimetyt toimintamallit on jaettu ehkäisevään, puuttuvaan ja nuoria tukevaan toimintaan. Ennaltaehkäisevät toimintamallit ovat kaikille nuorille suunnattuja kasvua, osallisuutta ja hyvinvointia tukevia toimintoja. Puuttumisen toimintamallit ovat erilaisia toimia, jotka kohdistuvat nuoren rikoskäyttäytymisen puuttumiseen, selvittämiseen ja elämäntilanteen arviointiin, joita voidaan kutsua myös kontrollimuodoiksi. Tuen eri menetelmät ovat sosiaalityön jälkihuollon toimet ja marginaaliryhmille kohdennettuja tukimuotoja (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019a, 56.) Tämä kolmiosainen luokittelu havainnollistetaan kuviossa 1.

Kuvio 1. Jaottelu ehkäisevään, puuttuvaan ja tukevaan toimintaan.

Kesäkuussa 2019 oikeusministeriö julkaisi kehittämistyöryhmän laatiman toimintamalliehdotuksen rikoksilla oireileville nuorille. Ehdotus pohjautuu edellä esittelemääni tutkimushankkeeseen, jolla pyrittiin vastaamaan neljään valtioneuvoston kriminaalipoliittisen osaston laatimaan kysymykseen: 1. millaisia palveluita valtakunnallisesti on tarjolla rikoksilla oireileville nuorille, 2. miten rikoksilla oireilevien nuorten yksilölliset tukitarpeet kartoitetaan ja otetaan huomioon palveluun ohjauksessa, 3. millaisia keinoja nuorten palveluihin sitouttamiseksi, 4. mitä kansainvälisiä vastaavia, vaikuttaviksi arvioituja palveluita ja hyviä käytäntöjä maissa, jotka vastaavat mahdollisuuksien mukaan Suomea. Työryhmä ehdotti toimintamallin toteuttamiseksi järjestämislakia, jossa säädetään moniammatillisen ja poikkihallinnollisen viranomaismallin toimivalta, yhteistyö ja velvollisuudet (Oikeusministeriö 2019, 7.)

Ehdotuksessa mainitaan, että kunnissa rikosten ehkäisy ja niihin puuttuminen ovat useiden ammattilaisten ja hallinnanalojen vastuulla. Ensimmäistä kertaa rikoksesta epäilyn nuoren tilanteeseen löytyy useita malleja, mutta rikoksia uusivien nuorten tukitoimien järjestämisessä on havaittu olevan puutteita. Uusi toimintamalli keskittyykin erityisesti rikoksilla oireileville ja syrjäytymisriskissä oleville nuorille. Toimintamallin tarkoituksena on tavoittaa ne nuoret, jotka jäävät varhaisen puuttumisen ja sosiaalipalvelujen ulkopuolelle. Työryhmä ehdottaa, että rikoksilla oireilevien nuorten palvelut kootaan yhteen toimintamalliin ja yhteen paikalliseen tai alueelliseen yksikköön. Toimintamallia kokeillaan aluksi vähintään kolmella paikkakunnalla. (Oikeusministeriö 2019, 9-10.)

On ollut mielenkiintoista seurata tutkimukseni teeman ajankohtaista ja yhteiskunnallista ulottuvuutta. Erityisesti tutkittavan aiheen yhteiskunnallinen ajankohtaisuus, sekä ajatus tuottaa uutta tietoa nuorisotyön näkökulmasta, vahvistaa mielenkiintoani tutkia aihetta ja tuottaa tietoa juurikin nuorisotyön ammattilaisten kokemuksista. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää nuorisotyön tuomaa merkitystä kohdattaessa nuoria, jotka ovat jääneet kiinni lievien rikoksien tekemisestä ja samalla pyrkiä tuomaan nuorisotyön ammattimaista työtettä näkyväksi. Näkökulmani syventää nuorisotyöllistä asiantuntemusta nuorten rikoksen tekemisen kysymyksissä.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen tutkimuksessani esiintyneet toimintamuodot, joissa nuorten tekemiä rikoksia käsitellään ja joissa nuorisotyön organisaatio vastaa palvelusta kokonaisuudestaan tai on mukana toteuttamassa palvelua moniammatillisessa tiimissä. Nämä toimintamuodot ovat: Ankkuritoiminta, Katusovittelu ja näpistyspuhuttelu Näppihaukka.

2.3.1 Ankkuritoiminta

Ankkuritoiminnalla tarkoitetaan moniammatillista yhteistyötä, joka kohdistuu nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennaltaehkäisemiseen. Toimintaa toteutetaan moniammatillisessa ankkuritiimissä, johon kuuluu eri asiantuntijoita muun muassa poliisista, sosiaalityöstä ja nuorisotoimesta. Käytännössä ankkuritiimi tapaa nuoren ja hänen perheensä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta nuorta voidaan tukea ja tarvittaessa ohjata muun tuen piiriin. Ankkuritoimintaan ohjattu nuori on alle 18-vuotias lapsi tai nuori, joka on epäiltynä rikoksesta, tai hän on tehnyt rikoksen. Ankkuritiimissä käsitellään myös lapsen tai nuoren mahdollisia päihde- ja/tai huumekekoiluja tarjoamalla moniammatillista tukea epävakaa elämäntilanteen selvittämiseksi. (Moilanen, Airaksinen & Kangasniemi 2019, 9.)

Ankkuritoiminnassa nuori nähdään yksilönä osana sosiaalista yhteisöä. Toiminnan keskeisenä osana ovat nuoren huoltajat, jotka ovat tärkeässä asemassa nuoren hyvinvoinnin rakentamisessa ja toteuttamisessa. Vanhempien ja huoltajien rooli ei ole olla vain lapsensa tukena Ankkuritoiminnassa, vaan he myös osaltaan saavat tukea ja ohjausta omaan ja perheen jaksamiseen. (Moilanen, Airaksinen & Kangasniemi 2019, 13, 15.)

Ankkuritoiminnassa korostuu moniammatillinen yhteistyö. Moniammatillinen yhteistyö tarkoittaa asiakaslähtöistä yhteistyötä, jossa on mukana useita asiantuntijoita ja organisaatioita. Moniammatillisessa yhteistyössä pidetään tärkeänä asiakaslähtöisyyttä, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, luottamusta ja avoimuutta. Yhteistyössä näkyy verkostojen huomioiminen sekä tiedon että eri näkökumien yhteen kokoaminen. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 29.) Moniammatillisesti tuotettujen palveluiden on nähty lisäävän nuorten kokemusta siitä, että heitä arvostetaan ja he saavat asiantuntijoiden palveluita (Moilanen, Airaksinen & Kangasniemi 2019, 14). Ankkuritiimissä eri toimialat ovat tasavertaisessa asemassa, jossa nuorelle tarjotaan saumattomat palvelut yhdestä paikasta. Ankkuritoiminnassa moniammatillista yhteistyötä ohjaa lainsäädäntö, jossa noudatetaan poliisi-, sosiaalihuolto-, nuoriso- ja terveydenhuoltolakia (em. 14). Ankkuritiimin ammatilliset tehtävät perustuvat työntekijän ammattialan ohjaavaan lainsäädäntöön ja koulutukseen. Ankkurityöntekijöiden asiantuntijuuden ammattialakohtaiset tehtävät jakautuvat seuraavalla tavalla:

Poliisi: esitutkinta, puhuttelut ja kenttävalvonta.

Sosiaalitoimi: sosiaalihuolto- ja lastensuojelulakien mukaisesti palvelutarpeen arvioinnit, ohjaus sekä palvelujen tuntemus ja rikosseuraamusalan sosiaalityö.

Terveystoimi: terveydentilan arviointi, päihteiden käytön arviointi, psykososiaalinen tuki ja terveystalvelujen tuntemus.

Nuorisotoimi: nuorten tapaamiset, vapaa-ajan tukeminen ja ryhmätoiminta.

Ankkurityöntekijöiden yhteisiä tehtävät ovat paikallista ja alueellista asiantuntijuutta, joita ovat muun muassa tuen tarpeen arviointi, laillisuuskasvatus, jatkotyöskentely nuoren/perheen kanssa, kannattelu jatkopalveluihin pääsyyn saakka, yhteistyö muiden ammatti/sidosryhmien kanssa sekä paikallisiin nuorisoielmiöihin puuttuminen (Moilanen, Airaksinen & Kangasniemi 2019, 36). Nuorisotyöntekijän tehtävänä on ankkuritiimissä tukea nuorta muuttamaan valintojaan muun muassa rikoskäyttäytymisen suhteen sekä tukea nuorta yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Nuorisotyöntekijä voi auttaa nuorta vahvistamaan itseluottamustaan sekä kokemustaan siitä, että hän on arvokas ja hyväksyty omana itsenään. Lisäksi nuorisotyöntekijä voi vahvistaa myönteisiä asenteita muun muassa koulua kohtaan sekä ohjata mielekkääseen vapaa-ajan tekemiseen. Edellä mainittujen toimien nähdään tukevan nuorta rikoskäyttäytymisestä luopumista. (Em. 37).

2.3.2 Katusovittelu

Katusovittelu on malli, jossa puututaan rikoksilla tai häiriökäyttäytymisellä oireilevan tai rikoksen uhrina olevan nuoren elämäntilanteeseen. Sovittelulla pyritään ratkaisemaan osapuolten välinen konflikti ja palauttamaan tilanne normaaliksi. (Aseman Lapset ry 2019a.) Perehdyn lyhyesti käsitteisiin sovittelu ja restoratiivinen oikeus, jonka jälkeen esittelen Suomessa toteutettavan katusovittelun toimintamuodon.

Sovittelu on konfliktinhallintamenetelmä, mikä perustuu vapaaehtoisuuteen. Sovittelussa ulkopuolinen puolueeton henkilö auttaa riidan osapuolia, tavoitteena löytää molempia osapuolia tyydyttävä ratkaisu. Sovittelija toimii fasilitaattorina, eli sovinnon mahdollistajana. Sovittelija ohjaa keskustelua siten, että osapuolet löytävät itse ratkaisun konfliktiin. Sovittelun keskiössä on dialogi, oppimisen halu ja inhimillinen kasvu, toisen ihmisen näkökulman ymmärtäminen ja huomion kiinnittäminen tulevaisuuteen. (Suomen sovittelufoorumi ry 2019.)

Suomessa sovittelu on ollut lakisääteistä toimintaa vuodesta 2006 lähtien. Valtioneuvoston nimeämä rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta valvoo ja edistää valtakunnallista ja kansainvälistä toimintaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on vastuussa sovittelun järjestämisestä valtakunnan tasolla. Rikos ja riita-asioiden sovittelussa on kyse kansalaisille maksuttomasta palvelusta, minkä

tarkoituksena on käsitellä uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi. Sovittelussa voidaan hyödyntää rikosprosessille rinnakkaisena tai sitä täydentävänä menettelyä. Yksi sovittelutoiminnan ensisijainen tavoite on ehkäistä rikosten uusimista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, Rikos- ja riita-asioiden sovittelu.)

Sovitteluliikkeen yksi tärkein taustateoria on restoratiivinen oikeus, eli korjaava konfliktinratkaisu (Suomen sovittelufoorumi ry 2019.) Restoratiivisen oikeuden määritelmänä on, että asianosaiset kokoontuvat yhteen ulkopuolisen sovittelijan tai muun koollekutsujan avulla keskustelemaan siitä, mitä seurauksia rikoksella on ollut ja mitä sen johdosta pitäisi tehdä. Laajimman määritelmän mukaan restoratiivinen oikeus on rikosvahinkojen korjaamista. Restoratiivinen oikeus tukeutuu arvoihin, joita ovat muun muassa vahinkojen korjaaminen, asianomaiset ovat aktiivisia ja tärkeitä, vastuunotto, vapaa keskustelu, kunnioitus, tunteet, moraalinen oppiminen ja luovat ratkaisut. (Elonheimo 2004, 180-183.) Nuoria rikoksentekejiä kohdattaessa pidän erityisen tärkeänä moraalisen oppimisen arvoa. Konfliktit tarjoavat mahdollisuuden selventää ja opettaa yhteiskunnan normeja ja arvoja, jolloin kriisit voidaan nähdä erilaisina kehitystehtävinä. Keskustelun avulla voidaan opettaa muiden ihmisten näkökulmia paremmin, kuin rankaisemisen avulla. Restoratiivisessa toiminnassa rikoksentekejiä saa harjoitusta sosiaalisissa taidoissa, jotka vähentävät uusintarikollisuuden riskiä. (Em. 182.) Restoratiivisen menettelyn malli alkaa konfliktin osapuolten ja sovittelijan erillistapaamisissa, jossa sovittelija kertoo sovittelun periaatteet. Erillistapaamisen jälkeen toteutuu yhteistapaaminen, jossa asianosaiset keskustelevat tapahtuneesta ja seuraamuksista. Prosessin loppuksi tapahtuu seuranta, missä seurataan sopimuksen täytäntöönpanoa ja tarvittaessa järjestetään uusi kokoontuminen. (Em. 183.)

Suomen sovittelufoorumin hallituksen puheenjohtaja Teuri Brunila (2010) täsmentää restoratiivisen oikeuden ideana olevan, että yhteiskunta luopuu kostosta ja rankaisemisesta ja kiinnittää konfliktin ratkaisussa huomion tulevaisuuteen. Restoratiiviseen oikeuteen kuuluvat niin rikossovittelu, koulujen vertaissovittelu kuin työyhteisösovittelukin. Kaikkia sovittelun muotoja yhdistää se, että niissä käsitellään tekoja, jotka ovat loukkauksia ihmisten välillä. (Brunila 2010.)

Katusovittelu -toiminta alkoi Suomessa vuonna 2013 kehittämishankkeena pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa kauppakeskuksessa raha-automaattiyhdistyksen rahoittamana. Alun perin Norjassa kehitetty katusovittelu työmuotona muokkautui Suomessa nousseisiin nuorten tarpeisiin Aseman Lapset ry:n toimesta. Aseman Lapsen ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton valtakunnan tasolla toimiva nuorisjärjestö. Aseman Lapset ry:n toiminta perustuu nopeaan reagoimiseen nuorten

elämässä tapahtuviin muutoksiin (Aseman Lapset ry 2019b, Järjestö). Tarve katusovittelulle syntyi nuorten kauppakeskuksissa näkyvästä häiriökäyttäytymisestä, joka tuli esille muun muassa järjestyksenvalvojien ja viranomaisten kautta. Aseman Lapset pyrkivät katusovittelumallilla vastaamaan nousseeseen tarpeeseen kehittämishankkeella sovittelutoimistojen rinnalla. (Rikoksantorjunta 2019, Katusovittelu.)

Katusovittelu eroaa lakisääteisestä rikos- ja riita-asioiden sovittelusta siinä, että sovittelijoina toimivat kasvatusalan ammattilaiset kuten nuorisotyöntekijät. Lakisääteisessä sovittelussa toimii pääsääntöisesti vapaaehtoiset sovittelijat. Lisäksi erona lakisääteiseen sovitteluun on, että katusovittelijat voivat tarvittaessa jatkaa työskentelyä nuoren ja hänen perheensä kanssa sovittelun ulkopuolella. Katusovittelun toiminnalla pyritään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa järjestämään interventio, millä voidaan estää rikoskierteeseen päätyminen ja auttaa jo pudonneita takaisin osaksi yhteiskuntaa. (Rikoksantorjunta 2019, Katusovittelu.) Työmuoto perustuu verkostotyöhön, jossa mukana muun muassa sovittelutoimistot, poliisi, järjestyksenvalvonta, nuorisotyö sekä sosiaalitoimi. (Aseman Lapset ry 2019a.)

Katusovittelun kohderyhmää ovat pääasiassa 13-17-vuotiaat nuoret. Nuorten sovittelut liittyvät usein nuorten keskinäisiin konflikteihin, pahoinpitely- tai kiusaamistapauksiin sekä näpistelyyn (Rikoksantorjunta 2019, Katusovittelu). Katusovittelu tapahtuu nuoren ja hänen huoltajiensa, asianomistajan sekä puolueettomien sovittelijoiden kanssa käytävässä vapaaehtoisessa neuvottelussa. Työn lähtökohtana on kuuntelu, dialogi, kiireettömyys, kunnioittava ja arvostava kohtaaminen riippumatta siitä, minkälaisen rikoksen nuori on tehnyt. Työ pohjautuu restoratiiviseen lähestymistapaan, eli nuori saa itse kertoa ja oivaltaa. Sovitteluun osallistuminen mahdollistaa konfliktin nopean käsittelyn ja antaa nuorelle tarvittavan tuen prosessin läpikäymiseen. Sovittelun tarkoituksena ei ole rangaista nuorta, vaan kasvattaa nuorta antamalla hänelle mahdollisuus ottaa vastuu teoistaan. Sovittelutilanteessa varmistetaan, että nuorelle määrätty korvaus on hänen ikätasolleen sopivaa esimerkiksi raha- tai työkorvaus. (Aseman Lapset ry 2019a, Katusovittelu.)

2.3.3 Näppihaukka

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta julkaisemassa tutkimushankkeessa (2019) todettiin, että Ankkuritoiminnan jälkeen yksi yleisin käytäntö, oli puhutella ensimmäisestä lievästä rikoksesta kiinni jäänyt alle 15-vuotias nuori. Puhuttelu oli usein seuraus näpistyksestä tai päihdekokeilusta. Olennaista näpistyspuhutteluissa on sen kevyt luonne. Keskusteluissa pyritään kartoittamaan nuoren ja hänen perheensä tilanne kohtuullisen vaivattomasti. Puhutteluun kutsutaan nuori ja hänen huoltajansa. Keskusteluissa pyritään selvittämään nuoren elämäntilannetta, vapaa-ajan viettotapoja sekä kotioloja. Tutkimushankkeen mukaan näpistyspuhuttelut kuuluvat usein osaksi nuorisotyön ammattilaisen työtehtäviä. (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019a, 61-62.)

”Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin” - raportissa mainittiin useita erilaisia toimintamalleja, joista esimerkkeinä Näppäri, Valomerkki, Vintiö ja Näppihaukka. Kaikkia puhuttelumalleja yhdistää näkökulma varhaisesta puuttumisesta, jossa keskeistä on puuttua myös pieniin rikkeisiin, jolloin on mahdollista ehkäistä rikosten uusiutuminen. Puhuttelujen tavoitteena on toteuttaa laillisuuskasvatusta ja osoittaa nuorelle tekojen seuraukset ilman rangaistuksia tai sanktioita. Näpistyspuhutteluilla puututaan nuoren elämäntilanteeseen laajemmin kuulemalla nuorta ja perhettä samalla hyödyntäen nuorisotyön kohtaamisen ammattitaitoa. (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019a, 63.)

Perehdyn tarkemmin Pohjois-Pohjanmaan maakunnalla laajalle levinneeseen Näppihaukka-toimintaan, sillä se on tutkimukseni kannalta keskeinen näpistyskeskustelua kuvaava toimintamalli. Vuonna 1997 käynnistynyt Näppihaukka -toiminta on ennaltaehkäisevää, kasvatuksellista ja vanhemmuutta tukevaa toimintaa, jonka toteuttavat yhteistyössä alueen kauppiat, vartiointiliikkeet, poliisilaitos, sosiaali- ja terveystoimen lastensuojelun palveluyksikkö ja nuorisotoimen alueellinen nuorisotyö. Kyseessä on alle 15-vuotaiden lasten ja nuorten omaisuusrikoksiin, joita ovat näpistys, sen yritys tai lievä petos, puuttumiseen tehostettu malli. (Lakso 2010, Näppihaukka.)

Näppihaukan toimintamallin asiakasprosessi lähtee liikkeelle rikostapahtumasta, jolloin poliisin tutkinta vie tiedon lapsen tai nuoren huoltajalle sekä sosiaalitoimelle. Sosiaalitoimi määrittelee tuen tarpeesta, jos tekijällä on aktiivinen lastensuojelun asiakkuus, tai tekijällä on muita merkintöjä lastensuojelun asiakasrekisterissä, asiakasprosessi jatkuu lastensuojelussa. Jos tekijällä ei ole asiakkuutta lastensuojelussa, hänet ja hänen huoltajansa ohjataan nuorisotoimen järjestämään Näppihaukka -keskusteluun. Keskustelun jälkeen nuorisotyöntekijä arvioi mahdollisen tuen tarpeen

ja ohjaa tarvittaessa muun avun piiriin. Nuorisotoimi kirjaa toteutetut toimenpiteet ja lähettää raportin takaisin sosiaalitoimistoon (Näppihaukan toimintamalli 2018).

Tässä luvussa kuvasin tutkimukseni kontekstin. Seuraavassa alaluvussa esittelen, kuinka olen lähestynyt kysymystä nuorten rikoksiin puuttumisesta teoreettisesti.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys pohjautuu nuorisotyön yleisiin tehtäviin, eetokseen sekä sosiaaliseen kontrolliin ja dialogisuuteen nuorisotyössä. Seuraavassa luvussa käsittelen nuorisotyöllistä toimintaperinnettä määrittävää nuorisotyön eetosta. Lisäksi tarkastelen nuorisotyön toteuttaman kontrollin ja dialogin käsitteitä oman tutkimusasetelmani näkökulmasta. Lopuksi täsmennän pro gradu -tutkimukseni tavoitteen ja esittelen tutkimuskysymykset.

3.1 Nuorisotyön perusfunktiot ja eetos

Nuorisotyössä pidetään tärkeänä luoda tasa-arvoinen suhde nuoreen. Näpistyksiin puuttuminen edellyttää kuitenkin nuoren kontrolloimista ja tavallaan siten hänen yläpuolelleen asettumista. Siksi minusta on kiinnostavaa tarkastella, millaisena näpistysinterventioiden toimintamuodot ja niiden tavoitteet muotoutuvat suhteessa nuorisotyön perustehtäviin sekä eetokseen.

Kaikkea nuorisotyötä ohjaa ensisijaisesti nuorisolaki ja siellä määritetyt periaatteet. Nuorisolain tavoitteena on muun muassa edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa, tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä sekä niihin liittyvien tietojen ja taitojen oppimista. Tavoitteiden lähtökohtina ovat terveiden elämäntapojen lisäksi muun muassa elämän kunnioittaminen sekä monialainen yhteistyö. (Nuorisolaki 1285/2016.)

Juha Nieminen on kiteyttänyt nuorisotyön tehtäviksi, eli perusfunktioiksi, personalisaatiofunktion, kompensatiofunktion, resursointi- ja allokoitiefunktion (Nieminen 2014, 23). Sosialisatio tarkoittaa nuoren liittämistä kulttuurin, yhteiskunnan ja lähiyhteisön jäseniksi, personalisaatiolla viitataan nuoren identiteetin kehittymisen tukemiseen, kompensatio funktion nähdään tasoittavan nuoren

socialisaatiossa ja personalisaatiossa ilmeneviä puutteita ja korjaavan niihin liittyviä vaikeuksia. Ajatuksena on, että nuorisotyöllä pyritään auttamaan ja ohjaamaan nuoria, joiden elämässä ilmenee vaikeuksia esimerkiksi yhteiskuntaan liittymisen tai elämänhallinnan kanssa. Kompensaatiiossa tehtävät kohdistuvat pääsääntöisesti heikommassa asemassa oleviin ja erityisryhmien nuoriin. (Em. 23-25.) Tätä voi olla esimerkiksi korjaava työ erityisnuorisotyössä sekä etsivässä nuorisotyössä. Resursointi- ja allokointifunktio liittyy yhteiskunnan nuorille osoittamiin voimavaroihin ja niiden suuntaamiseen vaikuttamiseen. On kuitenkin huomattava, että näiden tehtävien lisäksi nuorisotyössä on tunnistettu tiedostamattomia ja tarkoittamattomia piilofunktioita, joista Nieminen on käyttänyt esimerkkinä nuorisotyön käyttäminen nuorten sosiaalisen kontrollin välineenä. Sosiaalista kontrollia hyödyntämällä nuoria on pyritty opettamaan vallitsevaan yhteiskuntaan, valtajärjestelmään ja aikuisten asianmukaisina pitämiin käyttäytymismalleihin. (Em. 23-27.)

Nuorisotyön funktioiden lisäksi Nieminen on esittänyt joukon nuorisotyöhön tyypillisiä eettisiä ominaisuuksia, joiden suuntaamina funktiot organisoidaan. Nuorisotyöllistä toimintaperinnettä määrittää vahvasti nuorisotyön eetos. Nuorisotyön eetoksella tarkoitetaan kokonaisuudeksi, instituutioksi tai järjestelmäksi hahmotetun nuorisotyön eettisiä ominaispiirteitä, yleistä arvosidonnaista suhtautumistapaa maailmaan ja ihmisiin. On tärkeää erottaa nuorisotyön yleinen sekä yksittäisten nuorisotyötä tekevien organisaatioiden eetos. Juha Nieminen (2014, 34) nostaa esille nuorisotyön yleisessä eetoksessa viisi eri perustaa:

1. voluntarismi
2. nuorten tarpeiden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen
3. nuorten kansalaisuuden lujittaminen
4. aikuisten kasvatusoikeus ja -vastuu
5. arvoperustan relatiivisuus ja pluralistisuus

Nuorisotyön eetoksen lähtökohtana voidaan pitää voluntarismia. Nuorisotyön kulmakivenä on vapaaehtoisuuden periaate, nuorisotyöhön osallistutaan vapaaehtoisesti, eikä yhteiskunta voi velvoittaa ketään osallistumaan nuorisotyön toimintoihin. (Nieminen 2014, 34.) Kuntien nuorisotyötä tehdään moniammatillisesti ja yhteistyössä monien eri hallintokuntien kanssa (Kiilakoski, Kinnunen ja Djupsund 2015, 102). Yhteistyö muun muassa lastensuojelun kanssa voi horjuttaa nuorisotyön voluntarismiin perustuvaa eetosta. Kokemukseni mukaan nuoria saatetaan ohjata nuorisotyön piiriin lastensuojelun toimenpiteenä, jolloin vapaaehtoisuuteen perustuva nuorisotyö ei automaattisesti toteudu.

Vapaaehtoisuuden seurauksena toiseksi peruskiveksi on muodostunut nuorten tarpeiden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tällä eetoksella tarkoitetaan, että nuoret saavat itse päättää minkälaisessa työssä ja toiminnassa he ovat mukana. (Nieminen 2014, 35.) Nuori määrittelee avun tarpeensa ja päättää itse siitä, mihin suuntaan elämäänsä haluaa viedä (Vilen 2018, 8). Esimerkiksi nuoren itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen toteuduttua lastensuojelusta nuorisotyöhön ohjattu nuori saa itse mahdollisuuden päättää sitoutuuko nuorisotyön toimintaan vai jättäytyykö pois nuorisotyön tarjoamasta palvelusta.

Kolmanneksi nuorisotyön eetoksen peruskiveksi Nieminen on määritellyt sitoutumisen nuorten kansalaisuuden lujittamiseen. Nuorisotyön yhtenä tärkeimpänä tehtävänä ja lähtökohtana on pitää nuorta kansalaisena, joka osallistuu jo nuorena aktiivisesti ja on varteenotettava toimija. (Nieminen 2014, 35.) Nuoret ihmiset nähdään oman elämänpiirinsä parhaimpina asiantuntijoina, jolloin on tärkeää mahdollistaa heille osallistumisen ja vaikuttamisen eri kanavia. Nuorisovaltuustot kirjattiin vuonna 2015 uuteen kuntalakiin takaamaan nuorten mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa (Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry.). Kuntalain lisäksi perustuslaissa, nuorisolaissa, perusopetuslaissa sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklassa on säädetty nuorten oikeuksista vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Neljäs peruskivi on aikuisten kasvu-oikeus ja -vastuu. Niemisen mukaan aikuisten kasvatusoikeus ja kasvatusvastuu on tunnustettu nuorisotyössä tarkoittaen, että aikuisilla on ollut hyväksyty ja merkittävä rooli nuorisotyön tavoitteiden asettelussa, sisällön määrittelyssä sekä oppimisympäristöjen organisoinnissa. Nuorisotyössä on monia eri työmuotoja, jonka mukaisesti nuorten kanssa työskentelevä määrittelee oman roolinsa. Rooli on vaihteleva ja dynaaminen. Nuorisotyöntekijä voi olla nuoren opastaja, auktoriteetti tai esimerkiksi konvertteri, eli ”käännättäjä”. (Nieminen 2014, 35–36.) Tässä tulee mielestäni esille nuorisotyöntekijän kontrolli nuoreen, joka on osallistunut esimerkiksi lainvastaiseen tekoon. Nuorisotyöntekijä voi toimia auktoriteettina ohjaten nuorta toimimaan niin, ettei nuori käyttäydy haitaksi itselleen tai muille. Konvertterin roolissa nuorisotyöntekijä voi opastaa nuorta toimimaan yhteiskunnan normien, tapojen ja arvojen mukaisesti. (Em. 36.) Voisi ajatella, että nuorisotyön ammattilaisen rooli juurikin näpistyskeskusteluissa hahmottuisi tämän peruskiven mukaisesti toimien luotettavana aikuisena, moraalikasvattajana ja nuorten oikeuksien ajajana.

Nuorisotyön viimeinen eetos on arvoperustan relatiivisuus ja pluralistisuus. Relatiivinen, eli suhteellinen arvopohja tarkoittaa, ettei ole olemassa yleispäteviä arvoperustoja, josta voisi johtaa koko nuorisotyötä ohjaavat yhdenmukaiset kasvatustavoitteet ja toimintasäännöt. Pluralistisuus, eli moniarvoisuus puolestaan tarkoittaa, että nuorisotyötä voi toteuttaa erilaisilla arvoperustoilla toimivat organisaatiot, yhteisöt, toimintatavat ja pedagogiikat. Arvojen relatiivisuudesta ja pluralistisuudesta huolimatta nuorisotyössä pitää pystyä vetämään rajoja erilaisten arvoperustojen välillä, jotta nuorisotyö voi säilyttää eettisyytensä, osaamisensa, identiteettinsä, ydintoimintojensa riittävät resurssit sekä työntekijöiden työkyvyn. (Nieminen 2014, 37–38.)

Tämän luvun koontina näen Niemisen näkemysten mukaisesti nuorisotyön toteuttamat näpistyskeskustelut kompensatio funktion ja eettisenä peruskivenä aikuisten kasvatusoikeus ja - vastuun. Nuorisotyön oppimisympäristönä näpistyskeskustelut määrittyvät kohderyhmänä nuorten rikoksentekijät, sosiaalimuotona yksilöllinen, organisointimuotona moniammatillinen ja tilana vaihteleva esimerkiksi yksityinen sisätila. Nämä nuorisotyön tehtävä, oppimisympäristö ja eetos kietoutuvat lopulta yhteen sitoen yhteen nuorisotyön toteuttaman näpistyskeskustelu -työmuodon.

3.2 Sosiaalinen kontrolli ennaltaehkäisevänä toimintana nuorisotyössä

Edellisessä alaluvussa selvisi, että nuorisotyön eetoksessa korostuu nuoren vapaus, vaikka siihen kuuluisikin kontrollia ja sosiaalistavia tavoitteita. Tässä luvussa syvennyn sosiaalisen kontrollin teoriaan ja sen tavoista toimia ennaltaehkäisevänä toimintana nuorisotyössä. Lisäksi avaan käsitteen kohdennettu nuorisotyö, sillä koen sen olevan yksi keskeisin nuorisotyön muoto tarkastellessa sosiaalisen kontrollin tematiikkaa nuorisotyössä.

Tässä tutkimuksessa perehdyn sosiaalisen kontrollin teoriaan. Kriminologisen kontrolliteorian kaksi päämuotoa ovat sosiaalisen kontrollin teoria sekä itsekontrolliteoria (Kivivuori 2006b, 165). Niille molemmille on yhteistä olettaamus, että ihmisillä on luontainen taipumus tyydyttää omia tarpeitaan kaikin keinoin, myös laittomin, jos lailliset eivät riitä tai tyydytä. (Kivivuori 2008, 186.) Kontrolliteorioiden avulla on selitetty usein nimenomaan nuorisorikollisuutta, sillä rikosten tekeminen on tulkittu osoitukseksi yksilön heikosta tai katkenneesta suhteesta yhteiskuntaan. (Honkatukia 1998, 18.) Sosiaalisen kontrollin teoria paikallistetaan tehokkaan kontrollin yksilön ulkopuolelle, hänen yhteisönsä muihin toimijoihin, jossa rikollisuus on tulosta yksilön irtautumisesta yhteisön sosiaalisista siteistä. Sosiaalisen kontrollin teoria jakaa kontrollin määritelmän viralliseen ja

epäviralliseen kontrolliin. Virallinen, eli formaalinen kontrolli kattaa virallisenormit koulujen järjestyssäännöistä rikoslakiin, johon kuuluvat kaikki ne tahot ja toimet, jotka pyrkivät valvomaan virallisenormien toimeenpanoa. Epävirallinen, eli informaalinen kontrolli on epämääräisempi, mutta silti kaikkeen toimintaan yhdistettävissä olevaa kontrollia. (Kivivuori 2006b, 166.) Sosiaalinen kontrolli voi ilmetä nuoren elämässä perheen, koulun sekä ystävien kautta.

Kontrolliteoria kuuluu kriminologian sosiologisiin selitysmalleihin ja sen tutkimuskohteena on yksilö potentiaalisena rikosentekijänä. Kriminologinen ajattelija Travis Hirschi on yksi kontrolliteorian luoja, jonka ajattelun mukaan huomio tulee kiinnittää siihen, miksi suurin osa ihmisistä ei rikolaki. Hirschi on listannut (1969) kriminologian klassikkoteoksessaan *Causes of Delinquency* neljä kontrollia ilmentävää yhteyttä, joilla yksilö sitoutuu yhteiskuntaan ja sen laillisuutta tukeviin instituutioihin: 1. tunnepohjaiset siteet muihin ihmisiin, joiden reaktioista välitämme, vähentävät rikollisuutta, 2. motivoitunut sitoutuminen konventionaalisiin instituutioihin ja valintoihin vähentää rikollisuutta, 3. ajan käyttäminen laillisiin toimintoihin ja harrastuksiin vie aikaa rikollisilta toiminnoilta, 4. lain noudattamista suosivat uskomukset toimivat sosiaalisen kontrollin kanavana sitomalla ihmisiä normeihin. (Hirschi 1969, 16-26.)

Tieteen termipankin määritelmän mukaan sosiaalisella kontrollilla tarkoitetaan, mekanismeja, jotka ohjaavat yhteisön jäsenen toimimaan normien mukaisesti. Sosiaalisen kontrollin avulla pyritään takaamaan jatkuvuuden kannalta riittävän yhdenmukainen toiminta. Sosiaalinen kontrolli kohdistuu sellaiseen käyttäytymiseen, joka poikkeaa normeista. (Tieteen termipankki 2020, sosiaalinen kontrolli.) Pelkistetyksi kontrolli määrittyy ei-toivottujen asioiden rajoittamiseksi. Kontrolli voi kohdistua myös toivottujen asioiden vahvistamiseen ja ylläpitämiseen. Sosiaalisen kontrollin keskeisenä pyrkimyksenä nuorisotyössä on pitää nuori yhteiskunnan normatiivisessa yhteydessä tai vastaavasti palauttaa hänet siihen. Kontrolliksi voidaan käsittää esimerkiksi sosialisatio, vertaisryhmäpaineen aikaansaaminen, yleisen mielipiteen avulla vaikuttaminen tai rangaistukset ja pakkokeinot. (Juvonen 2015, 50.)

Kontrolli voidaan nähdä osana sosialisatio- ja kompensatiofunktioita, huolen, nopean reagoinnin ja puuttumisen nähdään olevan vahvasti osa nuorisotyötä. (Rauas 2014, 65.) Kontrollia ei käytetä hallinnan välineenä, vaan nuoren oman hyvän potentiaalinsa etsimiseen. Tämä kuitenkin nostaa esiin näkökulman, jossa nuorisotyö nostaa vallan ja kontrollin kysymykset ammatilliseen keskusteluun, joissa tukea pakotetaan nuorille. Nuorisotyön asiantuntijuus liittyy nuorten kokonaisvaltaiseen

kohtaamiseen ja dialogiseen suhteeseen nuorten kanssa. Kontrolli ja puuttuminen esiintyvät nuorisotyössä huolena ja nopeana reagoimisena. (Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 177.)

Vuonna 2015 julkaistiin nuorisotyön opetussuunnitelmaan keskittyvä tietokirja ”Miksi nuorisotyötä tehdään?”. Kirjassa esitetään näkemys nuorisotyöstä kasvatuksellisenä prosessina, jossa on avattu kohdennetun nuorisotyön työmuodon ja -menetelmän keskeisimmät sisällöt. Kirjassa kohdennettu nuorisotyö on määritelty tehtäväksi moniammatillisesti sekä yhteistyössä eri hallintokuntien kanssa. Työ nähdään ennen kaikkea ennaltaehkäisevänä sekä korjaavana toimintana, jossa työn tavoitteet määritellään henkilökohtaisesti yksilö- tai ryhmätasolla. Työmuodossa korostuvat arvot ovat luotettava ja turvallinen aikuisuus sekä kasvatuksellisuus. Kohdennetun nuorisotyön tavoitteina on muun muassa tukea nuoren itsetuntoa ja kasvua tasapainoiseksi aikuiseksi, antaa nuorelle valmiuksia selviytyä kasvuunsa liittyvissä vaikeuksissa sekä ohjata nuori tarvittaessa muun avun piiriin. Työmuoto nähdään tärkeänä siltana nuoren suhteessa vanhempiinsa sekä sosiaaliseen verkostoon. Kohdennetun nuorisotyöntekijä toimii luotettavana aikuisena, joka tukee nuoren suhdetta muihin aikuisiin ja verkostoihin. (Kiilakoski, Kinnunen & Djupsund 2015, 102.)

Kohdennetun nuorisotyön järjestämään työskentelyyn osallistuminen on nuorelle vapaaehtoista, mutta joissakin tapauksissa nuori suostutellaan osallistumaan toimintaan muiden toimenpiteiden uhalla. (Kiilakoski, Kinnunen & Djupsund 2015, 103.) Näissä tilanteissa korostuu kohdennetun nuorisotyön ja sosiaalityön häilyvä rajapinta. Kohdennettu nuorisotyö ja sen sisällä olevat työmuodot voivat viedä nuorisotyötä kurin ja kontrollin kehykseen. Nuorisotyön toiminta-ajatus voi muuntua moniammatillisessa yhteistyössä ja viedä nuorisotyötä uusille alueille. Saarikkomäki ja Honkatukia kirjoittavat artikkelissaan (2017) kriminologi Stanley Cohenin (1985) tarkastelleen kontrollin laajenemista teoksessaan *Visions of Social Control*. Hän varoitti kasvattavan, pehmeän ja kovan, järjestyksenpitoon perustuvan kontrollin yhdistämistä ja kehotti nuorisotyön pysymistä erilleen rikosentorjunnallisesti motivoituneesta kontrollista. Cohenin varoituksesta huolimatta Saarikkomäki ja Honkatukia uskovat, että valvonta ja kontrolli voivat olla nuorten inhimillistä kohtaamista. Merkityksellistä kuitenkin on, miten nuoriin suhtaudutaan kontrollitilanteissa: arvostaen ja kunnioittaen vai leimaten ja epäinhimillisesti kurittaen. (Saarikkomäki & Honkatukia 2017, 178.) Nuorisotyön eetoksen mukaan kasvatusvastuu on tunnustettu osaksi nuorisotyötä. Kontrollin tapahtuessa eettisesti perustellussa auktoriteetin roolissa nuorisotyöntekijän tulisi johdattaa nuoria henkilökohtaisesti harmeja estävään itsekuriin (Nieminen 2014, 36).

Tutkimuksessani lähestyn sosiaalisen kontrollin tematiikkaa selvittämällä nuorisotyön ammattilaisten näkemyksiä siitä, mitä on nuorisotyöllinen kontrolli. Lähtökohtaisesti minua kiinnostaa selvittää, miten nuorisotyön ammattilaiset ymmärtävät tuen ja kontrollin välisen dynamiikan. Lisäksi haluan tuoda esille nuorisotyön ammattilaisten ajatuksia siitä, sopiiko usein vapaaehtoisuuteen perustuvaan nuorisotyöhön kontrolloivia ulottuvuuksia.

3.3 Dialogi nuorisotyössä

Aikaisemmin käsittelin nuorisotyön perinteeseen ja eetokseen liittyviä lähtökohtia, johon erityistä sisältöä tuovat avoin ilmapiiri sekä dialogisuus. Nuorisotyön keskeisintä asiantuntijuutta on nuorten kohtaaminen ja dialogisen suhteen rakentaminen nuoriin (Piispa 2018). Tutkimuksessani on tarkoitus selvittää, kuinka nuorisotyön ammattilaiset itse kokevat dialogisuuden rakentuvan käytävissä näpistyskeskusteluissa, sekä luoko dialoginen lähestymistapa luottamusta nuoren ja nuorisotyön ammattilaisen välille. Tässä luvussa perehdyn tarkemmin dialogisuuden filosofisiin lähtökohtiin sekä sen nuorisotyön ulottuvuuteen.

Sana dialogi on peräisin kreikasta ja se käännetään usein vuoropuheluksi viitaten kahden tai useamman ihmisen keskusteluun. Dia voidaan kääntää kreikasta sanaksi läpi ja logos - sana. Dialogi voidaan ymmärtää teorian, käsityksen tai käsitteen läpinäkyväksi tutkimukseksi (Slotte 2001, Dialogisen vuorovaikutuksen taidoista). Tunnetuin dialogisen filosofian harjoittaja oli antiikin Kreikassa elänyt Sokrates. Sokrateen dialogit, jotka Platon (427-347 eaa) on kirjoittanut, käsittelivät hyveellistä elämää. Sokrateen keskustelumenetelmässä oli keskeistä se, että hän ei esiintynyt kaikkietietävänä viisaana, vaan hän esiintyi tietämättömänä, jolloin hän pystyi olemaan nuorille kuulijoilleen ja keskustelukumppaneilleen hyvänä mentorina. Hänen taitonsa oli erityisesti dialogisessa tavassa keskustella. (Haarakangas 2008, 40.)

1900-luvun yksi tunnetuimpana dialogisen filosofian harjoittajana pidetään Martin Buberia (1878-1965). Hänen tuotannostansa vuonna 1923 julkaistu pääteos *Ich und Du* (Minä ja Sinä) on yksi dialogisen filosofian klassikkoteoksia. Buberin teksteissä puhutaan kahdesta perussanasta, jotka kuvastavat ihmisen kahta olemuspuolta, Minä-Sinä. Buberin mukaan yhteyden kaipuu on ihmisessä olemassa ennen kuin hän tiedostaa olevansa toisista erillinen, Minä. Sinä on ihmisessä sisäänrakennettu, jolloin ihminen kasvaa persoonaksi vai yhteydessä toisiin ihmisiin. (Buber 1993, 25.) Dialoginen Minä-Sinä -suhde on sellainen, jossa ihminen antautuu suhteeseen ilman pyrkimyksiä

ja tavoitteita perustuen toisen ihmisen kohtaamiseen ainutkertaisena olentona, ja edellyttäen toiseuden tunnustamista. Buberin filosofiaa tulkitsemalla tulisi asiakastilanteissa pohtia olenko aidosti kiinnostunut asiakkaiden elämästä, voinko hyväksyä heidän erilaisuutensa sekä pidänpö asiasta oman elämänsä parhaansa asiantuntijana. (Haarakangas 2008, 48-50.)

Dialogisuudella pyritään yhteisen ymmärryksen rakentamiseen. Nuorisotyön dialogiseen orientaatioon kuuluvat muun muassa nuorta arvostava kohtaaminen, aidon ja avoimen asenteen kehittäminen suhteessa itseen ja nuoreen, ymmärtämisen taito sekä empaattisen eläytymisen ja nuoren kuuntelemisen taito (Laine 2001, 130). Käytännön tasolla dialogisuuden edellytys on asiantuntijastatuksen hylkääminen. Psykologi Kauko Haarakangas (2008, 14) mainitsee oman aseman ja asiantuntijuuden korostamisen tuovan kohtaamiseen jäykkyyttä, jolloin dialoginen suhde ei pääse rakentumaan ja ihmiset jäävät toisistaan etäisiksi. Jotta dialoginen suhde voi olla mahdollista, se vaatii työntekijältä vuorovaikutusosaamista. Työntekijällä tulee olla rohkeutta kohdata, kuunnella ja arvostaa toista. Myös tärkeä ja keskeisessä osassa vuorovaikutusosaamisessa on oman epävarmuuden sietämisen hyväksyminen (Kiilakoski 2014, 68). Dialoginen vuorovaikutus voidaan kuvata ihmisten aidoksi kohtaamiseksi. Se ei ole pelkkää puhetta, vaikka puhe on välttämätöntä dialogisen prosessin käynnistymiseen. (Hankamäki 2003, 65.)

Dialogissa oleminen on vähintään kahden ihmisen välitöntä vuorovaikutusta, jossa molemmat huomioivat toisensa ja vastaavat toisilleen. Dialogi voidaan nähdä niin suhteena kuin prosessina. Dialogisessa prosessissa muodostuu uusia merkityksiä ja keskinäisiä yhteyksiä, jonka avulla ymmärrys muuttuu ja kehittyy. Dialogi on myös vuorovaikutussuhde, jota luonnehtii keskinäinen kunnioitus, tasavertaisuus ja avoimuus. (Haarakangas 2008, 25-26.)

Haarakangas kirjoittaa (2008, 27), että keskusteluissa olennaista on asioiden pohdinta yhdessä ja toisia kuunnellen. Keskustelun avoimuuden saavuttamiseksi on merkityksellistä se, kuinka tasavertaisina dialogiosapuolina keskustelijat itsensä kokevat. Dialogille on yleistä, että keskustelun osapuolet ovat eriarvoisessa asemassa valtasuhteissaan, jolloin valta määräytyy esimerkiksi asiantuntemuksen tai tietojen suhteen. Haarakangas esittää valtasuhteiden epätasavertaisuudesta esimerkkinä lääkäri-potilas- tai opettaja-oppilas-suhteet. Kuitenkin keskustelijoiden erilaisista asemista riippumatta voidaan saavuttaa vastavuoroinen yhteys, jossa osapuolet voivat olla keskinäisessä kommunikaatiossa tasavertaisia sosiaalisesta hierarkiasta riippumatta. Dialogisuuden toteutuminen vaatii tietoista pyrkimystä kuunnella, keskustelun kuultuun vastaamista, merkitysten yhteistä jakamista sekä keskustelun reflektiivisyyttä. (Haarakangas 2008, 27-28.)

Nuorisotyö perustuu nuorten vapaaehtoisuuteen ja osallisuuteen. Nuorta kuunnellaan ja hänen kanssaan neuvotellaan toiveista ja tarpeista. Kokonaisvaltainen ja humanistinen ihmiskäsitys tekevät nuorisotyön järjestämien keskustelujen dialogisuuden mahdolliseksi. Nuorisotyöntekijä on turvallinen aikuiskontakti, joka pyrkii olemaan nuoren kanssa ”aina samalla puolella pöytää”. (Vilen 2018, 25.) Tutkin sosiaalisen kontrollin harjoittamista nuorisotyössä, johon vahvasti kuuluu dialogisuuteen, ihmisten väliseen vuorovaikutukseen pohjautuva lähestymistapa. Tuoko nuorisotyöllinen lähestymistapa käytävään keskusteluun luottamuksen ilmapiirin niin, että dialogisuus toteutuu: nuoret tulevat kuulluksi ja suostuvat kuulemaan, vai vaikuttaako kontrolli negatiivisesti käytävään keskusteluun.

3.4 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimus kohdistuu nuorisotyöhön ja nuorisotyön ammattilaisiin. Tutkimuksen tavoitteena on luoda käsitys siitä, minkälaisia kokemuksia nuorisotyön ammattilaiset saavat kohdatessaan nuoria, jotka ovat tehneet lainvastaisia tekoja. Tutkimuksessa perehdytään nuorisotyön ammattilaisten kokemuksiin sosiaalisen kontrollin ja dialogisuuden näkökulmista Tarkastelen tässä työssä alle 18-vuotiaiden näpistelijöiden ja pienempiä rikkeitä tehneiden nuorten kanssa käytyjä keskusteluja. Näpistyksellä tarkoitetaan rikosta, jossa esimerkiksi taskusta, vanhemmilta tai kaupasta näpistetään omaisuutta. Nuori syyllistyy rikokseen myös, jos hän yllyttää tai avustaa toista näpistämään. Alle 18-vuotiaiden tekemisistä näpistyksistä poliisi ottaa aina yhteyttä nuoren huoltajiin ja lastensuojeluviranomaisiin. Näpistyksestä jää iästä riippumatta merkintä poliisin rekisteriin. (Poliisi 2018.)

Työni pääkysymys on: Miten nuorisotyön ammattilaiset tasapainoilevat dialogin ja kontrollin välimaastossa puuttuessaan nuorten rikoksiin?

Tätä pääkysymystä täsmentävinä alakysymyksinä selvitän seuraavia:

- Miten näpistelystä puhutaan nuoren kanssa näpistyskeskustelussa?
- Miten nuorisotyön ammattilaiset kokevat nämä keskustelut ja kuinka moniammatillisuus toteutuu?
- Mitä on nuorisotyön ammattilaisten mukaan nuorisotyöllinen nuorten kontrolli?

4 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT, AINEISTO JA TOTEUTUS

4.1 Asiantuntijahaastattelu

Tekemäni haastattelut ovat nuorisoalan asiantuntijahaastatteluita. Toteutin haastattelut hyödyntäen systematisoivaa tutkimushaastattelua. Oletuksena oli, että haastateltavilla on erityistietämystä nuorten kanssa käytävistä näpistyskeskusteluista. Alastalo, Åkerman ja Vaittinen (2017) toteavat, että asiantuntijoita haastatellaan sen tiedon vuoksi, jota heillä oletetaan olevan tutkittavasta aiheesta tavoitellen tiedon tuottamista hyödyntäen asiantuntijoiden erityistietämystä. Asiantuntijuutta ei ole yksilön kyky tai pysyvä ominaisuus, vaan asiantuntijuus määrittyy ammatillisten tehtävien sekä institutionaalisten asemien kautta. (Em. 216, 229.)

Alexander Bogner, Beate Litting ja Wolfgang Mentz (2009) ovat erotelleet kolme erilaista tapaa hyödyntää tutkimushaastattelua. Nämä kolme tapaa ovat eksploratiivinen haastattelu, systematisoivat haastattelu sekä teoriaa luova asiantuntijahaastattelu. Eksploratiivinen haastattelu tarkoittaa kartoittavaa asiantuntijahaastattelua, jossa sovelletaan haastateltavan asiantuntijuutta vähän tunnettuun ilmiöön. Tämä nähdään usein tutkijalle nopea tapa tutustua tutkittavaan ilmiöön. Systematisoivalla haastattelulla pyritään hahmottamaan kokonaisvaltaisesti jonkin asiantuntijan tieto tietystä aihepiiristä. Kolmas asiantuntijahaastattelun tapa keskittyy teoriaan luovaan näkökulmaan, jossa tutkija ei keskity vaan asiantuntijan ”objektiiviseen” tietoon, vaan pyrkii rekonstruoimaan piilevää tietoa asiantuntijan toiminnasta. (Alastalo, Åkerman & Vaittinen 2017, 219; Bogner, Litting & Mentz 2009.)

Tutkimuksessani olen keskittynyt systematisoivaan asiantuntijahaastatteluun, jonka avulla olen pyrkinyt kartoittamaan nuorisotyön ammattilaisten aitoja kokemuksia sekä hiljaista tietoa toimintatavoista kohdatessa nuoria. Systematisoiva haastattelu nostaa tutkimuksen kohteeksi asiantuntijoiden tuntemaan ilmiökentän lisäksi asiantuntijuuden muodostumisen. (Alastalo, Åkerman & Vaittinen 2017, 220.) Tällöin pystyn tutkijana kiinnittämään huomiota siihen, miten tutkittava kuvaa omaa asiantuntijuuttaan.

4.2 Teemahaastattelu ja haastattelurunko

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin puolistrukturoidun haastattelun, jota voidaan kutsua myös teemahaastatteluksi. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan (Hirsjärvi & Hurme 2006, 47-48). Pyrkimyksenä on käydä haastateltavan kanssa suhteellisen vapaamuotoista keskustelua, mutta kuitenkin niin, että haastattelija ja teemat ohjaavat keskustelua. Teemahaastattelu menetelmänä tuo tutkittavien äänen kuuluviin haastattelun mahdollistamassa vuorovaikutuksessa. Haastattelijan tehtävänä on huolehtia, että jokainen teema tulee käsiteltyä jokaisen haastateltavan kanssa. Kuitenkin puolistrukturoidussa haastattelussa tutkijalle jää vapaus sovittaa kysymysten muoto ja osittain sisältökin henkilön ja keskustelun kulun mukaan. (Eskola 2007, 33.) Tutkimuksessani päädyin valitsemaan puolistrukturoidun haastattelumenetelmän siitä syystä, että uskoin sen tuottavan runsaampia vastauksia kuin esimerkiksi lomakekyselyllä.

Teemahaastattelu on strukturoitua haastattelua väljempi aineistonkeruumenetelmä. Näin teemahaastattelun etuna onkin sen joustavuus. Haastattelutilanne mahdollistaa kysymysten toistamisen ja selventämisen sekä keskustelun haastateltavan ja haastattelijan välillä. Haastattelun aikana haastattelija voi esittää kysymykset siinä järjestyksessä, kuin tutkija katsoo aiheelliseksi. Haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. On aina perusteltua antaa haastattelun aiheet haastateltaville jo hyvissä ajoin etukäteen tutustuttavaksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

Informanttien elämysmaailma ja heidän määritelmänsä tilanteista ovat teemahaastattelussa etusijalla. Tämä mahdollistaa sen, että tutkittavien ääni saadaan kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 47-48.) Koin tärkeänä kuulla haastateltavien aitoja kokemuksia, syventyä teemoihin ja mahdollistaa heille rauhallinen tilaisuus keskustelulle. Puolistrukturoitu teemahaastattelu toimii aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessani perustellusti, sillä siinä saan tuotua sekä suunnitellut teemat, että informanttien vapaasti tuottamaa tietoa julki. Lisäksi teemahaastattelun avulla sain kerättyä aitoja kuvaavia esimerkkejä nuorisotyön ammattilaisten kokemuksista.

Haastattelurunko

Aloitin haastattelu-teemojen suunnittelun tarkastelemalla tutkimusongelmaa, tutkimukseen liittyvää teoriaa sekä itseäni kiinnostavia aiheita. Teemahaastattelussa edetään tiettyjen keskeisten teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen. Loin haastattelurungon neljästä ydinteemasta, joiden alle muodostui alakysymyksiä. Lopulliset ydinteemat muodostuivat tutkimuskysymyksistäni. Teemat ovat 1. Näpistyskeskustelut ja muiden lievien rikosten käsittely, 2. Nuorisotyön ammattilaisten kokemukset, 3. Nuorisotyön ammattilaisen rooli, 4. Kontrolli ja nuorisotyö. Esittelen seuraavaksi jokaisen teeman sisällöt sekä, mitä tietoa teemoilla tavoittelen.

Ensimmäisen teeman kautta halusin tietoa nuorisotyön ammattilaisilta siitä, millaisia interventioita he toteuttavat työssään käytännön tasolla. Keitä interventioissa on mukana, missä keskustelut pidetään, onko käytössä toimintamalli, mitä interventioissa noudatetaan, paljon työmuoto työllistää sekä kuinka nuoret ohjautuvat keskusteluihin. Koin tärkeänä, että haastateltavat saivat kertoa laajasti omasta työstään. Tämä mahdollisti minulle laajan ymmärryksen eri nuorisotyön organisaatioiden järjestämistä interventiomalleista eri puolella Suomea.

Toisena käsiteltävänä teemana oli nuorisotyön ammattilaisten kokemukset käydyistä interventiokeskusteluista. Halusin tietää, millaisia kohtaamiset ovat olleet nuorten kanssa, sekä kuinka nuoret ovat käyttäytyneet intervention aikana, onko luottamuksen ilmapiiriä havaittavissa, sekä onko nuorisotyön ammattilaisilla kokemuksia interventioiden pitkäaikaisista vaikutuksista. Lisäksi koin tärkeäksi kuulla nuorisotyön ammattilaisten kokemuksia interventioiden onnistumisista sekä mahdollisista epäonnistumisen tunteista pidetyissä keskusteluissa. Tällä teemalla toivoin kuulevani haastateltavien aitoja kokemuksia näpistyskeskusteluista.

Kolmas teema käsitteli nuorisotyön ammattilaisen roolia näpistyskeskusteluiden palveluketjussa. Pyysin haastateltavia kertomaan heidän ajatuksiaan siitä, sopiiko toiminta nuorisotyöhön, millaisia ammatillisia valmiuksia he kokivat työmuodon vaativan, miten moniammatillinen yhteistyö toimii ja mitä nuorisotyön ammattilaiset kokevat itse tuovansa mukaan prosessiin, verrattuna siihen, että interventioita tekevät viranomaiset sekä kuinka tarpeellisena haastateltavat kokevat nuorisotyön järjestämien interventioiden. Lisäksi pyysin haastateltavia kertomaan omia ajatuksiaan dialogisuudesta, ja siitä miten se toteutuu interventioita pidettäessä. Tällä teemalla hain tietoa nuorisotyön vaikuttavuudesta näpistyskeskusteluita pidettäessä.

Viimeisenä teemana haastatteluissa oli kontrolli ja nuorisotyö. Miten haastateltavan näkevät nuorisotyön harjoittaman kontrollin, sopiiko se nuorisotyöhön, toteutuuko nuorten inhimillinen kohtaaminen sekä miten haastateltavat kokevat valvonnan ja kontrollinen tukevan nuoren kasvua, kehitystä ja rikoksetonta elämänpolkua. Tällä teemalla pyrin saamaan vastauksia laajasti pohdittaneeseen aiheeseen, kuuluuko usein vapaaehtoisuuteen perustuvaan nuorisotyöhön sosiaalinen kontrolli.

Edellä esiteltyjen teemojen pohjalta laadin puolistrukturoidun haastattelurungon, jossa oli 3-5 ydinkysymystä kustakin teemasta. Testasin kysymykset ja haastattelurungon toimivuuden nuorisotyön kollegallani esihaastattelussa. Huomasin esihaastattelun aikana muutamia kysymyksiä, mitkä aiheuttivat esihaastateltavalle tilanteen, ettei hän ollut varma mitä hänen kuuluisi vastata. Tämä oli tärkeä havainto, sillä pystyin vielä terävöittämään ja selventämään haastattelurunkoa varsinaisia haastatteluja varten. Toimitin haastattelurungon tarkastuskierrokselle opiskeluryhmälleni sekä pro gradu -työni ohjaajalle. Ohjaajan, opiskelu- ja työtovereilta saatujen kommenttien pohjalta hioin haastattelukysymykset valmiiksi. Ennen varsinaisia haastatteluja lähetin jokaiselle haastateltavalle sähköpostilla teemat, joiden ympärille haastattelu rakentuu. Näin varmistin, että haastateltavat voivat valmistautua haastatteluun perehtymällä teemoihin omien työtehtävien näkökulmasta.

Informantit ja aineistonkeruuprosessi

Tutkimuksen aineisto perustuu seitsemään nuorisotyön ammattilaisen haastatteluun, joilla on kokemusta nuorten kanssa käydyistä näpistyskeskusteluista tai vastaavasta toimintamuodosta. Siten haastateltujen joukkoa voi pitää harkinnanvaraisena näytteenä, eli tutkittavat ovat valikoituneet asettamieni kriteerien perusteella. Hirsjärvi ja Hurme (2006, 59) mainitsevat, että harkinnanvaraisen näytteen avulla pyritään ymmärtämään jotakin tapahtumaa syvällisemmin, saamaan tietoa jostakin ilmiöstä. Jo muutamaa henkilöä haastattelemalla voi saada ainutlaatuisia ja merkittävää tietoa. Koen, että tutkimukseeni osallistuneet informantit ovat tuottaneet aiheesta riittävästi relevanttia tietoa, jonka vuoksi voin todeta aineiston olevan riittävä.

Aineistonkeruun aloitin syksyllä 2018. Etsin verkosta hakusanalla ”näpistyskeskustelu” eri kaupunkien ja järjestöjen nuorisotyön toimintamuotoja. Valitsin tuloksen perusteella 16 eri toimijaa kuntatasolta, kolmannelta sektorilta ja seurakunnalta. Lähestyin sähköpostitse 16 nuorisotyön ammattilaista, jossa kuvailin tutkimukseni aiheen ja tavoitteen. Liitin sähköpostiviestin mukaan informaatiokirjeen, johon lisäsin tarkennettua tietoa tutkimuksesta. Näistä 16 lähestymästani henkilöstä sain vastauksen viideltä nuorisotyön ammattilaiselta. Haastateltavien työkokemus

nuorisotyön parissa oli 2-30 vuoden väliltä. Koulutustaustat vaihtelivat nuorisotyön opistotason koulutuksesta nuorisotyön ylempään ammattikorkeakoulututkintoon.

Sovin haastatteluajat loka-marraskuulle 2018. Tarjosin haastateltaville mahdollisuudesta toteuttaa haastattelu Skype -pikaviestintäpalvelua hyödyntäen, jotta olisin säästynyt pidemmiltä haastattelumatkoilta. Kuitenkin kaikki haastateltavat halusivat haastattelun toteutettavan paikan päällä heidän omassa työympäristössään. Pidin tärkeänä kunnioittaa haastateltavien toivetta, sillä teemahaastattelun toteutuksessa on tärkeää, että haastattelupaikka on rauhallinen ja informantille turvallinen (Hirsjärvi & Hurme 2006, 74). Pyysin haastateltavia valmistelevaan työympäristönsä rauhallisen tilan, jossa kommunikointi olisi mahdollisimman häiriötöntä.

Haastattelin kaiken kaikkiaan seitsemää nuorisotyön ammattilaista viidessä eri tilaisuudessa, ja äänitin haastattelut käyttäen puhelimeni nauhoitussovellusta. Kahdessa haastattelutilaisuudessa paikalla olivat työpari, kolmessa haastattelussa haastateltava oli yksin. Taulukossa 1 on havainnollistettu haastatteluiden toteutukseen osallistuneet nuorisotyön ammattilaiset. Haastattelun alussa kerroin haastattelun tarkoituksen ja pyysin allekirjoitukset haastattelusopimukseen. Sopimuksen ydinkohdat luin haastateltaville ääneen ja pyysin heitä tarkastelemaan loput itsenäisesti. Haastattelusopimukseen liittyy tutkimuksen eettisiä seikkoja, joita käsittelen luvussa neljä.

	Lukumäärä	Osallistujien määrä	Ammattinimike
Yksilöhaastattelu	3	3	<ul style="list-style-type: none"> • erityisnuorisotyöntekijä (ankkuri) • nuorisotyöntekijä (ankkuri) • nuoriso-ohjaaja (näppihaukka)
Parihaastattelu	2	4	<ul style="list-style-type: none"> • hankepäällikkö (katusovittelu) & kouluttaja (katusovittelu) • etsivänuorisotyöntekijä (näppihaukka) & vapaa-ajanohjaaja (näppihaukka)
Yhteensä	5	7	

TAULUKKO 1. Nuorisotyöntekijöiden haastattelujen kuvailua (N=7)

Kahden ensimmäisen haastattelun aikana huomasin, etteivät haastattelussa käyttämäni käsitteet, dialogisuus ja kontrolli, olleet kaikille haastateltaville tuttuja. Ne aiheuttivat haastateltavissa hämmennystä. Kolmessa muussa haastattelussa pohjustin haastateltavia avaamalla ydinkäsitteet jokaisen teeman kohdalla, jotta kaikki ymmärtäisivät käsitteiden tarkoituksen. Näin varmistin, ettei

haastateltavalle tullut epämiellyttävää oloa siitä, etteivät he ymmärrä käsitteiden asiayhteyttä tutkittavaan aiheeseen.

Haastattelut etenivät luontevasti valmiiksi suunniteltujen teemojen ja hahmoteltujen kysymysten mukaisesti. Osassa haastatteluissa kuitenkin huomasin, että minun täytyi ohjata tiukemmin haastattelun kulkua, sillä haastateltavat olisivat mielellään kertoneet aiheista, jotka eivät olleet relevanttia omalle tutkimukselleni. Vaikka olisin mielelläni keskustellut haastateltavien kanssa tutkimuksen ulkopuolisista asioista, niin pidin kuitenkin tiedon hankkimisen etusijalla, en omaa uteliaisuuttani.

4.3 Sisällönanalyysi aineiston analysoinnin välineenä

Aloitin haastattelujen analyysiprosessin kuuntelemalla äänitteitä. Tutustuin aineistoon tarkoin ja tein muistiinpanoja heränneistä ajatuksista. Pidin mielessä tutkimuskysymykseni ja seurasin aineistoa niiden perusteella. Purin kaikki haastatteludialogit tietokoneelle kuuntelemalla äänitystä ja litteroimalla haastattelut iTunes -sovellusta hyödyntäen. Koin tämän olevan työskentelylle toimiva työkalu. Pyrin harjaannuttamaan litterointitarkuuttani kirjoittamalla puhutun tekstin sana sanalta käyttämällä koodeja muun muassa taukoihin, häiriötilanteisiin sekä naurahduksiin. Litteroitavaa aineistoa oli yhteensä 401 minuuttia, josta kertyi tekstiä 116 liuskaa. Käytin kirjoittamisessa fonttia Times New Roman ja fontin kokoa 12 rivivälillä 1,5. Litteroinnin jälkeen keskityin tekstin lukemiseen ja sisällönanalyysin työstämiseen.

Sisällönanalyysi on menetelmä, jota voidaan hyödyntää laadullisen tutkimuksen perinteissä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Sisällönanalyysiä voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Erona on analyysin ja luokittelun perustuminen joko aineistoon tai valmiiseen viitekehykseen. Tutkimuksessani tulen käyttämään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa pyritään nostamaan aineistosta keskeisimmät asiat riippumatta siitä, mitä ne ovat tai miten ne suhteutuvat aiempiin tutkimuksiin. (Em. 95-99.)

Tutkimusaineiston laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto ensin jaetaan pienempiin osiin, käsitellään ja lopuksi järjestetään uudelleen uudelleenlaisiksi kokonaisuudeksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, Sisällönanalyysi). Sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: 1) aineiston redusointi, 2) klusterointi, 3) abstrahointi. Aineiston redusoinnissa, eli pelkistämässä

analysoitava data pelkistetään siten, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Analyysiyksikön valinnan jälkeen siirrytään klusterointiin, eli ryhmittelyyn, jolloin aineistosta koodatuista alkuperäisilmauksista etsitään samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Käsitteet ryhmitellään uudeksi luokaksi ja nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Abstrahoinnilla erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto, jonka perustella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109-111.)

Analyysissä lähdin liikkeelle tarkastelemalla aineistoa haastatteluteemojen kautta. Luin litteroitua tekstiä useaan otteeseen saadakseni kokonaiskuvan aineistosta. Aineistoon tutustumisen jälkeen ryhmittelin esiin nousevia merkitysyksikköjä muotoutuvien alaotsikkojen alle. Kategorioin kustakin haastattelusta nousseet samaan teemaan liittyvät osiot värikoodaamalla hyödyntäen Word -tekstinkäsittelyohjelmaa. Tästä muodostuivat aineiston merkitysluokat omien teema-alueiden sisälle. Etenin analyysistä kohti raportointia seuraavien teema-alueiden mukaisesti: Näpistyskeskustelut ja muiden lievien rikosten käsittely, nuorisotyön ammattilaisten kokemukset ja kontrolli. Raportoinnissa käsittelen kuinka näpistyskeskustelut ja muiden lievien rikosten käsittelyt toteutetaan, mitkä ovat työn tavoitteet ja ketkä kyseisiä interventioita pitää. Nuorisotyön ammattilaisten kokemuksia lähestyn nuorisotyön roolin sekä ammatillisuuden näkökulmista. Lisäksi tarkastelen nuorisotyön ja kontrollini välistä yhteyttä kohdatessa nuoria, jotka ovat osallistuneen lievään rikolliseen toimintaan. Tulokset perustuvat haastateltavien kokemuksiin, eikä näin ole yleistettävissä.

4.4 Eettiset periaatteet

Tutkimuksessani noudatan tiedeyhteisön periaatteita: rehellisyys, huolellisuus, avoimuus, tieteellinen tunnustus ja eettisesti pitävät tiedonhankinta-, tutkimus-, ja arviointimenetelmät (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 43–44). Tutkimukseen osallistuneet nuorisotyön ammattilaiset ovat lähteneet vapaaehtoisesti mukaan tutkimukseen, ja heille on tarjottu riittävästi tietoa, mistä tutkimuksessa on kyse, mihin tietoa käytetään, mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa ja kauanko siihen menee aikaa.

Olen pyytänyt kaikkia tutkimukseen osallistuneita nuorisotyön ammattilaisia allekirjoittamaan tutkimussopimuksen varmistaakseni, että tutkimuksen eettiset periaatteet tulevat tutkittavalle ymmärrettävästi esille. Sopimuksessa varmistetaan, että haastateltava on saanut sekä kirjallista, että suullista tietoa pro gradu -tutkimuksesta ja mahdollisuudesta esittää siitä minulle kysymyksiä. Lisäksi

sopimuksessa esitellään nauhoitetun haastattelun käsittelyyn liittyviä asioita: Aineiston salassapito turvataan niin, että aineistoa käsittelevä tutkija allekirjoittaa tämän suostumuksen ja hänen on siten suojattava aineisto ulkopuolisilta, eikä tutkijalla ole oikeutta kertoa haastateltavan henkilökohtaisia tietoja. Tutkimusraportissa henkilökohtaiset tiedot muokataan muotoon, jossa nimi, asuinpaikkakunta, työpaikka tai muut tunnistamista mahdollistavat tiedot eivät käy ilmi. Tutkijan lisäksi aineistoa tarkastelevat tarvittaessa vain tutkimuksen ohjaaja sekä muut tutkielmaseminaariin osallistuvat opiskelijat. Tällöinkin pyritään siihen, että haastatteluun osallistujien identiteetti on suojattu. Lisäksi sopimuksessa tiedotetaan haastateltavaa tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja siitä, että hänellä on oikeus kieltäytyä ja lopettaa haastattelu syytä ilmoittamatta, ja pyytää, että nauhoitettu aineisto tuhoetaan.

Käytän havaintojen esittelyssä runsaasti aineistolainauksia, jotta nuorisotyön ammattilaisten ääni tulisi mahdollisimman hyvin esille. Aineistolainauksen yhteydessä käytän lyhennettä Vx symboloimaan haastateltavien järjestyslukua. Tulosten raportoinnissa olen anonymisoinut haastateltavien suorat sekä vahvat epäsuorat tunnisteet.

5 KESKEISET TUTKIMUSHAVAINNOT

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen aineistosta nousseet havainnot. Luku jakautuu kolmeen pääteemaan, mitkä syntyivät osin haastatteluteemojen sekä analyysissä nousseiden havaintojen välisessä vuoropuhelussa. Tästä eteenpäin tulen tutkimuksessani käyttämään tutkimukseen osallistuneista termejä haastateltava, nuorisotyön ammattilainen sekä nuorisotyöntekijä. Ankkuritoiminnasta, katusovittelusta kuin näppihaukasta käytän termiä näpistyskeskustelu. Aineistolainauksia on esitetty kahden Ankkuritoiminnassa mukana olevan, kahden sovittelutoiminnassa mukana olevan sekä kolmen Näppihaukkatoiminnassa mukana olevan nuorisotyöntekijän haastatteluaineistoista.

5.1 Näpistyskeskustelut ja muiden lievien rikosten käsittely

Haastattelujen pohjalta voi päätellä, että nuoret ohjautuvat näpistyskeskusteluihin muun muassa koulujen, vanhempien, sosiaalityön ja poliisin ohjauksesta. Pääsääntöisesti toimintaketju kuvailaan seuraavalla tavalla: nuoren ohjautuessa kiinni näpistelystä, tai muusta rikosnimikettä vastaavasta toiminnasta, vartija kutsuu poliisin paikalle ja poliisi tekee nuoresta lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojelusta nuori ohjataan näpistyskeskusteluun tai sovitteluun. Kuitenkin toimintamuotojen palveluketjuissa on havaittavissa eroja. Olen tässä alaluvussa eritellyt toimintamuodot toisistaan, jotta lukija saisi selkeän kuvan eri näpistyskeskusteluiden toteuttamisesta.

Ankkuritoiminta

Ankkuritoimintaan ohjautuvat ovat pääsääntöisesti alle 18-vuotiaita nuoria, jotka ovat syyllistyneet esimerkiksi lieviin pahoinpitelyihin, vahingontekoihin ja näpistykseen. Ankkuritiimeihin ohjautuu vuosittain useampi sata nuorta, joista toinen haastateltava on mukana kaikissa keskusteluissa ja toinen arvioi nuorisotyöntekijän olevan mukana noin joka neljännessä keskustelussa.

V4: Normi on semmonen, et niitä (keskusteluita) on viikon aikana, jos sattuu normaali viikko, niin 1-3. Tai ei yhtään. Sit kun lasketaan vielä lomaviikot, niin ja kaikki muut tällaiset. Niin se on sitte yliarvioitu se mitä mä äsken sanoin.

Nuoren jäätyä kiinni viranomaisille lainvastaisesta teosta, poliisi vie nuoren asian ankkuritiimin käsiteltäväksi. Tieto rikkeestä menee aina lastensuojeluun, jossa arvioidaan mahdollisen muun tuen tarve. Kuitenkin ensikertalaisten kohdalla, ankkurikeskustelu on yleisin toimintatapa käsitellä nuoren tilannetta. Ankkurityöntekijä kutsuu nuoren ja hänen huoltajansa postittamalla kirjeen nuoren nimellä. Nuori ja hänen huoltajansa ovat velvoitettuja tulemaan paikalle, sillä nuoren tekemästä rikkeestä on kirjattu lastensuojeluilmoitus. Ankkuritoiminnan toteuttamisessa on eroja eri paikkakunnilla. Toinen haastatteleva kertoo itse ottavansa vastuun ensikertalaisen näpistyskeskustelun toteuttamisesta, kun taas toinen kertoo moniammatillisen tiimin ottavan nuoren asian hoitaakseen, jolloin viranomaiset pyytävät tarpeen mukaan nuorisotyön ammattilaisen mukaan ankkuritapaamiseen. Kummankin haastateltavan mukaan ankkuritiimi kutsuu perheen kirjeellä.

V3: No jos me lähdetään ihan niin kun siitä, et nuori jää kiinni, poliisi menee paikalle, poliisi kuljettaa nuoren tänne, poliisi ilmoittaa siitä sosiaaliviranomaisille, tekee lastensuojeluilmoituksen siitä ja soitetaan kotiin ja vanhemmat tulee hakee. Se on se ensimmäinen puuttuminen. Sen jälkeen mä laitan kirjeen himaan, jossa mä kutsun aina asiakkaan nimellä suoraan, eli nuoren nimellä, ni se on henkilökohtaista toimintaa alusta asti ja kutsutaan paikalle. Sit siin on, että mitä on tapahtunut, minkä takia tullaan.

V4: Ankkurista mä olin sanomassa, että kun jostain nuoresta tulee rikosilmoitus, niin ekana poliisi ja sosiaalityöntekijä keskenään kattoo kalenterit, et milloin kävis ja sit on yhteydessä kotiin. Ollaan muutettu käytäntöjä niin, että meillä nykyään lähtee kirje ja siinä on sit se aika milloin yritetään hoitaa se tapaaminen.

Haastateltavat kertovat ankkuritiimin reagoivan nopeasti nuoren rikoksilla oireilevaan käytökseen. Lainvastaiseen tekoon osallistuneen nuoren kirjattu lastensuojeluilmoitus käsitellään suoraan ankkuritiimissä, jolloin mahdollisen tuen järjestäminen voidaan laittaa vireille nopeasti. Näin ollen näpistyksestä kiinni jäänyt nuori ohjataan keskusteluun noin kuukauden kuluessa tapahtuneesta. Kuitenkin aineistosta nousee, että tapahtuneet ja ankkurikeskustelun väliin jää perheelle asian käsittelyaikaa, jotta itse interventiossa voidaan miettiä kokonaisvaltaisesti nuoren tulevaisuutta, eikä vain keskittyä näpistyksen käsittelyyn.

V3: Kotonakin saadut rankut pitäis olla jo vähä kärsitty, et voidaan jatkaa puhtaalta pöydältä eteenpäin. Et silloin siin on se pointti siitä, et jatketaan siitä ja se tulevaisuuden askel on se kaikkein tärkein, eikä se mitä on tapahtunut.

Ankkuritiimin järjestämät keskustelut järjestetään pääsääntöisesti aina poliisilaitoksella tai lastensuojelun tiloissa. Keskusteluja voidaan järjestää tilanteen mukaan myös muissa tiloissa, jos esimerkiksi tapahtuneeseen liittyy useampi nuori. Alla olevassa katkelmassa ankkuritoiminnassa mukana oleva nuorisotyöntekijä kokee kuulusteluhuoneessa tapahtuvan keskustelun havahduttavan nuoren ymmärtämään teon mahdolliset seuraukset. Vaikka keskustelut toteutetaan poliisilaitoksella, ei alle 15-vuotiaasta nuoresta jää virallisia merkintöjä poliisien rekistereihin.

V3: Mä en tapaa täällä, mä tapaan kuulusteluhuoneessa, koska mä haluan siihen aidot puitteet ympärille. Ja yleensä mä oon yksin siinä, koska sit ku mä pidän sen, se kestää sen 45 minuuttia sellainen pojasta mieheksi puhe.

Ankkuritoimintaan kuuluu lyhytseuranta, jos nuori on jäänyt toisen kerran näpistyksestä kiinni. Tällöin myös poliisit aloittavat normaalin viranomaistyöskentelynsä, jolloin nuoren tiedot jäävät poliisirekisteriin, mikä ei kuitenkaan ole sama kuin rikosrekisteri.

V3: Joo lyhyt seuranta. Ja joo sit tietenkin rekisteröidään siinä kohtaan, et otetaan perus protogolla lävitse ja sanotaan siinä tietenkin se, että jos homma toimii näin ni sinä päivänä, ku täytät 18, ni nää häviää, viimeinen mahdollisuus. Sitä ei tietenkää silloin ensimmäisellä kerralla sanota.

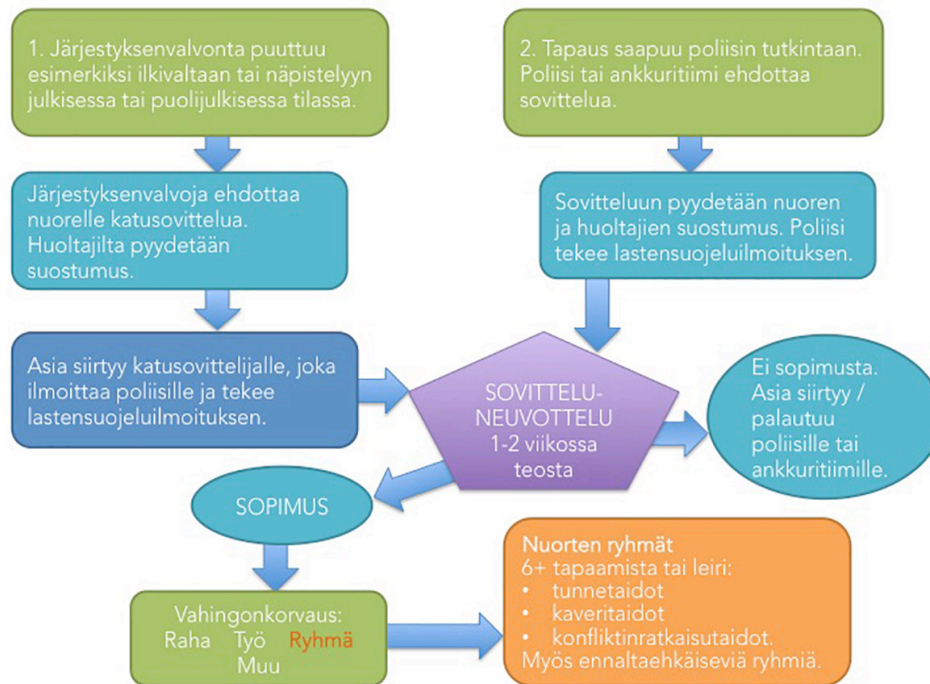
Toinen ankkuritoiminnassa mukana oleva haastateltava kertoo järjestävänsä jatkotapaamisia tarpeen mukaan. Ankkurikeskustelun aikana voi ilmetä tavoitteita, joita kohti mentäessä nuori saattaa tarvita ulkopuolista tukea. Tällöin ankkurityöntekijä kohtaa nuorta nuorisotyön oppimisympäristöissä esimerkiksi vapaa-ajan toimintatiloissa. Nuorisotyöntekijänä haastateltava kertoo, että hänellä on mahdollisuus järjestää jatkotapaamisia vapaamuotoisemmin. Ankkurityöhön on kirjattu jatkotapaamisia yhdestä kuuteen kertaan. Tämän jälkeen nuorisotyöntekijä arvioi tarvitseeko nuori vahvempaa tukea tavoitteiden saavuttamiseksi. Jatkotapaamisten aikana nuorisotyöntekijä tekee seurantaa siitä, onko nuori motivoitunut pysymään erossa rikkeistä.

V4: Käytännössä ankkuritapaamisissa sovitaan, että onko semmonen olo, että nuori vois hyötyä jatkotyöskentelystä vai tapaamisesta, et mahdollisesti laitetaan sinne joku tavoite, joka on sit näyttäytynyt siinä tapaamisessa tai puhutuksessa, sitten sitä seurataan. Tai jos tuntuu, ettei nuori oikee saanu sanottua mitään, tai joku juttu jäi painaa, niin yleensä nuorisotyö ottaa silloin koppia, et meil on sit ne jatkotapaamiset.

V4: Et ite aika paljon tapaan sillee, et mä tuun hakee koulusta mun [???] ... ajetaan johonkin kahville ja tai jotain, tai haetaan Mäkkärin autokaistalta jätskiä, tai what ever. Et siin on sen tyyppisiä tapaamisia. Okei me ollaan erityisnuorisotyöntekijöitä, joten meillä on myös tilojakin mis voidaan tavata.

Katusovittelu

Kuviossa 2 on havainnollistettu, kuinka katusovittelu etenee nuoren jäädessä kiinni rikkeestä. Toimintaketju alkaa joko järjestyksenvalvojan tai viranomaisen ohjauksesta katusovitteluun. Sovittelu voi päättyä sopimukseen, jossa päätetään vahingonkorvauksesta, mikä voi olla esimerkiksi raha- tai työkorvaus. Jos sovitteluneuvottelussa ei päästä sopimukseen, nuoren asia siirtyy tai palautuu takaisin viranomaisille. Katusovittelu eroaa lakisäätteisessä rikos- ja riita-asioiden sovittelussa siinä, että sovittelijoina toimivat kasvatusalojen ammattilaiset voivat jatkaa työskentelyä nuoren ja hänen perheensä kanssa itse sovittelun jälkeen.

Kuvio 2. Katusovittelun eteneminen. (Aseman Lapset 2020.)

Katusovittelussa tartutaan nuoren häiriökäyttäytymiseen tai rikoksilla oirehtimiseen restoratiivisella otteella. Haastateltavat kertovat sovittelun ideana olevan se, että nuoren tilanteeseen päästäisiin nopeasti reagoimaan sekä tarjoamaan tukea perheelle, mikäli heillä on tarvetta siihen. Katusovittelun vahvuutena nähdään olevan sen nopeus. Nuoren tilanteeseen pyritään pääsemään käsiksi 1-2 viikon kuluessa tapahtuneesta, jolloin tapahtuma on tuoreessa muistissa. Haastateltavat arvioivat vuosittain heidän toimialueellaan sovitteluun ohjautuvan 250 nuorta. Katusovittelija, eli ammattikasvattaja on mukana noin 100 sovittelussa.

V2: ...Niin öö viime vuonna oli nuorten sovitteluasioita 250 ja meiltä ammattikasvattaja oli mukana noin sadassa sovittelussa.

Sovittelu mahdollistaa nuorelle asian käsittelyn yhdessä asianomistajan kanssa, jonka jälkeen asiaa ei tarvitse enää nostaa esille. Nuorelle tarjotaan mahdollisuus pysähtyä ja hyvittää tekonsa osallistumalla katusovitteluun. Alla olevassa katkelmassa haastateltava kertoo katusovitteluun ohjautuvan nuoria näpistyksistä sekä laajemmin myös virallisen syyttäjän alaisia teoista esimerkiksi pahoinpitelyistä. Katusovittelussa voidaan ratkaista myös sellaisia tekoja, jotka eivät täytä varsinaisen rikoksen tunnusmerkistöjä esimerkiksi kouluissa tapahtuvat nuorten väliset ristiriidat.

V2: Et meille tulee sovittelusta tosi laajasti erilaisia niin kun rikoksia ihan näpistyksiä, mut suurin osa on varmasti ainakin virallisen syyttäjän alaisia, et vakavimpia pahoinpitelyitä ja muita.

Haastateltavat kertovat tehneensä yhteistyösopimukset paikallisten suurempien kauppakeskusten kanssa. Sopimuksissa on poliisin hyväksymä toimintamalli siitä, kuinka toimitaan nuoren jäädessä kiinni lainvastaisesta teosta. Nuoren jäädessä kiinni näpistyksestä järjestyksenvalvojat voivat tehdä nuoren ja hänen huoltajansa suostumusten mukaan sovittelualoitteen, jolloin paikallinen sovittelutoimisto valmistelee esiselvityksen nuorisotyön tarpeellisuudesta sovittelua varten. Asian siirrettyä katusovittelijalle nuoresta kirjataan lastensuojeluilmoitus. Nuori voi ohjautua katusovitteluun myös poliisin tai ankkuritiimin toimesta, jolloin poliisi on kirjannut nuoresta jo valmiiksi ilmoituksen sosiaaliviranomaisille.

V1: Meillä se menee niin, että sekä [kauppakeskus] että [kauppakeskus] voi käyttää semmosta lomaketta, mikä on poliisilla hyväksytty. Ne (järjestyksenvalvojat) ottaa ne nuoret kiinni, sit lain mukaan ne pitää luovuttaa välittömästi poliisille. Et me ollaan täällä oikaistu se sillä lailla, et järjestyksenvalvojat soittaa sieltä kauppakeskuksesta kotiin, ja kertoo huoltajille ja kysyy tuleeko hakemaan nuoren, siis jos ne suostuu sovitteluun. Ja sit se sovittelulomake menee periaatteessa meille. Mut tätä ei oo enää tarvittu, sillä nykyjää se menee sen sovittelun kautta.

V2: Ne pystyy tekee sen nyt suoraan sinne sovittelutoimistoon niitä aloitteita ne kauppakeskukset ja sitten tota sovittelutoimisto tekee sen esityön mitä tarvii, ja jos sit tarvii meitä, ni me tullaan sit siihen sovitteluun.

Katusovittelijat ovat yhteydessä puhelimitse konfliktin osapuolille kutsuakseen heidät sovitteluun samalla varmistaen heidän suostumuksensa toimintaan. Rikkeestä ja tilanteen luonteesta riippuen katusovittelijat voivat tarjota sovitteluosapuolille ennakkotapaamisia, joissa käydään läpi sovitteluun liittyviä asioita ja luodaan mahdollisuus osallistujien tutustua sovittelijoihin.

V1: No siis me soitetaan asianomaisille, kysytään sitä suostumusta sovitteluun, aina ne suostuu, soitetaan myös huoltajille. Sit sovitaan aika. Sit jos siin on jotain vakavampaa nii sitte tarjotaan ennakkotapaamista, et niil on mahdollisuus tutustua meidän sovittelijoihin ja saada luottamusta ja kerrottua se oma tarina.

Katusovittelun järjestää yleensä vähintään kaksi puolueetonta sovittelijaa. Sovittelijat ovat koulutettuja sovittelutoimintaan. Tilanteesta riippuen sovittelijoina voivat toimia kaksi ammattikasvattajaa ja heidän työparina vapaaehtoinen sovittelijana. Lisäksi katusovitteluissa ovat paikalla konfliktin osapuolet, alaikäisten kohdalla aina heidän huoltajansa sekä mahdollisesti

tukihenkilö. Paikalle on myös mahdollista kutsua muita nuoren elämään merkittäviä henkilöitä esimerkiksi koulukuraattori tai opettaja, jos se vain nuorelle ja hänen huoltajalleen sopii.

V2: Peruseriaatteena on et siellä on konfliktin osapuolet, ketä ne onkaan, jos on alaikäisiä, ni huoltaja, sit on aina kaks sovittelijaa. ja tarpeen mukaan voi olla myös muita tukihenkilöitä.

Haastateltavat kertovat yhdeksi katusovittelun ideaksi sen, että he pystyvät ottamaan nuoren asian hoitaakseen ja tarvittaessa palveluohjaamaan palveluiden piiriin. Jatkotyöskentelyn aikana on mahdollista seurata sopimuksen toteutumista ja tukea nuorta, ettei hän syyllisty uusiin rikkeisiin.

V2: Ja ylipäättään mikä ero on noihin normisovitteluihin, vapaaehtoisten pitämiin sovitteluun niin niihin ei usein kuulu sitä seurantaa, tai et ne vaan palauttaa ne sopimukset sovittelutoimistolle, jotka tekevät sitä viranomaisyhteistyötä ja tiedottaa, korkeintaan soittaa puhelimella. Niin kyl me paljon pyritään siihen, et pidetään niitä seurantatapaamisia. Ja varsinkin jos on nuorten välisiä konflikteja, kiusaamista tai mitä ikinä, niin se seuranta on se tosi oleellinen sit siinä, et ne oikeesti toteutuu mitä sovitaan.

Näppihaukka

Näppihaukka-toiminta kehitettiin haastateltavan mukaan paikkakunnalla syntyneestä tarpeesta kohdata rikoksilla oireilevia nuoria mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Näppihaukka-toimintaa lähdettiin kehittämään sosiaalityön avuksi kohtaamaan ensikertalaisia näpistelijöitä. Nuorisotyö nähtiin sopivana toimialana kohtaamaan nuoria ensikertalaisia. Näppihaukan matalan kynnyksen toimintaa pyritään tuomaan esiin muun muassa sillä, ettei käytävistä keskusteluista jää nuorisotyön arkistoihin minkäänlaista tietoa.

V7: No joo, se lähti liikkeelle siitä, et haluttiin luoda kevyempi vaihtoehto sille, kun jos lapsi jää näpistämisestä kiinni, ettei heti suoraan joudu tonne sosiaalipuolen kynsiin tai hampaisiin. Et se tarve oli aika kova. Siinä sit aikojen saatossa päädyttiin, et nuorisopuoli olisi semmonen kevyempi instanssi, joka ottaa nämä ensikertalaiset aina hanskaa ja hoitaa ne siitä sit eteenpäin mahdollisuuksien mukaan, mikäli siihen on tarvetta

V7: Mehän ei saada mitään tilastoa pitää. [Tekstiä]. Me ei tilastoja ite pidetä. Kaikki kyseiseen keissiin liittyvät materiaalit palautetaan sit lastensuojelulle. Ja jos on se lasulomake, jota ei palauteta, niin sit se menee tonne silppuriin. Et kaikki asiakirjat ja vastaavat eivät jää tänne mihinkää.

Haastateltavat kuvailevat näppihaukan toimintaketjun lähtevän liikkeelle siitä, että nuori jää kiinni viranomaisille ensimmäisen kerran lainvastaisesta teosta. Nuoresta kirjataan lastensuojeluilmoitus ja nuoren asia otetaan lastensuojelun käsittelyyn. Jos nuoresta ei löydy muita merkintöjä, voidaan hänet ohjata näppihaukka-keskusteluun. Lastensuojelu lähettää näppihaukassa toimivalle nuorisotyön ammattilaiselle salassa pidettävän asiakirjan noin kuukauden sisällä tapahtuneesta, josta ilmenee rikkeen tapahtumatiedot, sekä nuoren ja hänen huoltajansa yhteystiedot.

V6: Sosiaalitoimesta tulee meille niikö lähete, jossa on sen näpistäjän, että hänen huoltajiensa yhteystiedot, ja sit on kuvaus siitä mitä on tapahtunut ja sitte me sen pohjalta otetaan yhteyttä niihin vanhempiin ja tuota kerrotaan tästä toiminnasta, että on tällöinen puuttumismalli näihin ensikertalaisiin, jotka näpistää, että yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa, että tulisitteko keskusteluun.

Nuoret ohjautuvat esimerkiksi niin lelujen kuin alkoholin näpistämisestä. Näppihaukkaan ohjautuvat nuoret ovat alle 15-vuotiaita. Nuorisotyön ammattilaiset arvioivat vuosittain pitävänsä alle 10 näppihaukka-keskustelua. Keskusteluiden määrään vaikuttaa muun muassa se, kuinka paljon eri kauppiaalle on toimintaa markkinoitu.

V7: Se vähän vaihtelee vuositasolla, siitäkin syystä, et kuinka paljon kauppiaalle on infotaa mikä tää näppihaukka on. Se tuppaa aina jossakin vaiheessa unohtumaa ne asiat sitte. Mut varmaan semmonen mitähän mä sanoisin, alle 10.

Nuorisotyöntekijä soittaa nuoren huoltajalle ja kutsuu keskusteluun, mikä pidetään 1-2 kuukauden kuluessa näpistyksestä. Haastateltava pitää kuukautta pitkänä aikana, mikä voi vaikuttaa nuoren ja perheen asenteisiin keskustelun vaikuttavuudesta. Perheen sisällä tapahtumasta on voitu jo keskustella useaan otteeseen, jolloin nuoresta ja hänen huoltajastaan voi tuntua turhautavalta nostaa aihe uudestaan esiin

V5: Ja osa vastaanotoista vaihtelee, mutta osa sanoo, että me ollaan jo puhuttu siitä. Se aika vaihtelee, et kuinka nopeesti me saadaan se lähete, elikkä jos siitä on kaks kuukautta, voi olla sit vähän, et nytkö tähän pitää sit vielä palata. Ja sit jos se on ollu vasta, sit osa on sillee, et onpa hyvä. Ja toisaalta sit sen keskustelun jälkeen moni on sillee, et onpa hyvä, että tämä nyt vielä käytiin.

V7: Mitähän mä sanoisin, kyl ne kuukauden sisällä tulee. Sekin alkaa olee aika pitkä. Sisäisessä postissa menee aikaa ja siinä et se menee sinne lastensuojelun puolelle. Mutta kyl kaks kuukautta alkaa olee pitkä aika, et palataan, monesti tekijällä aika paljon asioita unohtunut tai sillä lailla ja kotona ollaan sen 50 kertaa asiasta keskusteltu, ja taas joutuu, joskus on oikee semmosta turhautumista vanhemmista huomannu, et miksi taas.

Näppihaukka-keskusteluissa on mukana kaksi nuorisotyön ammattilaista, nuori sekä hänen huoltajansa. Keskustelut pidetään nuorisotilan toimistossa, jossa mahdollistuu rauhallinen ilmapiiri käytävälle keskustelulle. Mikäli keskustelun aikana nuorisotyöntekijällä nousee huoli nuoren elämästä, ohjaa hän nuoren sopivan palvelun piiriin.

V7: On kevyt versio ja tota paljon rennompi tilanne, kun me ollaan yleensä tässä toimistossa tai jossakin muualla tässä tilassa, missä saadaan olla rauhassa ja kukaan ei tuu keskeyttää, eikä kukaan nää mitä tapahtuu, niin paljon rennommin keskustellaan vanhempien ja kyseisen tekijän kanssa.

Nuorisotyön ammattilaisten kertomuksesta oli paikannettavissa osin samoja, mutta myös toisistaan eroavia tapoja määritellä työmuotoa ja tehdä rajatyötä nuorten kanssa, jotka olivat syyllistyneet johonkin lainvastaiseen tekoon. Eri keskustelumallit eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan ne voivat sisältää elementtejä toisista näpistyskeskustelumalleista. Esimerkiksi kaikissa keskusteluissa on yhtenäistä palveluohjaus ja yhteistyö eri viranomaistahojen kanssa. Kuitenkin tutkimuksen aineistossa oli havaittavissa eroja siinä, ketkä osallistuivat keskusteluiden toteuttamiseen. Katusovitteluita pitävät kaksi ammattikasvattajaa, joiden kanssa voi mukana olla yksi vapaaehtoinen sovittelija. Ankkurikeskusteluita pitävien kokoonpano vaihtelee maakunnissa. Keskusteluita voi pitää nuorisotyön ammattilainen yksin tai vastaavasti yhdessä viranomaisten kanssa. Näppihaukka-keskusteluissa ohjaukset keskusteluun tapahtuu muiden mallien mukaisesti lastensuojelun kautta, mutta itse keskusteluiden toteutuksesta vastaavat nuorisotyöntekijät. Nuorisotyöllisen otteen ja dialogisuuden nähtiin kaikissa keskustelumalleissa olevan työn lähtökohtana. Kuitenkin tilanteissa, jossa keskusteluita pitävät nuorisotyöntekijä yhdessä viranomaisten kanssa, nuorisotyöllinen ote saattaa jäädä muiden ammattilaisten jalkoihin.

5.1.1 Työn tavoite ja sisältö

V2: Kasvattamista rankaisemisen sijaan.

Haastattelujen perusteella, erilaisten puuttumismallien tavoitteena on nuoren orastavan rikoskierteen katkaiseminen. Keskusteluiden avulla pyritään saamaan nuori ymmärtämään rikkeiden mahdolliset seuraukset. Varhaisella puuttumisella selvitetään nuoren kokonaisvaltainen elämäntilanne ja mahdollisen tuen tarve. Interventiot nähdään ennalta ehkäisevänä sekä korjaavana työnä, mikä toteutetaan nuoren ja hänen huoltajansa kanssa käytävässä keskustelussa. Haastateltava mainitsee katusovittelussa tärkeimmäksi lähtökohdaksi, että nuori itse oivaltaa ja oppii. Haastateltavat kokevat, että paras tapa oppia teoistaan on kantaa niistä vastuu. Katusovittelu mahdollistaa nuorelle tilaisuuden korvata tekonsa tekemällä sopimuksen teosta kärsineen kanssa.

V3: Et se on semmosta, et pyritään semmonen orastava rikoskierre katkaisemaan, ennaltaehkäisevää työtä, korjaavaa työtä, asiakastapaamisia

V2: Mut ei oo mitään just semmosta varsinaista niin kun näppärikeskustelua tai puhuttelua, et se ei kuulu meidän toimintatapaa, vaan ennemmin sen sovittelun kautta. Et nuoret itse oivaltaa ja oppii.

Kaikki haastatteluun osallistuneet nuorisotyön ammattilaiset kokevat, että luotettavan ilmapiirin luominen keskusteluiden aikana on erittäin tärkeää, jotta nuoret uskaltaisivat itse kertoa omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan sekä näyttämään tunteet, niin vihan kuin surunkin. Luottamuksen ilmapiirin saavuttaminen vaatii haastateltavien mukaan nuorisotyöntekijältä tilanne- ja tunneälyä. Usein haastateltavat kertoivat aloittavansa ”rikkomalla jään” ja kyselemällä vapaammin nuoren kuulumisia, jolla pyritään purkamaan nuoren jännittyneisyyttä. Yksi haastateltavista kertoo nuorten rentoutuvan siinä vaiheessa, kun nuorisotyön ammattilainen täsmentää, ettei kyse ole viranomaisten järjestämästä puhuttelusta, eikä nuori tule joutumaan pulaan. Tarkoituksena on matalan kynnyksen toiminnan kautta auttaa ja kuulla nuorta ja hänen huoltajaansa.

V7: Se on niinkun ihan työntekijän tehtävä saada semmonen heti siinä alussa, semmonen luottamuksen ilmapiiri, et avoimesti voidaan välillä nauraa ja välillä itkeä. Niin kun sillälaila olla mukana siinä tilanteessa. Mut se pitää sillee herkällä silmällä siinä alussa katsoa, et mikä tässä on homman nimi, et saa sen keskustelun rullaamaan sillee. Ja yleensä siinä auttaa se, et tähdentää vielä, että me ollaan nyt se kaikista kevyin instanssi, mikä tällaisia asioita hoitaa. Et me ei olla sosiaalityöntekijöitä, eikä, että meidän kanssa niin kun on hyvä käydä nämä asiat läpi.

Eri näpistyskeskusteluiden pitämisessä löytyy eroja siinä, minkälaisessa muodostelmassa osallistujat istuvat, kuitenkin huomioiden kaikkien turvallisuus. Katusovittelussa osallistujat istuvat ringissä, niin että kaikki näkevät hyvin toisensa. Osapuolten istumapaikat ja turvallisuus on mietitty tarkkaan. Näppihaukassa keskustelut käydään haastateltavien mukaan nuorisotilan toimistohuoneen pöydän äärellä. Vastaavasti ankkurikeskustelut käydään hyvin strukturoidusti siten, että kuulusteluhuoneessa nuori istuu nuorisotyöntekijää ja viranomaista vastapäätä ja nuoren takana istuvat nuoren huoltajat.

V3: Nuori istuu pöydän takana, vanhemmat istuu siellä taaempänä.

Kaikissa haastatteluissa nousi esiin se, ettei nuorta moitita tai syytetä tapahtuneesta. Tärkeämpää on saada nuori ajattelemaan, ymmärtämään ja oppimaan ottamaan vastuuta teoistaan. Nuorisotyön ammattilaisten haastatteluissa toistui, että he pyrkivät painottamaan nuorelle ja hänen perheelleen, että on tärkeää ja hyvä asia, että nuori jäi kiinni. Kiinni jääminen ei ole paha asia. Näppihaukka-keskusteluissa nuorisotyöntekijät etenevät keskustelussa valmiin kysymyspohjan mukaisesti, jolloin toinen ohjaaja kysyy kysymyksiä ja toinen kirjaa. Katusovittelussa ammattikasvattajan rooli on ohjata keskustelua samalla kuin konfliktin osapuolet kertovat omia kokemuksiaan tapahtuneesta. Ankkurikeskusteluissa keskustelu käydään vahvemmin haastatteluna siten, että aikuinen kysyy ja nuori kertoo omia kokemuksiaan. Kaikissa keskustelumalleissa nouseekin se, että nuorta pyydetään itse kertomaan mitä ja miksi näpistys tapahtui. Nuorisotyön ammattilaiset haluavat, että nuori kertoo miltä hänestä tunti ennen rikkeen tekoa ja miltä sen jälkeen. Samalla nuori harjoittelee tunteiden ilmaisua ja oppimaan tunnistamaan ja arvioimaan omia tunnetiloja.

V7: Niissä keskusteluissa mulla on usein semmonen kikka kolmonen mukana, ja varmaa muillakin, et mä yritän palauttaa sen tekijän sinne hetkeen kun se jää kiinni, miltä se tuntu, mikä oli fiilis, kun tulee iso vartijasetä ja stoppaa, vie koppiin ja sit tulee poliisi ja huoltaja hakemaan, miltä se tuntuu, et mietippä sitä. Ja tähentänyt sitä, että seuraavan kerran kun tulee mielee tämmönen, niin muisteleppa miltä se tuntu kun jäi kiinni, tai miltä tuntuu nyt olla täällä.

Haastateltava kertoo, että hän kokee tärkeäksi kuulla nuorelta kokonaisvaltaisesti, miten näpistystilanteeseen jouduttiin. Hän haluaa nostaa asian esille, jotta myös huoltajat havahtuisivat siihen, että nuoren elämässä voi olla jotakin sellaista, mikä ajaa nuoren näpistämään. Tärkeäksi haastateltava nostaa myös keskustella nuoren kanssa motiiveista, mitkä ovat syyt näpistykselle, esimerkiksi rajojen testaaminen, kavereiden painostus, endorfiiniryöppy vai jotakin muuta.

V7: Myöskin mun mielestä huoltajillekin merkittävä osa et hekin on hoksannut, et siinä päivässä oli jotaki semmosta, mikä on osaltaa ajanut tämän lapsukaisen tähän, tai vaikka selviää et on aikaisemmin tehnyt näitä, niin vanhemmatkin hoksaa, et ei hyvänen aika, he ei oo niinkun tajunut tätä lainkaan. Mutta sitten kun se tilanne on käyty läpi, niin yritän sen tekijän tunteisiin vedota, et miltä se tuntu, miltä tuntu ennen sitä tekoa, oliko endorfiini ryöppy, et nyt testataan rajoja, että siitä saa jotakin kiksejä.

Itse rikkeen tekemisen käsittelyyn nuorisotyön ammattilaiset kertovat käyttävänsä vain pienen osan keskusteluajasta. Keskustelut sisältävät tulevaisuusajattelua siitä, mitä nuoren tulevaisuus voi olla, jos nuori jatkaa näpistelyä. Mitä kaikkea nuori voi menettää, jos lainvastainen toiminta jatkuu. Keskustelussa käsitellään vähemmän itse näpistystilannetta ja keskitytään enemmän tekojen seuraukseen ja vaikutuksiin nuoren elämässä. Haastateltavat kertovat keskusteluissa käsiteltävän esimerkiksi luottamusta, vastuunkantoa ja valehtelun seurauksia. Kaikki haastateltavat pitävät tärkeämpänä käydä kokonaisvaltaisesti keskustelua nuoren elämästä. Kartoittamalla nuoren vapaa-ajanviettotapoja sekä ystäväpiiriä, voi löytyä syitä siihen, miksi nuori oirehtii rikoksilla.

V4: Tavallaan ensin käydään sitä nuoren elämäntilannetta ja kartotettaa sitä taustaa, koska sieltä monesti sieltä voi löytyä syitä siihen seuraukselle, ja sitten tavallaan sen, se on oikeestaan melkeen niin kun se isoin juttu

V3: Mä hirveen vähän puhun itse siitä tapahtumasta, mitä siellä kaupassa on ollu. Me käydään se lävitse siinä jossain kohtaa, että saa itse kertoa, et mitä on ollu. Mitään vahinkoja ei oo ollu, vahinkoja ei tapahdu. Mut niin kauan siinä mennään, et saadaan selville, onko näin ja onko ollu mukana ja ketä on ollu mukana ja miten tilanne on edennyt ja vähän näitä fiiliksiä siihen kohtaan.

Katusovittelun ja näpistyskeskustelun aikana esiin tulleisiin nuoren elämään liittyviin haasteisiin on nuorisotyön ammattilaisen mahdollista tarjota vapaa-ajalle erilaisia toimintamuotoja, joilla pyritään täyttämään esimerkiksi mahdollista kaverisuhteisiin liittyvää ongelmaa. Myös jatkotapaamisten tarve arvioidaan, jos nuori ja hänen huoltajansa kokee halukkuutta sitoutua toimintaan. Mikäli nuorisotyöntekijällä on noussut huoli nuoren elämästä, on hänen mahdollista ohjata nuori tarvittavan palvelun piiriin tai kirjata nuoresta uusi lastensuojeluilmoitus, jotta nuori saisi tarvitsemansa avun.

V6: Pyritään tarjoamaan tietenkin niitä meidän palveluita, että mitä meillä on jo olemassa, jos näyttää siltä, että nuorella on sen vapaa-ajanvieron kanssa problematiikkaa, niin sitte meillä on tämmöstä toimintaa olemassa ja sitte, tulkaa ihmeessä käymään tiloissa.

Haastateltavat kertovat katusovittelun ja näpistyskeskusteluiden oleva tehokkaita matalan kynnyksen toimintatapoja nuorten rikkeiden käsittelyyn. Erityisesti Ankkuri- ja Näppihaukkatoiminta painottuu ensikertalaisuuteen, jolloin nuoren käyttäytymismalleihin koetaan pystyvän vielä vaikuttamaan tarjoamalla kevyen tuen avulla. Haastateltava mainitsee, että kuitenkin ensikertalaisten kohdalla kyse on hetken ajattelemattomuudesta, eikä toiminta välttämättä tule toistumaan, jos nuoren tilanteeseen päästään puuttumaan ajoissa.

V4: Et kyl se interventio aika tehokas on, et oli se lähestymistapa sit mikä tahansa. Et se perustuu kuitenkin siihen ensikertalaisuuteen vahvasti, ja siihen, et kuitenkin suurin osa keisseistä on kysymys niin kun hetken ajattelemattomuudesta, tai siitä, että meni hermot ja tein näin. Niin tota, niin sit ei välttämättä toistu, tai nuori kokeilee jotain vaikka näpistystä tai jotain muuta hommaa.

5.1.2 Verkostoyhteistyö

Tuloksista on nähtävissä verkostoyhteistyön merkityksen olevan suuri erilaisten näpistyskeskusteluiden toteuttamisessa. Yhteinen tehtävä verkostolla on halu auttaa nuorta, ei rangaista tai aiheuttaa nuorille vaikeuksia. Yhteinen tavoite ohjaa ammattilaisia saamaan sovittelun ja näpistyskeskusteluiden avulla nuori ymmärtämään tekojen seuraukset ja sen, että aikuiset välittävät. Eri ammattialojen työtehtävissä sekä työn kohdentamisessa on kuitenkin suuria eroja.

Verkostoyhteistyötä tehdään moniammatillisesti eri tavoin, jolloin näpistyskeskustelussa voi nuoren ja hänen huoltajansa lisäksi olla mukana esimerkiksi kaksi nuorisotyön ammattilaista, nuorisotyön ammattilainen ja poliisi ja/tai lastensuojelu, tai vapaaehtoinen sovittelija. Ankkurityötä tekevien nuorisotyön ammattilaisten käytännöissä esittäytyi paikkakuntaisia eroja. Eroavaisuutta oli siinä, pitääkö nuorisotyön ammattilainen keskusteluita yksin, vai järjestetäänkö interventiot lähtökohtaisesti niin, että paikalla on aina myös viranomaisia. Nuorisotyöntekijä, jonka työpiste sijaistaa konkreettisesti poliisilaitoksella, kohtaa nuoret pääsääntöisesti yksin. Toisella paikkakunnalla työskentelevä nuorisotyöntekijä vastaavasti kohtaa ankkurikeskusteluissa poikkeuksetta nuoret sosiaalityöntekijän kanssa.

V4: Et ollaan me sovittu yhteistyöstä käytännössä katsoen moniammatillisen tiimin kannalta ja hän (sosiaalityöntekijä) tekee töitä 100% niin että hän on kaikissa paikalla, paitsi sitten jos hän on lomilla tai muuten, niin sit sieltä päivityksestä on aina joku sijainen, koska aina kuitenkin sieltä pitää olla joku paikalla, tai muuten sitä puhuttelua ei voida pitää.

Näppihaukkakeskusteluita järjestää pääsääntöisesti aina vain nuorisotyön ammattilainen, joko yksin tai toisen nuorisotyöntekijän kanssa. Näppihaukka-toiminnan taustalla on kuitenkin vahva verkostoyhteistyö nuorisotyön ja sosiaalityön välillä, vaikka keskusteluita ei pidetäkään moniammatillisissa tiimissä. Keskustelun jälkeen nuorisotyöntekijä toimittaa lastensuojeluun nimetylle henkilölle salassa pidettävän asiakirjan, minkä jälkeen nuorisotyö jättyy pois yhteistyöstä. Jos nuoresta nousee huoli, nuorisotyön ammattilaiset voivat ohjata nuoren ja hänen perheensä lastensuojelun piiriin.

V5: Mutta sitten me lähetetään se meidän kirjaama raportti sinne sosiaalitoimeen takaisin tiedoksi. Ja sitte se on vähän niin kun case closed.

Yhteistyömuodosta riippumatta keskusteluiden toteutus on aina moniammatillista, johon viranomaistyöskentely kuuluu poikkeuksetta. Nuoren jäädessä kiinni näpistyksestä nähdään näpistyskeskustelu kevyenä puuttumiskeinona, jossa kevennetään muun muassa sosiaalityöntekijöiden taakkaa. Alla olevassa taulukossa on havainnollistettu tutkimukseen osallistuneiden kertomana, keitä näpistyskeskusteluihin osallistuu.

Ankkurityöskentely	
Nuori ja perhe	Nuorisotyöntekijä yksin/tai Poliisi ja/tai Lastensuojelu
Katusovittelu	
Nuori ja perhe	Katusovittelija ja Vapaaehtoinen sovittelija
Näppihaukka	
Nuori ja perhe	Nuorisotyön ammattilainen x 2

Kuvio 3. Näpistyskeskusteluiden moniammatilliset yhteistyökumppanit.

Haastattelujen perusteella moniammatillisen työskentelyn haasteina ovat muun muassa verkoston toimintojen päällekkäisyydet. Tätä selittävät esimerkiksi eri ammattikuntien kirjaamistavat. Viranomaisilla on lain määrittelemä velvollisuus kirjata asiakkaistaan, kun taas nuorisolaki ei velvoita kirjauksien tekemiseen. Näin ollen nuoren asioiden käsittelyssä voi ilmetä tietoaukkoja, mitkä voi olla haitaksi työskentelylle.

V4: Et meil on jonkun verran tullut nuoria jatkotyöskentelyyn ja meil ei oo ollutkaan mitään tietoa et heillä oli jo aika mittavat tukitoimet taustalla, perhetyötä, tukihenkilöä ja muuta, ni ei oo sit kuitenkaan fiksuja tehdä päällekkäistä työtä.

Verkostomaisen työskentelyn vahvuutena on selkeät ja tarkoin sovitut ohjausprosessit, jossa nuori ja hänen huoltajansa saavat tarvittavan avun mahdollisimman nopeasti. Tämä toteutuu erityisesti ankkuritoiminnassa, jossa eri ammattialat työskentelevät tiiviissä yhteistyössä, toisen haastateltavan kohdalla jopa samassa työpisteessä. Näin ollen tieto nuoren tilanteesta saavuttaa nopeasti niin poliisin, lastensuojelun, psykiatrisen sairaanhoitajan kuin nuorisotyön ammattilaisenkin. Ankkuritiimin sisällä voidaan keskustella ja hyödyntää jokaisen ammattitaitoa siten, että nuori ja hänen perheensä saa juuri heille sopivan hyödyn palvelusta. Nuoren ohjautuessa ankkuritiimiin, pyrkivät tiimiin kuuluvat ammattilaiset keskustelemaan keiden olisi hyvä olla tilaisuudessa mukana. Jos nuoren rikoskäyttäytymisessä on jotakin tiettyä erityispiirrettä, pystyvät ammattilaiset keskustelemaan, kenellä olisi parhaimmat valmiudet kohdata nuori tulevassa keskustelussa. Toinen haastateltavista myös tuo esille sen, kuinka nuorisotyöntekijä voi tuoda myös oman ammattikokemuksensa kautta merkittävän näkökulman, jolla nuorta voidaan ohjata ja tukea.

V4: Ja meil on semmonen käytännön systeemi, et kun joku nuori on sovittu poliisin kanssa sosiaalityön kautta, niin sitte meil (ankkuritiimillä) on oma whatsapp-ryhmä, mihin tulee viesti ja sit joku meistä aina ottaa sen. Ja sit se menee tavallan sitä kautta, ettei sil oo merkitystä kuka siinä on. Et on joitakin semmosia juttuja ja keissejä, missä me ollaan vähä mietitty, et kenellä vois olla jotain sellaista erityisosaamista tai jos on jokin ajatus tai jos vois hyötyä naispuoleisesta työntekijästä, niin sitten keskustellaan.

V3: Toki esimerkiksi tiimityössä voidaan tehdä niin, et siitä voidaan keskustella ja voi olla niin, että nuorisotyö pystyy tuomaan, vaikka jonkun merkittävän näkökulman siihen asiaan ja voidaan ottaa huomioon työkokemuksen kautta vähän toisenlainen näkökulma, vaikka mikä poliisilla on.

5.1.3 Näpistyskeskusteluiden toteuttamiseen liittyvät haasteet

Katusovittelussa tärkeää on, että yhteistyö eri kauppaketjujen kanssa on saumatonta. Ongelmaksi on kuitenkin noussut erään suuren kauppaketjun käytäntö tehdä kaikista näpistyksistä suoraan rikosilmoitus tekijän iästä riippumatta. Kauppaketju ei ole kokenut sovittelun olevan tarpeeksi vaikuttava rangaistus. Haastateltava kokee tämän olevan ongelma erityisesti alle 15-vuotiaiden tekemissä näpistyksissä, jolloin nuoren tapaus siirtyy suoraan rikosprosessiin. Usein alle 15-vuotiaiden tapauksissa poliisit jättävät tapauksen tutkimatta, eli käytännössä nuori pääsee tilanteesta ilman vastuunkantoa.

V1: Meillähän tää toimii täällä hyvin, mut ongelmana toki on ympäri Suomen maata, et [tekstiä] esim. tai niiden ohjeistus on, ettei sovitella, et kaikki menee rikosilmoituksena. Mikä on vähän tylsää, alle 15-vuotiaiden tekijän kohdalla.

Haastatteluissa nousi yhteistyöhön liittyväksi haasteeksi eri ammattialojen toimintaperiaatteet. Erityisesti poliisin ja nuorisotyön ammattilaisen välinen yhteistyö voi painottua vahvemmin poliisien käskytysvallan alle. Nuorisotyössä uskotaan vahvasti yksittäisen työntekijän ammattitaitoon, ja usein nuorisotyössä nähdäänkin työntekijän persoonalla olevan suuri merkitys siihen, kuinka nuori sitoutuu toimintaan. Kuitenkin verkosto-omaisessa työskentelyssä poliisin auktoriteetti ja käskytyvalta voi painua nuorisotyön ammattilaisten näkemysten päälle, jolloin haastateltava kyseenalaistaa oman paikkansa moniammatillisessa tiimissä. Haastateltava kuitenkin korostaa sitä, että nuorisotyön on osattava ottaa paikkansa erityisesti silloin, kun keskusteluita pidetään yhdessä muiden ammattilaisten kanssa. Ankkuritoiminnassa usein nuorisotyön vastuulla on kartoittaa nuoren vapaa-aikaan liittyviä asioita.

V3: Heidän (poliisin) organisaatiohan on hyvin toisenlainen kun meillä, meillä uskotaan tähän asiantuntijuuteen nuorisotyön alalla, ja siihen, et sä tunnet ite.. Poliisiorganisaatio on käskytysoorganisaatio, missä yksittäisen poliisin mielipide ei hirveesti paina, jos kenttäjohtaja sanoo et se nyt on nii, nii sit sä teet noin ja sillee. Vaikka yksittäinen nuorisotyöntekijä piipittäis mitä. Se on tommosissa tiimijutuissa välillä tietysti omat kysymysmerkkinsä, et onks meillä sit mitää pointtia siel olla.

V3: Muuten siin ei oo mitää pointtia, jos poliisi aloittaa ja kysyy kaikki kysymykset myöskin nuorisotyö ja vapaa-aikaan liittyen, ni mitäs sä siinä sit tyhmänä istut sitte. Voisit olla jossain muualla. Et onhan ne semmosia tilanteita, et työnteon kannalta sun pitää osata ottaa myös se oma tontti siitä sopivassa kohtaa ja kysyy niitä asioita, mitä haluat.

Verkostotyössä on tärkeää oman perustehtävän lisäksi tunnistaa toisen työn tehtävät ja merkitys toiminnan kokonaisuudessa. Moniammatillisen verkoston tehtävänä kuitenkin on yhdistää voimavarat tavoitteiden saavuttamiseksi. Sovitteluissa ja näpistyskeskusteluissa nähdään haastateltavien mukaan toisen ammattikielen ymmärtäminen ehdottomaksi yhteistyön rakentumisen kannalta.

V1: Eli semmonen hyvin erilainen ja se mikä tässä duunissa on tärkeää, mistä paljon puhutaankin, nii verkostotyöstä ja siitä, et osaa niin monet eri ammattikielet. Et se on ollu aika ehdoton tässä yhteistyön rakentamisessa.

5.2 Nuorisotyön ammattilaisten kokemukset onnistumisista ja epäonnistumisista näpistelykeskusteluissa

Nuorisotyön ammattilaiset kokevat keskusteluiden olleen onnistuneita silloin, kun keskustelu on mahdollistanut nuorelle kuuluksi tulemisen tunteen sekä silloin, kun nuori osallistuu aktiivisesti keskusteluun. Myös työntekijän kokemus keskustelun onnistumisesta on vuosien työnteon tulos, jolloin yksi haastateltava kokee aistivansa, jos keskustelu on tuottanut tulosta, tai vastaavasti ei ole.

V5: Et sen tapaamisen jälkeen sen vaan, kun on ollu niin kauan töissä ja näin, niin sen kyllä aistii että tässä on nyt kaikki ihan jees, tai ei oo. Siitä se on aika paljon siitä omasta tunteesta sen keskustelun jälkeen.

Lisäksi yksi nuorisotyön ammattilainen mainitsi, että onnistumista on myös, kun huomaa, onko keskustelulla ollut hyötyä nuoren kannalta. Toisaalta onnistuminen ei useinkaan näy nuoresta, vaan hänen huoltajastaan. Huoltajat voivat kiitellä työntekijää ja mainita keskustelun olleen hyödyllinen koko perheelle. Lähes kaikki haastateltavat nostikin suoran palautteen olevan yksi tärkeä onnistumisen mittari. Ankkuritiimissä työskentely on yhden haastateltavan mukaan melko näkymätöntä esimiehille, mutta nuorilta ja heidän huoltajiltaan saatu palaute pitää kuitenkin työn mielekkäänä. Palautteen saaminen nuorilta ja heidän perheiltään nousikin kaikkien haastateltavien kohdalla yhdeksi merkittävämmäksi tekijäksi työssä jaksamisen kysymyksissä. Yksi haastateltava mainitsee parhaaksi palautteeksi tilanteen, jossa nuori tulee kaupungilla tervehtimään, eikä käännä katsettaan pois.

V4: Toisaalta niin kun onnistumisen kokemukset on semmoset, et on lukenut jonkun tilanteen oikein ja osannut valita semmosia sanoja ja lähestymistavan, mikä on toiminnut jollekin nuorelle. Ja joidenkin nuorten kohdalla tulee mieleen, et on onnistunut löytämään nimenomaan sen yhteisen kielen ja vaikka jonkun harrastuksen tai kiinnostuksen kohteen kautta, ja sit on sitä kautta päässyt samalle sivulle ja nuorelle tulee semmonen olo, et ehkä yleisellä tasolla on tullut kuulluksi ja muutenkin.

Epäonnistumisen kokemuksia käydyistä näpistyskeskusteluista nuorisotyön ammattilaiset mainitsevat tilanteet, joissa nuori ei ole sitoutunut toimintaan mukaan sekä silloin, kun työntekijä ei pysty vaikuttamaan nuoren asenteisiin. Näissä tilanteissa nuorisotyön ammattilaiset huomaavat, että keskusteluissa työntekijä kysellee kysymyksiä saamatta aitoa kontaktia nuoreen. Usein kyseisissä tilanteissa nuorella voi olla taustalla muitakin huolen aiheita, jolloin työntekijä ohjaa nuoren asian vahvemman tuen piiriin.

V5: Ja sitte se epäonnistunu, et jää semmonen et me nyt käytiin vaan nämä kysymykset läpi, periaatteessa ei mittään, mutta en voi tietää, niin sit on kyl semmonen olo, et me voidaan laittaa raksi ruutuun et tää on tehty, mut kylhän siitä huokuu et ei voi tietää oliko sillä juurikaan merkitystä.

5.2.1. Nuorisotyön ammattilaisen rooli keskusteluissa

Nuorisotyö mahdollistaa näpistyskeskusteluihin ohjatuille nuorille jatkotapaamiset, joissa pyritään yksilö- ja/tai pienryhmätyöskentelyn avulla tukea nuorta rikoksettomaan elämään. Jatkotapaamisissa nuorelle asetetaan tavoite, minkä toteutumista seurataan tapaamisten yhteydessä. Yksi nuorisotyön ammattilainen mainitsi jatkotapaamisia olevan yhteensä noin 1-6 kertaa. Jatkotapaamisten lisäksi muun muassa näppihaukka -mallissa mainittiin seurantatapaamiset, jossa nuorisotyön ammattilainen kohtaa nuoren sovittun ajan kuluttua ja arvioi mahdollisen muun tuen tarpeen. Jatkotapaamisia voidaan järjestää nuorisotyön toimintaan sopivasti esimerkiksi autolla ajellen tai kahvilassa käyden, jolloin rennon ilmapiirin mahdollistaminen voi helpottaa nuorta ja perhettä sitoutumaan toimintaan paremmin.

V4: Ja joskus jopa motivoidaan nuorta, sillä koska joskus monelle perheelle ja nuorelle ei oo mielekäs systeemi se, että menee niin sanotusti lainausmerkeissä sossun tapaamisiin. Itekin käytän sitä joskus, lähet sä joskus mun kanssa kahville, tai käydään ajelee jossain, että pistetään tonne koodia, että tapaat muo, niin tota voi olla ehkä omalla tavalla kivempi.

Katusovittelutoiminta lähti liikkeelle alun perin hyvin matalan kynnyksen toimintamuotona, jossa kauppakeskukset pystyivät suoraan ilmoittamaan katusovittelijoille näpistelijoista. Tämä viranomaisten kanssa yhteistyössä sovittu malli toimi nopean reagoinnin välineenä, jolloin näpistykseen päästiin puuttumaan reaaliaikaisesti. Tänä päivänä yhteistyö sovittelutoimistojen kanssa on tehnyt katusovittelusta hieman strukturoidumpaa, mikä osaltaan on korostanut ammattikasvattajan roolia sovitteluissa. Sovittelutoimistot ohjaavat katusovitteluun myös sellaiset nuorten rikostapaukset, jossa on kyse jo vakavammasta rikoksesta, jolloin haastateltavan mukaan ollaan jo kaukana matalan kynnyksen toiminnasta.

V1: Et se on vähän muuttunut, et aluks oli semmosia hyvin kevyitä keissejä, mut sit ne on huomannu sen, että järkevämpää lyödä meille ne rankemmat keissit. Et siinä mielessä ollaan vähä kaukana nykyään. Mut siitä kun me aloitettiin niin me tehtiin suoraan kauppakeskusten kanssa niitä, eli me ilmoitettiin sovittelutoimistoon et soviteltiin tämmönen. Päästiin nopeasti niihin kauppakeskuksiin. Niin siin ohitettiin myös poliisi ja poliisilta oli lupa siihen.

Vastaavasti ankkuritoiminnasta haastateltava kertoo, että keskustelut käydään nuorten kanssa, jotka ovat syyllistyneet lieviin rikosnimikkeisiin. Kohderyhmä on muuttunut toiminnan alusta, jolloin ankkurikeskusteluissa kohdattiin kaikki alle 18-vuotiaat nuoret rikosnimikkeeseen vakavuudesta riippumatta. Tänä päivänä nuorille tarjottava tuki on vahvistunut, jonka vuoksi ankkuritoiminta on muotoutunut erityisesti ensikertalaisten kohtaamiseen. Myös kohdattavien nuorten ikäryhmä on madaltunut, mikä osaltaan on vaikuttanut rikosnimikkeisiin. Haastateltava kertoo omaksi toiveekseen, että ankkuritiimissä laajennettaisiin rikosnimikkeiden kirjoa, niin että myös tutkinnan alla olevat nuorten tapaukset voitaisiin käsitellä ankkuritiimissä.

V4: Ja sit toki ankkurityössä tuli iso muutos muutama vuosi sitten, koska semmoset tutkinnan alla olevat rikokset tai rikosepäilyt ja muut niin jäi ankkurin käsittelystä pois, joka muutti tietysti meidän erikoisnimikkeet aika lailla, sillä tavalla, et se niin kun keveni se aika paljon kuitenkin. Et silloin kun tossa aikoinaan kahdeksan vuotta sitten aloitin, niin meillä oli ihan kaikki alle 18 vuotiaat jutut lähtökohtaisesti pysty tulee ankkuritiimiin ja sitä rajattiin sit ihan muilla kriteereillä, et silloin meillä oli nuoria mistä puhutaan menetettyinä tapauksina, niin sanotusti niin.

Haastateltava kertoo nuorisotyön ammattilaisen roolin olevan katusovittelutoiminnassa nuorille tuki ja rinnalla kulkija. Katusovittelussa ideana on luoda nuoriin luottamus, jolloin nuorten kynnys sitoutua toimintaan madaltuu. Luottamuksen saatuaan katusovittelijat pystyvät ohjaamaan nuoret tarvitsemiensa palveluiden piiriin, joissa nuoren on mahdollista saada erityistä tukea esimerkiksi

päihdehuollosta ja psykiatriselta sairaanhoidosta. Nuorisotyön ammattilainen ei kuitenkaan jättäydy pois nuoren elämästä, vaikka nuoren tilanteeseen tarvittaisiin laajempaa ammatillista tukea.

V1: Se on just katusovittelu ideana, että pystytään ottamaan koppia tarvittaessa ja palveluohjaamaan eri tavalla. Oltiin just [tekstiä] keskiviikkona, et vietiin yks nuori sinne, joka sitoutu meihin. [tekstiä poistettu] Ja se tyttö oirehti paljon väkivallalla ja tota kaikella, sit se niin kun varsinkin [tekstiä] sitoutu ja nyt me ollaan saatu se saatettua niin ankkuritiimin asiakkaaks, että nuorisoaseman asiakkaaksi. Ja tehdään edelleen töitä siinä, vaikka me ollaan kuitenkin enemmän se rinnalla kulkija ja saatu sitten sitä spesiaaliosaamista muualta päihteisiin ja oman impulssikontrollin hallintaan.

Näppihaukassa pyritään tuomaan esille nuorisotyön rooli keskusteluissa. Tarkoituksena ei ole olla viranomainen. Keskustelussa käsitellään nuoren elämää kokonaisvaltaisesti, ei vain näpistystilannetta. Tällä pyritään, että nuorelle tulisi turvallinen olo ilman tuomitsevaa käyttäytymistä. Nuoren kanssa tehdään töitä pitkäjänteisesti, jolloin on mahdollista rakentaa molemminpuolista luottamusta. Sosiaalityöntekijät ja muut viranomaiset saattavat vaihtua useaan otteeseen nuoren asiakkuuden aikana. Nuorisotyö pystyy toimimaan nuoren rinnalla, vaikka tilanne muuttuisi äkistikin.

V5: Ja yritetään koko aika sanottaa sitä, et meidän rooli ei oo olla mikään viranomainen eikä tuomitseva, vaan meidän tehtävänä on vaan käydä tätä keskustelua että niikö ne asiat menis parhain päin, koska huoli kuitenkin aina on, jos tämmöstä toimintaa ilmenee.

5.2.2 Nuorisotyön asiantuntijuus näpistyskeskusteluissa

Nuorisotyön ammattilaiset kertovat nuorisotyöllisen otteen mahdollistavan avoimemman keskusteluyhteyden nuoren kanssa. Nuorisotyöllinen ote koetaan haastateltavien mukaan olevan ratkaisukeskeinen, jolla pyritään kasvatuksellisesti ohjata nuorta ymmärtämään tekojensa seuraukset. Nuorisotyön ammattilaiset kertovat näpistyskeskusteluiden ohjaamisen vaativan fasilitoinnin taitoa, jotta jokainen osallistuva pääsee osaksi keskustelua. Työntekijältä vaaditaan tilanneherkkyyttä ja reagoitua, jolloin keskustelun suunta saattaa vaihtua yllättäen esimerkiksi päihdekokeilujen käsittelyyn.

V3: Meillä pääpointtina on ratkaisukeskeisyys, ei rankaisukeskeisyys siinä keskustelussa

V7: Ja ammattilaisena olla silleeki mukana, et jos se keskustelu rönnyilee tai se on vähä negatiivinen sana, siis ajautuu, et aletaanki puhuu lapsen päihteiden käytöstä tai tupakoinnista, nii silloin pittää heittää lomakkeet vähä sivummalle ja alkaa keskustelee sit niistä asioista.

Nuorisotyön asiantuntijuuteen kuuluu haastateltavien mukaan herkkyyys tunnistaa nuoren tunnetiloja ja mukauttaa oman lähestymistapansa sen mukaisesti. Nuori, joka saapuu keskusteluun negatiivisen voi hyötyä keskustelusta, jos nuorisotyön ammattilaisen ohjaustyyli on hieman jäməkampi. Vastaavasti pelokkaalle ja jännittyneelle nuorelle voi sopia pehmeampi lähestymistapa, mikä haastateltavan mukaan kuuluu vahvemmin nuorisotyölliseen otteeseen. Yksi haastateltavista kertoikin, että hänen kokemuksensa mukaan pehmeällä lähestymistavalla nuoret ovat olleen avoimempia kertomaan omia kokemuksiaan keskustelun yhteydessä.

V4 Ja mulla on semmoinen kokemus, et nuoret olivat paljon avoimempia, valmiimpia siihen pehmeeseen lähestymistapaan ja sitten kertoi jutun avoimesti.

V7: Sitte on myös niitä tilanteita, että ei oo niin kun tää kyseinen tekijä oo saanu sanaa suustaan, koska on vaikka itkenyt niin paljon tai ollu pelokas, ja silloin pitää ottaa tietenkkin vähä iisimpi asenne.

V4: Uskallan sanoa sen ääneen, että mä oon aina itse nuorisotyöntekijänä kannattanut sitä pehmeempää lähestymistapaa, missä mun mielestä ehkä kuuluu enemmän se nuorisotyön ääni, ote ja kohtaamistapa. Ja tota sitte mielummin sieltä sitte tiukentaa toiseen suuntaan jos näyttää siltä.

Kasvuun kuuluu se, että välillä tulee tehtyä asioita ajattelelattomuudestaan, ymmärtämättömydestään tai kaveripaineen vuoksi. Se kuuluu elämään ja nuoruuteen kuuluu etäisyyden ottamine vanhemmista. Nuorisotyön ammattilainen pyrkii normalisoimaan asioita perheiden kipuillessa nuoren toiminnan takia.

V4: Nuoruuteen kuuluu semmosia juttuja, et otetaan etäisyyttä vanhemmista, ei oo koulumotia ja alkaa muut asiat kiinnostamaan, alkaa nuoruus painaa päälle. Musta on kiva semmosia asioita myöskin niinkun normalisoida tavallaan semmosessa, kun joku perhe kipuilee kovastikin tommosten juttujen kanssa, et haloo, että sen nuoren vähän niin kun kuuluu kasvaa omaks persoonaksi.

Nuorisotyön ammattilaiset mainitsivat, että nuoren huoltajat ovat kyseenalaistaneet nuorisotyön ammatillisuuden tilanteissa, jossa nuorta puhutetaan rikollisesta toiminnasta. Huoltajat voivat olettaa ja toivoa vahvempaa puhuttamista, jolloin keskustelu käytäisiin viranomaisten kanssa. Nuorisotyön kasvatuksellista toimintatapaa ei välttämättä koeta riittäväksi puuttumiseksi. Kuitenkin keskustelun käytyään perheet ovat olleet myönteisiä nuorisotyön ammattilaisen läsnäololle ja ottavat kaiken avun vastaan.

V5: On myöskin ollu niitä, kun on oltu vanhempiin yhteydessä, niin he on ollu vaatimassa melkein poliisista asti sinne palaveriin, et pitää tulla, et mikä se tämmönen näppihaukka homma nyt oikee on, kun siellä ei oo muuta, ku me nuoriso-ohjaajat, et eihän sillä oo mitään merkitystä, et sinne pitää saaha sosiaalityöntekijä ja poliisi ja koulukuraattori ja kaikki mahdolliset paikalle, että eihän tällä oo... Et he ei tuu, kun tää on tämmönen mitään sanomaton keskustelu.

V4: Ehkä yhden tapaamisen muistan, missä joku huoltaja on joskus ollu sitä mieltä, että nuorisotyöntekijä vois lähtä vaikka kävelee siitä, mutta muuten homma on menny hyvin, et perheet on ollu ihan myönteisiä ja tavallaan semmoisella mielellä, että apu otetaan vastaan.

Näppihaukka-keskustelun jälkeen nuorelle ja hänen huoltajilleen painotetaan, ettei heidän osaltansa työskentely jatku, vaan nuoren asia siirtyy tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Nuorelle ja hänen perheelleen toivotaan jäävän ajatus siitä, että jos nuori osallistuu nuorisotyön toimintaan, ei hänen tarvitse pelätä nuorisotyöntekijän ottavan puheeksi käytyä näpistyskeskustelua. Nuorisotyö mahdollistaa matalan kynnyksen toiminnan muun muassa sillä, ettei käytävistä keskusteluista pidetä erillistä kirjanpitoa. Keskustelun päätyttyä asiaan ei enää nuorisotyön puolesta palata, ellei nuoren kanssa ole sovittu erikseen jatkotyöskentelyn aloittamista.

V7: et palaverissa vanhemmille aina kerrotaan, että tämä asia jää nyt tähän meidän osalta, elikkä jos lapsi tai nuori käy täällä nuokkarilla, niin me ei tästä enää puhuta tästä asiasta sanallakaan hänen kanssaan, eikä kenenkään muunkaan kanssa, eli se on sillä hetkellä käsitelty, ellei tää lapsi tai nuori halua tulla siitä asiasta jotakin myöhemmin kertomaan. Mut meidän kautta se ei jatku.

5.2.3 Dialogisuus

V7: Siellä näppihaukassa pitää olla ihminen ihmiselle, kaikkien niin huoltajien, kuin asiakkaankin kanssa.

Tutkimuksen aineistosta nousee ajatus siitä, että dialogisuus on yksi nuorten kanssa tehtävän työn lähtökohdista, riippumatta siitä, millaista nuorisotyötä tekee. Käytävissä näpistyskeskusteluissa pyritään haastateltavien mukaan siihen, että kaikki osalliset ovat saman arvoisia ja kaikkien mielipidettä kysytään ja otetaan huomioon. Dialogi koetaan rakentuvan toisten kunnioituksen sekä ihmisten erilaisuuden ymmärtämisen kautta. Erityisesti katusovittelussa pidetään tärkeänä, ettei sovittelua käydä kiireessä, vaan annetaan nuorelle aikaa.

V4: Se on mun mielestä myös sitä dialogisuutta myöskin, että mun mielestä pitää aina mennä sen kunnioittamisen ja ihmisten erilaisuuden ymmärtämisen kautta.

V1: Meil ei oo kiire mihinkään. Ehkä saattaa olla, mut se ei näy meistä, eikä se saa näkyä meistä.

Haastateltavat kertovat, että keskusteluissa pyritään siihen, että nuori itse saisi olla äänessä ja hän saisi itse kuvailla tuntemuksiaan ja ajatuksiaan. Nuorisotyön ammattilaiset pitävät tärkeänä myös nuoren kuulemisen lisäksi kuuntelemisen. Nuorta tulee aidosti kuunnella, jotta luottamuksen rakentaminen mahdollistuu.

V3: Ja sit kun nuori puhuu, ni täytyy kuunnella, että nuorelle tulee sellainen olo, että toi oikeesti välittää ja on mun puolella ja haluaa kuunnella suo.

Dialogisuuden toteutuessa keskustelun ympärille muodostuu turvallinen ilmapiiri, jolloin myös perheen on mahdollista käydä rakentavaa keskustelua vaikeistakin aiheista samalla kun nuorisotyön ammattilainen ohjaa keskustelua ilman vastakkaisasettelua. Tarkoituksena onkin, että nuoren ja aikuisten välinen keskustelu on tasapuolista, eikä esimerkiksi huoltaja pyri puhumaan nuoren puolesta. Nuoret ovat saattaneet joutua aikaisemmin tilanteisiin, jossa rikkeet käsitellään syyllistäen, jolloin nuori on voinut kokea haluttomuutta jatkaa keskustelua. Haastateltava kokee, että dialogi toteutuu, kun nuorelle annetaan tilaa kertoa oma näkemyksensä tapauksesta.

V6: Joo kyllä siinä tavallaan, vaikka me esitetään kysymyksiä ja mahdollistetaan dialoginen keskustelu, niin se balanssi pysyis meidä, nuoren ja vanhemman välillä, et nuori kokis et se voi puhua, vaikka me ja vanhemmat ollaa siinä vieressä, että se on se avain se tukeminen.

V2: Mut niin kun nuoret on varmasti usein tottunut tämmösissä asioissa, et syyttävällä sormella käydään läpi näitä asioita ja et aikuiset huutelee nuoren pään yli, et mitä tässä tapahtuu ja tehdään. Niin kyl ne sit, kun nuoret huomaa, et me kysytään heiltä, sitä mitä heidän mielestä on tapahtunut [tekstiä], niin kyl ne sit monesti lähtee hyvin niihin keskusteluihin ja on aktiivisia just sen takia.

5.3 Kontrolli

5.3.1 Kontrolli ja nuorisotyö

V5: Et se tulee mulle kuitenkin mieleen, et jos poliisi ja sossu on tehny sen kontrollin ja me tarjotaan palveluna tällainen kasvatuksellinen keskustelu, ja sehän ei jää meillä mihinkään kirjojen kansiin. Niin mä jopa vähä kyseenalaistaisin, et onko tämä meidän kontrollia. Vaikka me tuotetaan sitä ja se on osa sitä kontrollia.

Viranomaiset puuttuvat nuorten lainvastaiseen tekoon kontrollin keinoin ja nuorisotyö tarjoaa palveluna kasvatuksellisen keskustelun. Kontrolli sanana herätti haastateltavien keskuudessa ajatuksia sen sopivuudesta nuorisotyön kentälle. Kontrolli miellettiin ennemmin viranomaisten toimintaan, jolloin esimerkiksi sosiaalityöntekijä määrää nuoren näpistyskeskusteluun. Kontrolli kuitenkin koetaan toteutuvan nuorisotyössä, mutta siitä käytetään mieluummin termiä puuttuminen tai kasvatuksellinen ote. Kontrollin eri muodot tunnistetaan muun muassa nuorisotilalla sosiaalisen kontrollin puuttumisena esimerkiksi kiroiluun tai muuhun huonoon käytökseen. Kontrolli nähdään myös aikuisuutena, mikä tarkoittaa, että puututaan siihen, mihin jokaisen aikuisen tulisi puuttua. Keskustelu nähdään kasvatuksellisena hetkenä, jolloin nuorisotyön ammattilaiset voivat positiivisesti vaikuttaa nuoreen.

V7: Ja mun mielestä siinä muodossa miten me sitä toteutetaan, niin se sopii. Mutta jos niin kun esimerkiksi me alettais käymää sitä keskustelua vähä niin kun poliisi kakkosena, niin mun mielestä siinä tapauksessa se ei niinkun sovi. Vaan se on se hetki ja se on se kasvatuksellinen anti, mitä me voidaan yrittää positiivisesti vaikuttaa siihen lapseen tai nuoreen, niin kyllä mä näen, että sopii hyvin tähän.

V1: Me ollaan aikuisia, me puhutaan siitä aikuisuutena sitä kontrollia. Eli me puututaan siihen, mihin jokaisen aikuinen pitää puuttua.

Nuorisotyötä ohjaa nuorisolain lisäksi lastensuojelulaki, jossa velvoitetaan lastensuojeluilmoituksen tekemisestä silloin, kun nuoreen kohdistuu huoli. Ilmoitus kuitenkin tehdään aina perheen kanssa yhdessä, tai vähintään niin, että perheelle on soittamalla ilmoitettu asiasta.

V7: Meillähän on lait takana, että jos näkee, et lapsi tai nuori käyttäytyy tietyllä lailla, niin silloin siihen asiaan täytyy puuttua, ihan niin kun työvelvoitteen, tai lakivelvoitteen seurauksena. Sehän on meidän arkipäivää ja se pitäis olla meille työntekijöille selvää.

V1: Mut joka tapauksessa mä teen tästä lastensuojeluilmoituksen, koska mä en voi olla tekemättä muuta. Et niin kun nuorten ja perheiden kanssa yhdessä tehdään lastensuojeluilmoituksia, vaikka ne niin kun joku on joskus miettinyt uskaltaako näistä tehdä ilmoituksia. Sit ku on käyty se dialogi ja puhuttu, sit me ollaanki tehty yhdessä perheen kanssa.

Kontrolliteorian mukainen virallinen kontrolli tulee jo lähtökohtaisesti sosiaalitoimiston puolelta, jolloin nuori ja hänen huoltajansa ohjataan näpistyskeskusteluun osana lastensuojelun tarpeen arviointia. Haastatteluissa ilmeni eroja siinä, kuinka nuorisotyö toimii tilanteissa, jolloin nuori ja nuoren huoltaja ei sitoudu sovittuun näpistyskeskusteluun. Nuorisotyössä on havaittavissa epävirallisen kontrollin elementtejä, joita ovat esimerkiksi kasvatuksellisuus ja välittäminen. Yksi haastateltavista kertoi, että nuoren kieltäytyessä osallistumisesta toimintaan, ohjaa nuorisotyöntekijä hänet takaisin lastensuojeluun. Hän kokee, ettei ole nuorisotyön tehtävä pakottaa nuorta ja hänen huoltajaansa osallistumaan tahdonvastaisesti. Näppihaukassa toimiva haastateltava kertoi vastaavasti, ettei perheillä ole mahdollista kieltäytyä lastensuojelun kautta ohjatuista näpistyskeskusteluista, sillä keskustelu on osa lastensuojeluilmoituksen jälkeistä toimintaa. Katusovittelijat mainitsivat sovittelun olevan vapaaehtoisesta, mutta jos esimerkiksi 12 vuotias kieltäytyy itse, niin usein työntekijät kääntyvät vanhempien puoleen. Puuttuminen katsotaan ikätason mukaisesti.

V5: Niin joskus oon miettinyt, et jos perhe sanois, ettei tuu, niin me ei sitä enää hoidettais, vaan perhe menis silloin sossuun. Että tavallaan se sit palautuu sinne. Et eihän me niin kun voida niitä väkisin pyytää, eikä tuohon tilanteeseen tulla missään poliisisaattueessa.

V6: Ei ne oikee voi kieltäytyä. Yks kerran kieltäyty ja mä olin sillee et ok, sit sieltä sossulta tuli ettei ne voi kieltäytyä, sit mä soitin et ”hei, ei tästä voi kieltäytyä, tää ei oo vapaaehtoista”, niin sitten ne tuli. Että yhen kerran tavallaan on kieltäydytty.

5.3.2 Kontrolli nuorten kohtaamisessa

Kontrolli koetaan olevan myös osa dialogisuutta, jolloin keskustelu käydään kunnioittamisen sekä ihmisten erilaisuuden ymmärtämisen kautta. Nuorta ei syyllisestä, vaan hänet kohdataan ihminen ihmisenä. Haastateltava pitää tärkeänä, että nuori kohdataan yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä ja nähtäisiin ongelmien lisäksi myös nuoren voimavarat.

V7: Niin kun sanoin, et me ei ylenkatsota kettää, eikä vaikka ois minkälaisia taustoja tai probleemeja elämässä, niin me ei niin kun tuomita siellä kettää sillälaililla, et noni tää on ihan selvä tapaus, et lastenkotiin ja plääplää. Siel otetaan ihmiset ihmisinä ja asiat asioina ja tapahtumat tapahtuneena.

On tilanteita, jolloin haastateltavat kokevat joutuvansa ottamaan auktoritaarisemman roolin pitäessään näpistyskeskusteluita. Paljon vaikuttaa millä asenteella nuori saapuu keskusteluun. Jos nuoren eleistä, ilmeistä ja käyttäytymisestä on havaittavissa vastahakoisuutta käytävään keskusteluun, on nuorisotyöntekijöiden mielestä paikallaan, että aikuinen ottaa jyrkemman kasvatusvastuun nuoren kohtaamisessa. Haastatteluissa tulee ilmi, että joskus nuori saattaa tarvita ulkopuolisen pysäytyksen toiminnalleen, ja joskus nuorisotyön järjestämä näpistyskeskustelu voi olla riittävä toimi. Eräs haastateltava kertoo, että nuori voi olla keskusteluissa omana itsenään, mutta hän kuitenkin vaatii nuorelta katsekontaktia pitäessään näpistyskeskustelua.

V3: Mun mielestä se on kaiken a ja o semmonen luottamuksellinen ilmapiiri, toki sitä voidaan rakentaa sitäkin kautta, että lähtee enemmän sillälaililla auktoritaariseen tyyli edellä. Et jos aikuinen sanoo miten asiat on. Ja osa nuorista tarvii taas niin kun sen pysäytyksen sen tyyppisen homman

V3: Katsekontaktin mä pidän koko ajan, enkä ota sitä missään välissä. Ja se on ainoo mitä mä edellytän nuorelta.

Seuraavassa katkelmassa ankkuritoiminnassa toimiva nuorisotyön ammattilainen kertoo, että nuorisotyöllisen otteen toteutumisen kannalta on suuri merkitys, mitkä toimijat järjestävät keskusteluita. Jos keskusteluissa on nuoren ja hänen perheensä lisäksi poliisi, sosiaalityöntekijä sekä nuorisotyön ammattilainen, saatetaan nuorisotyöntekijä nuoren silmissä nähdä osana kontrolliosapuolta. Tämä voi tapahtua erityisesti silloin, kun nuorella ja/tai hänen perheellään on kriittinen asenne viranomaistoimintaa kohtaan.

V3: Tota osallahan on semmonen tietynlainen asenne viranomaistoimintaa kohtaan ja ihan sama ketä siinä pöydän ääressä istuu, niin kaikki menee saman ihon alle. Myöskin ihan sama kuinka ollaan mukavia, niin sä vaan satut edustamaan siinä kontrolliosapuolta siinä mielessä, ettei ne ihmiset välttämättä saavuta et kuka tässä nyt on poliisi ja kuka sossu ja kuka nuorisotyöntekijä.

Haastateltavat toteavat, että valvonta ja kontrolli tukee nuoren kasvua, kehitystä ja nuoren rikoksetonta elämänpolkua. Se tekee näkyväksi sallitun ja kielletyn käyttäytymisen välistä rajaa. Mitä matalammalla kynnyksellä pienempiin näpistyksiin päästään puuttumaan, sitä todennäköisemmin pystytään ehkäisemään vakavampia tilanteita nuoren elämässä. Nuorisotyön ammattilaiset kokevat, että nuori voi olla eksyksissä oman elämän kanssa ilman minkäänlaista kontrollia.

V3: Ei nää meidän poliisit näe sitä mitenkään harmaana, et pitää hakee joku irtokarkkinäpistelijä tänne, kun ne tietää et se taas ennaltaehkäisee paljon isompia juttuja sitte, pieni puuttuminen siihen. Et kun ollaan sanottu, että kaikkein tärkein näpistelijä on se, joka vie sen yhden irtokarkin, eikä se joka kantaa television pihalle. Ainakin mun mielestä se on niin.

V1: Jos ei niitä rajoja tai minkäänlaista kontrollia oo, niin kyllähän se voi olla aika hukassa se nuori.

Alla olevassa katkelmassa ankkuritoiminnassa mukana oleva nuorisotyön ammattilainen kiteyttää erinomaisesti ajatuksen siitä, miksi nuorisotyötä tulisi jatkossakin hyödyntää nuorten rikosten selvittämisessä. Nuorisotyön hyödyntäminen varhaisessa vaiheessa, voi estää mahdollisia suurempia ongelmia nuoren elämänpolulla. Sosiaalinen kontrolli on vaikuttavaa, jos siihen liittyy nuorisotyöllisen välittävän työotteen lisäksi luottamus. Jos välittäminen puuttuu, näpistyskeskusteluiden tuoma viesti ei välttämättä tavoita nuorta.

V4: Niin kun ankkuripoliisi käyttää termiä: ”sä oot nyt käyttänyt sun vapaudu vankilastakortin, et tää oli niin kun se keskustelu, et seuraavalla kerralla keskustelut käydään tuolla talon toisessa päädyssä”.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tehtävänä oli luoda käsitys, siitä minkälaisia kokemuksia nuorisotyön ammattilaiset saavat kohdatessaan nuoria, jotka ovat osallistuneet lainvastaiseen tekoon. Tarkoituksena oli selvittää, miten nuorisotyön ammattilaiset tasapainoilevat dialogin ja kontrollin välimaastossa puuttuessaan nuorten rikoksiin. Tähän pääkysymykseen lähdin etsimään vastauksia selvittämällä millaisia keskusteluita nuorisotyön ammattilaiset toteuttavat työssään, minkälaisia kohtaamiset ovat nuorten kanssa olleet käydyissä keskusteluissa, kuinka yhteistyö eri toimijoiden kanssa toteutuu, minkälainen nuorisotyön rooli näpistyskeskusteluiden palveluketjussa sekä miten nuorisotyön ammattilaiset näkevät nuorisotyön harjoittaman kontrollin sopivuuden nuorisotyön toimikentällä. Tutkimuksessani haastattelin yhteensä seitsemää nuorisotyön ammattilaista, joilla on kokemusta nuorten kanssa käydyistä näpistyskeskusteluista tai vastaavista toimintamuodoista. Tutkimuksen tuloksia tulee tulkita suuntaa antavina, seitsemän nuorisotyön ammattilaisen kokemuksina.

Seuraavissa alaluvuissa olen esitellyt tutkimuksen tulokset vastaamalla tutkimuskysymyksiini. Viimeisessä alaluvussa pohdin tutkimusmatkaani haasteiden ja onnistumisten kautta. Lisäksi esittelen jatkotutkimusajatuksia.

6.1 Kuinka näpistelystä keskustellaan nuoren kanssa

Aineiston perusteella nuorisotyön ammattilaiset kohtaavat pääsääntöisesti alle 18-vuotiaita nuoria, jotka ovat syyllistyneet esimerkiksi lieviin pahoinpitelyihin, vahingontekoihin ja näpistykseen. Näpistyskeskustelut nähdään ennalta ehkäisevänä sekä korjaavana työnä. Itse näpistyskeskustelu tai sovittelu pyritään toteuttamaan kuukauden sisällä tapahtuneesta. Kaikkiin aineistossa esiin tulleisiin näpistyskeskustelumalleihin osallistuvat nuori ja hänen huoltajansa. Keskustelut käydään niin nuoriso-, toimistotiloissa kuin poliisilaitoksissa. Keskusteluiden tavoitteena on nuoren orastavan rikoskierteen katkaiseminen ja siihen reagoiminen mahdollisimman nopeasti. Näpistyskeskusteluiden avulla pyritään saamaan nuori ymmärtämään rikkeiden mahdolliset seuraukset. Varhaisella puuttumisella kartoitetaan nuoren elämäntilanne kokonaisvaltaisesti sekä ohjataan tarvittavan tuen piiriin.

Aineiston perusteella nuorisotyön ammattilaiset kokevat tärkeäksi, että käytävän keskustelu on kasvatuksellinen ja ratkaisukeskeinen, jonka avulla nuori voi oivaltaa ja oppia sekä ymmärtää tekojensa seuraukset ja mahdolliset vaikutukset tulevaisuuteen. Jotta keskusteluista saataisiin kasvatuksellinen hetki, on nuorisotyön ammattilaisen mukaan tärkeää luoda luottamuksellinen ilmapiiri käytävään keskusteluun. Luottamuksellinen ilmapiirin luominen on myös tärkeää, jotta nuoret uskaltaisivat itse kertoa kokemuksiaan ja ajatuksiaan omasta elämästään. Luottamuksellisen ilmapiirin saavuttaminen vaatii haastateltavien mukaan nuorisotyöntekijältä tilanne- ja tunneälyä.

Tutkimusten tuloksista on nostettavissa nuorisotyöntekijöiden taito mukautua tilanteeseen ja muokata kohtaaminen jokaiselle nuorelle sopivaksi. Nuorisotyön asiantuntijuuteen kuuluu haastateltavien mukaan herkkyys tunnistaa nuoren tunnetiloja ja mukauttaa oman lähestymistapansa sen mukaisesti. On tilanteita, jolloin haastateltavat kokevat joutuvansa ottamaan auktoritaarisemman roolin pitäessään näpistyskeskusteluita. Paljon vaikuttaa millä asenteella nuori saapuu keskusteluun. Jos nuoren eleistä, ilmeistä ja käyttäytymisestä on havaittavissa vastahakoisuutta käytävään keskusteluun, on nuorisotyöntekijöiden mielestä paikallaan, että aikuinen ottaa jyrkemmän kasvatusvastuun nuoren kohtaamisessa. Vastaavasti pelokkaalle ja jännittyneelle nuorelle voi sopia pehmeämpi lähestymistapa, mikä nuorisotyön ammattilaisten mukaan kuuluu vahvemmin nuorisotyölliseen otteeseen. Keskusteluiden tarkoituksena ei ole moittia tai syyttää nuorta, vaan selvittää juurisyytä siihen, miksi nuori oirehtii rikoksilla.

Nuorisotyön ammattilaiset kertovat näpistyskeskusteluiden ohjaamisen vaativan fasilitoinnin taitoa, jotta jokainen osallistuva pääsee osaksi keskustelua. Tarkoituksena on, ettei keskustelua käydä aikuisten välillä, vaan että nuorta kuultaisiin ja hänelle annettaisiin tilaa kertoa itse hänen elämänsä koskevista asioista.

Aineiston perusteella verkostoyhteistyö on tärkeässä roolissa keskusteluiden toteuttamisessa. Lähtökohtaisesti kaikissa keskustelumalleissa yhteistyö lastensuojelun kanssa nousi esiin. Kaikista nuorista, jotka ovat näpistäneet ja jääneet siitä kiinni, kirjataan lastensuojeluilmoitus. Ilmoitus käsitellään lastensuojelussa, jonka jälkeen ensikertalaiset ohjataan näpistyskeskusteluun. Keskustelun jälkeen nuorisotyön ammattilaiset voivat arvioida tuleeko nuori ja hänen huoltajansa ohjata takaisin lastensuojeluun. Yhteistyömuodosta riippumatta keskusteluiden toteutus on aina moniammatillista, johon viranomaistyöskentely kuuluu poikkeuksetta. Nuoren jäädessä kiinni rikkeestä nähdään näpistyskeskustelu kevyenä puuttumiskeinona, jossa kevennetään muun muassa sosiaalityöntekijöiden taakkaa.

Nuorisotyöntekijöiden haastatteluista verkostotyön haasteiksi nousivat ammatilliset toimintaperiaatteet tilanteissa, jossa keskusteluita järjestään viranomaisvetoisesti. Tällöin nuorisotyöllinen näkökulma voi jäädä viranomaisotteen varjoon. Nuorisotyöllisen otteen toteutumisen kannalta on suuri merkitys keitä toimijoita keskusteluita pitävät. Jos keskusteluissa on nuoren ja hänen perheensä lisäksi poliisi, sosiaalityöntekijä sekä nuorisotyön ammattilainen, saatetaan nuorisotyöntekijä nuoren silmissä nähdä osana kontrolliosapuolta, eikä tällöin nuorisotyöntekijä pysty tuomaan omaa ammatillisuuttaan riittävästi esille.

Nuorisotyön ammattilaiset tarjoavat nuorille keskusteluiden jälkeen jatkotapaamisia, joiden avulla nuorta voidaan tukea ja auttaa, ettei nuori syyllistyisi uusiin rikkeisiin. Jatkotapaamisten ajatuksena on, että nuorisotyöntekijä toimii turvallisenä aikuisena, joka pysyy nuoren rinnalla, vaikka mahdollisesti muut palveluntarjoajat vaihtuisivat nuoren elämässä. Samalla nuorisotyön ammattilaiset voivat tutustuttaa nuoren eri vapaa-ajan toimintoihin, jotta nuoren mahdolliseen vapaa-ajanongelmaan löytyisi muuta sisältöä.

Tutkimuksen aineiston perusteella nuorisotyön järjestämät ensikertalaisuuteen painottuvat näpistyskeskustelut nähdään tehokkaana toimintatapana, sillä suurin osa lainvastaisista teoista tapahtuu hetken ajattelemattomuudesta, jonka seurauksena nuoren toimintaan on mahdollista vaikuttaa. Nuorisotyön ammattilaiset kertovat nuorten ajautuvan rikkomuksiin sosiaalisen paineen, nuoruuteen kuuluvien rajojen etisimen tai näyttämisen halun vuoksi. Nuorisotyön ammattilaiset ymmärtävät oman osaamisensa ja resurssien rajat, jolloin palveluohjaus eteenpäin esimerkiksi päihde- tai impulssikontrollin hallinnan vaikeuksissa on luontevaa.

6.2 Nuorisotyöntekijöiden kokemukset käytävistä keskusteluista

Nuorisotyön ammattilaiset kokevat tärkeäksi, että työntekijät itse arvostavat työtään. Haastateltavat kokevat keskusteluiden olevan tärkeä osa nuorisotyötä, sillä keskustelut mahdollistavat nuoren aidon ja kokonaisvaltaisen kohtaamisen. Nuorisotyön ammattilaiset kertovat, että kokemus keskusteluiden onnistumisesta on, että nuori on tullut kuulluksi, sekä silloin kun keskustelusta on muodostunut dialogi ja nuori osallistuu aktiivisesti keskusteluun. Lisäksi nuorelta ja huoltajilta saatu palaute antaa nuorisotyön ammattilaisille onnistumisen tunteita sekä tekee työn mielekkääksi. Vastaavasti epäonnistumisen tunteita nuorisotyön ammattilaisille nousee silloin, kun nuori ei ole sitoutunut toimintaan, eikä nuorisotyöntekijä pysty vaikuttamaan nuoren asenteisiin. Tällöin nuori on usein

vahvemman tuen tarpeessa, jolloin ei enää nuorisotyöllisillä menetelmillä pysty nuorta auttamaan. Nuorisotyön ammattilaiset kertovan keskusteluiden pitkäaikaisvaikutusten näkyvän siinä, etteivät nuoret ohjaudu uudestaan näpistyskeskusteluihin. Kuitenkin haastateltavien mukaan nuoren mahdolliset jatkorikkeet eivät enää ohjaudu ensikertalaisuuteen perustuvaan keskusteluun, vaan nuoret ohjataan vahvemman tuen piiriin näpistyskierteen katkaisemiseksi. Tämän vuoksi nuorisotyöntekijät jäävät usein epätietoisuuteen keskusteluiden todellisista pitkäaikaisvaikutuksista.

Nuorisotyön ammattilaisten kertomuksista oli paikannettavissa osin samoja, mutta myös toisistaan eroavia tapoja määritellä työmuotoa ja tehdä rajatyötä nuorten kanssa, jotka olivat syyllistyneet johonkin lainvastaiseen tekoon. Eri keskustelumalleissa on eroja siinä, kuinka nopeasti nuoren tilanteeseen päästään vastaamaan. Tähän vaikuttaa vahvasti yhteistyön sujuvuus viranomaisten kanssa. Lisäksi tutkimuksen aineistosta oli havaittavissa eroavaisuuksia siinä, ketkä keskusteluita pitävät. Katusovitteluita pitävät kaksi ammattikasvattajaa, joiden kanssa voi mukana olla yksi vapaaehtoinen sovittelija. Ankkurikeskusteluita pitävien kokoonpano vaihtelee maakunnissa. Keskusteluita voi pitää nuorisotyön ammattilainen yksin tai vastaavasti yhdessä viranomaisten kanssa. Näppihaukka-keskusteluissa ohjaukset keskusteluun tapahtuu muiden mallien mukaisesti lastensuojelun kautta, mutta itse keskusteluiden toteutuksesta vastaavat nuorisotyöntekijät.

6.3 Nuorisotyö dialogin ja kontrollin välimaastossa

Käytävissä näpistyskeskusteluissa pyritään haastateltavien mukaan siihen, että kaikki osalliset ovat saman arvoisia ja kaikkien mielipidettä kysytään ja otetaan huomioon. Dialogi koetaan rakentuvan toisten kunnioituksen sekä ihmisten erilaisuuden ymmärtämisen kautta. Nuorisotyön ammattilaiset kokevat, että on tärkeää, että nuori itse sanoittaa omia tunteitaan ennen ja jälkeen tapahtuneen. Kasvatukselliset keskustelut mahdollistavat nuorille myös tunnetaitojen opettelua. Kontrolli koetaan olevan myös osa dialogisuutta, jolloin keskustelu käydään kunnioittamisen sekä ihmisten erilaisuuden ymmärtämisen kautta huolimatta siitä, vaatiiko keskustelu auktorisemman lähestymistavan. Nuorta ei syyllisestä, vaan hänet kohdataan ihminen ihmisenä. Aineistosta nousee, että nuori tulee kohdata yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä ja hänessä tulisi nähdä ongelmien lisäksi myös voimavarat. Nuoret ovat saattaneet joutua aikaisemmin tilanteisiin, jossa rikkeet käsitellään syyllistäen, jonka vuoksi nuori on voinut kokea haluttomuutta jatkaa keskustelua. Tutkimuksesta selviää, että dialogi toteutuu, kun nuorelle annetaan tilaa kertoa oma näkemyksensä tapauksesta.

Aineistosta nousee tilanteita, joissa nuoren huoltajat ovat kyseenalaistaneet nuorisotyön ammatillisuuden silloin, kun nuorta puhutetaan rikollisesta toiminnasta. Nuoren kasvu ja itsenäistymisen halu saattaa tulla huoltajille yllätyksenä, jolloin he saattavat toivoa mahdollisimman pysäyttävää puuttumista. Huoltajat voivat toivoa vahvempaa kontrollia, jolloin keskustelu käytäisiin poliisin tai lastensuojeluviranomaisen kanssa. Nuorisotyön kasvatuksellista toimintatapaa ei välttämättä koeta riittäväksi puuttumiseksi. Nuoren kasvuun kuuluu rajojen kokeileminen ja asioiden tekeminen ajattelematta tai ymmärtämättä teon vakavuutta. Aineistosta nousee kuitenkin ajatus, että se kuuluu elämään ja nuoruuteen kuuluu etäisyyden ottaminen vanhemmista. Nuorisotyö pyrkii normalisoimaan asioita perheiden kipuilla nuoren toiminnan takia.

6.4 Nuorisotyöllinen kontrolli

Nuorisotyöllinen kontrolli koetaan aikuisuutena, mikä tarkoittaa, että nuorisotyöntekijä puuttuu siihen, mihin jokaisen aikuisen tulisi puuttua. Nuorisotyön ammattilaiset kokevat kontrollin toteutuvan nuorisotyössä, mutta siitä käytetään mieluiten termiä puuttuminen tai kasvatuksellinen ote. Näpistyskeskustelu nähdään kasvatuksellisena hetkenä, jolloin nuorisotyön ammattilaiset voivat vaikuttaa nuoreen. Kontrollin eri muodot tunnistetaan muun muassa nuorisotilalla sosiaalisen kontrollin puuttumisena esimerkiksi kiroiluun tai muuhun huonoon käytökseen. Kontrolli sanaa ei suoraan tunnistettu kuuluvaksi osaksi nuorisotyötä. Kontrolli miellettiin enemmän viranomaisten toimintana, jolloin esimerkiksi sosiaalityöntekijä määrää nuoren osallistumaan nuorisotyön toteuttamaan näpistyskeskusteluun. Ankkurikeskusteluissa, joissa keskustelua ohjaa nuorisotyön ammattilaisen lisäksi poliisi ja lastensuojelutyöntekijä, voi nuoren silmissä nuorisotyöntekijä edustaa lähtökohtaisesti nuorelle viranomaiskontrolliosapuolta, jolloin nuorisotyölliset lähtökohdat voivat olla vaikea saavuttaa nuorelle.

Tutkimusaineistosta on pääteltävissä, että valvonta ja kontrolli tukee nuoren kasvua, kehitystä ja nuoren rikoksetonta elämänpolkua. Mitä matalammalla kynnyksellä pienempiinkin näpistyksiin päästään puuttumaan, sitä todennäköisemmin pystytään ehkäisemään vakavampia tilanteita nuoren elämässä. Nuorisotyön ammattilaiset kokevat, että nuori voi olla eksyksissä oman elämän kanssa ilman minkäänlaista kontrollia. Nuorisotyön tarjoama näpistyskeskustelu nähdään matalan kynnyksen toimintamuotona, jolla pystytään vaikuttamaan nuoren rikoksettomaan elämänpolkuun.

6.5 Pohdinta

Tutkimusprosessini oli monivaiheinen ja kaiken kaikkiaan pidempi, kuin alkuperäinen suunnitelmani oli ollut. Tähän vaikutti muun muassa päivätyön ja opiskelun yhdistämiseen liittyvät ajankäytölliset haasteet, sekä irtautuminen turhan pitkäksi aikaa aineistosta, jonka jälkeen palaaminen tutkimuksen pariin tuntui vaikealta. Vaikka aikataulullisesti tutkimukseni viivästyi, olen silti tyytyväinen prosessiin kokonaisuutena. Tutkimuksen aineisto oli mielestäni runsas ja antoi mielenkiintoisen pohjan tutkimuskysymysten ratkaisuun. Toisaalta runsas aineisto oli osin epälooginen, mikä aiheutti minulle tutkijana hieman päänvaivaa tehdessäni analyysia. Koen kuitenkin saaneeni koottua analyysin johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi ja pystyneeni vastaamaan tutkimuskysymyksiin ilman ongelmia.

Juha Nieminen mainitsee, että vaikka socialisaatio ja personalisaatio nähdään määritelmässä nuorisotyön perustehtäviksi, näkemykseen mahtuu myös kompensatio funktio, jos sitä toteutetaan nuorisotyölle ominaisissa, ohjatuissa oppimisympäristöissä ja nuorisotyön eetoksen hengessä. (Nieminen 2014, 39.) Tutkimukseen osallistuneiden nuorisotyön ammattilaisten mukaan näpistyskeskustelut kuuluvat nuorisotyöhön, sillä kasvatussuhde perustuu nuoren aitoon kohtaamiseen. Nuori kohdataan tasavertaisena kuunnellen. Hänet nähdään kokonaisuutena, eikä vain tehdyn rikkeen kautta. Kuitenkin nuorisotyön ammattilaisten on syytä tarkkailla omaa työkenttäänsä, ettei toiminta ajaudu liikaa pois nuorisotyön perinteistä sosiaalisten kysymysten pariin. Poliisilaitoksen kuulusteluhuoneessa toteutettava keskustelu, voi näyttäytyä nuorelle pelotevaikutuksena.

Tarkoitukseni ei ollut vertailla toimintamuotojen sopivuutta nuorisotyöhön, sillä jokaisesta löytyy nuorisotyölle ominaisia piirteitä. Näppihaukassa korostuu erityisesti nuorisotyöllinen perinne, ankkuritoiminnassa moniammatillinen työote ja katusovittelussa ajatus siitä, että nuori saa itse mahdollisuuden sovittaa tekonsa. Nuorisotyön eetoksen yleistä sisältöä on vapaus, vaikka siihen kuuluisi myös kontrollia ja sosiaalistavia tavoitteita. (Nieminen 2014, 39.) On mielestäni tärkeää, että nuorisotyön toteuttamien näpistyskeskusteluiden tulisi jatkossakin keskittyä siihen, että nuorisotyön yleiset tavoitteet, eetos ja toimintatavat näkyvät. Tutkimuksen tulosten perusteella on hienoa huomata, että nuorisotyöllistä otetta arvostetaan, ja sitä hyödynnetään tilanteissa, joissa nuori on syyllistynyt lainvastaiseen tekoon. Toivon, että tämä tutkimus on tehnyt tätä nuorisotyön työtettä näkyväksi kohdattaessa rikoksilla oireilevia nuoria. Nuorisotyön ammattilaisten nuoriin kohdistuva

arvostava kohtaaminen ilman viranomaisroolia mahdollistaa matalan kynnyksen palvelun, jolla voidaan ennalta ehkäistä entistä suurempia haasteita nuoren elämässä.

On ollut mielenkiintoista tutkimukseni aiheen yhteiskunnallista ajankohtaisuutta. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa (2019) on kirjattu kriminaalipolitiikan tähtävän kokonais- ja uusintarikollisuuden vähentämisen olevan yksi keskeisistä toiminnoista kuluvan hallituskauden aikana. Nuorten rikosentekijöiden kohdalla oikeusministeriölle on osoitettu vuoden 2020 aikana rahoitus kolmivuotiseen hankkeeseen rikosten ennaltaehkäisyn tehostamiseksi. (Valtioneuvosto 2019.) Tämä mahdollistaa hankekunnille avustuksen rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointiin. Toivon, että tutkimustani voisi hyödyntää jatkossa erityisesti nuorisotyöllisestä näkökulmasta toimintamallin kehittämisessä.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tarkastella niitä nuoria, jotka ovat osallistuneet nuorisotyön toteuttamaan näpistyskeskusteluun. Haastatteleamalla niitä nuoria, jotka ovat syyllistyneet lainvastaiseen tekoon, voisi saada esille nuorisotyön merkityksellisyyttä sekä vaikuttavuutta. Myös olisi kiinnostavaa selvittää, kuinka nuorisotyötä voisi hyödyntää rikoskierteessä olevien nuorten auttamiseksi. Olisiko esimerkiksi nuorisotyön toteuttaman jatkotyöskentelyn avulla mahdollista tukea pidemmällä tähtäimellä nuoren rikoksetonta elämänpolkua.

LÄHDELUETTELO

Alastalo, Marja & Åkerman, Maria & Vaittinen, Tiina (2017) Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 214-232.

Aseman Lapset ry (2019) Järjestö. <https://www.asemanlapset.fi/fi/aseman-lapset-ry/jarjestotoiminta-ja-hallitus>. Viitattu 9.7.2019.

Aseman Lapset ry (2019) Katusovittelu. Näin katusovittelu etenee. <https://www.asemanlapset.fi/fi/ajankohtaista/videoesittelyt/katusovittelu>. Viitattu 1.6.2020

Bogner, Alexander & Litting, Beate & Wolfgang, Menz (2009) Interviewing experts. Englanti: Palgrave MacMillan.

Brunila, Teuri (2010) Sovitteleva oikeus. Teoksessa Esa Poikela (toim.) Sovittelu, ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Jyväskylä: PS-kustannus, 21-43.

Buber, Martin (1993) Minä ja Sinä. Juva: WSOY.

Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto (2007) Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.

Cohen, Stanley (1985) Visions of Social Control. Cambridge & Malden: Polity Press.

Elonheimo, Henrik (2004) Restoratiivinen oikeus ja Suomalainen sovittelu. Asiantuntija-artikkeli. Oikeus 2004/2:179-199.

Elonheimo, Henrik (2010) Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/59505/AnnalesC299Elonheimo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 1.7.2020.

Eskola, Jari (2007) (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 32-47.

Haarakangas, Kauko (2008) Parantava puhe. Helsinki: Hakapaino

Haikkola, Lotta & Hästbacka, Noora (2019b) Nuorten rikoksiin vastataan varhaisella puuttumisella. Haaste 2/2019. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22019/nuortenrikoksiinvastataanvarhaisellapuu ttumisella.html>. Viitattu 1.6.2020.

Haikkola, Lotta & Hästbacka, Noora & Pekkarinen, Elina (2019a) Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161548/34_Kuka%20vastaa%20nuorten%20rikoksiin.pdf. Viitattu 27.6.2019.

Hankamäki, Jukka (2003) Dialoginen filosofia: teoria, metodi ja politiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Hiltunen, Leena (2003) Graduaineiston analysointi, sisällönanalyysi. PowerPoint -esitys verkossa. Jyväskylän yliopisto.
http://www.mit.jyu.fi/OPE/kurssit/Graduryhma/PDFt/aineiston_analysointi2.pdf. Viitattu 26.6.2019.

Hirschi, Travis (1969). Causes of Delinquency. University of California Press, Berkeley and Los Angeles.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2006) Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. (4. painos). Helsinki: Yliopistopaino.

Honkatukia, Päivi (1998) Sopeutuvat tytöt? Sukupuoli, sosiaalinen kontrolli ja rikokset. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino.

Honkatukia, Päivi (2018) Miksi nuorisotyötä tarvitaan nuorten rikosten ennaltaehkäisyssä ja käsittelyssä? Luentomuistiinpanot Nuori rikoksen tekijänä ja uhrina – miten kysyä, puuttua ja ehkäistä? -seminaarista 21.3.2018. Helsinki.

Honkatukia, Päivi & Piispa, Minna (2018) Kontrolliammatillaiset ja nuorisotyö – onko vuoropuhelu mahdollista? Työryhmäkutsu. Nuorisotutkimusseura/nuorisotutkimusverkosto.
<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/1-kontrolliammatillaiset-ja-nuorisotyoe-onko-vuoropuhelu-mahdollista-05-10-2017-09-34-01>. Viitattu 6.12.2018.

Isoherranen, Kaarina, Rekola, Leena & Nurminen, Raija (2008) Enemmän yhdessä. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY

Juvonen, Tarja (2015) Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Kiilakoski, Tomi (2014) Kasvu moneen suuntaan – kriittinen pedagogiikka ja nuorisotyö. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja, 3. muuttumaton painos. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Kiilakoski, Tomi (2015) Nuorisotyö, kasvatus, opetussuunnitelma. Teoksessa Tomi Kiilakoski, Viljami Kinnunen & Ronnie Djupsund (toim.) Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Kiilakoski, Tomi, Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2015) Työmuodot, työmenetelmät ja työkalut. Teoksessa Tomi Kiilakoski, Viljami Kinnunen & Ronnie Djupsund (toim.) Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Kivivuori, Janne (2003) Tutkimuksen tausta ja toteutus, piilorikollisuustutkimus. Teoksessa Janne Kivivuori & Jukka Savolainen, Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kivivuori, Janne (2006a) Nuorisorikollisuuden kehitys, ilmirikollisuus + piilorikollisuus = kokonaisrikollisuus. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisorikollisuus, määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, nuorisotutkimusseura, 15-54.

Kivivuori, Janne (2006b). Nuorisorikollisuuden sosiologiset selitykset. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.): Nuorisorikollisuus, määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisuja 221. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, 161-184.

Kivivuori, Janne & Honkatukia, Päivi (2006) Yhteenveto, Nuorisorikollisuuden syyt. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisorikollisuus, määrä syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, 341-363.

Kivivuori, Janne (2008). Rikollisuuden syyt. Kustannusosakeyhtiö Helsinki: Nemo.

Laine, Timo (2001) Kasvatustilanteen kaksisuuntaisuudesta. Teoksessa: M. Itkonen (toim.) Ihminen, mikä ja kuka olet? Tampere: University Press, 119–142.

Lakso, Sanna (2010) Näppihaukka, turvallisuussuunnittelu. Onnistumisen iloa – turvallisuuden käytäntöjä. Sisäasiainministeriön julkaisuja 34/2010.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80018/sm_342010.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 9.7.2019.

Marttunen, Matti (2008) Nuorisorikosoikeus. Alaikäisten rikosten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152443/236_Marttunen_2008.pdf?sequence=2
Viitattu 1.6.2020.

Moilanen, Tanja, Airaksinen Matti & Kangasniemi Mari (2019) Ankkuritoiminnan käsikirja. Moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennaltaehkäisemiseen. Sisäministeriön julkaisuja 2019:16.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161483/SM_16_19_Ankkuritoiminnan_kasikirja.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 1.6.2020.

Niemi, Hannu (2014) Lasten ja nuorten rikoksenteekijöiden seuraamukset. Haaste 4/2014.
<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42014/lastenjanuortenrikoksenteekijoidenseuraamukset.html>. Viitattu 1.6.2020.

Niemi, Hannu & Marttunen, Matti (2015) Kontrollijärjestelmän erityispiirteitä. Nuorten seuraamukset. Teoksessa Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Seuraamusjärjestelmä 2014. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopiston katsauksia 5/2015, 119-145.

Nieminen, Juha (2014) Vastavoiman hahmo – Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja, 3. muuttumaton painos. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Nuorisolaki 1285/2016. Finlex.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki>. Viitattu 14.3.2020.

Näppihaukan toimintamalli (2018) Näppihaukan asiakasprosessi. Aineistonkeruun aikana saatu dokumentti.

Näsi, Matti (2016) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Katsauksia 18/2016. Helsingin yliopisto. Kriminologian oikeuspolitiikan instituutti.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/169509/Katsauksia_18_N%C3%A4si_2016.pdf?sequence=1 Viitattu 1.6.2020.

Oikeusministeriö (2019) Ehdotus toimintamallista rikoksilla oireileville nuorille valmistunut. Ajankohtaista, artikkelit. https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ehdotus-toimintamallista-rikoksilla-oireileville-nuorille-valmistunut. Viitattu 9.7.2019.

Pekkarinen, Elina (2010) Stadislaispojat, rikokset ja lastensuojelu. Viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.

Perttula, Juha (2008) Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta - ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 115–162.

Piispa, Minna (2018) Nuori rikoksen uhrina, tekijänä ja torjuna. Haaste 2/2018.

<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22018/nuoririkoksenuhrinatekijanatorjuna.html>. Viitattu 16.7.2020.

Poliisi (2018) Neuvoja nuorille, näpistys. <https://www.poliisi.fi/neuvot/napistys>. Viitattu 6.12.2018.

Rauas, Minna (2014) Hallitaanko nuorisotyössä nuoria vai luodaanko siellä mahdollisuuksia nuoruuteen? Nuorisotutkimus-lehti 4/2014, 60–67.

Rikoksentorjuntaneuvosto (2019) Hyvät käytännöt, Katusovittelu.

<https://rikoksentorjunta.fi/katusovittelu>. Viitattu 8.7.2019.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) Sisällönanalyysi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (ylläpitäjä ja tuottaja). https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html. Viitattu 26.6.2019.

Saarikkomäki, Elsa & Honkatukia, Päivi (2017) Nuorten kohtaaminen vartiointityössä – kontrollia, huolenpitoa, turvaa vai näitä kaikkia? Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 172-182.

Sambou, Saija & Piispa, Minna (2019) Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille.

Kehittämistyöryhmän ehdotus. Oikeusministeriön julkaisuja 2019:26.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161653/OMSO_2019_26_Rikoksilla_oireilevien_nuorten_Toimintamallin_kehittaminen.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 9.7.2019.

Schalin, Anton (2019) Kansainvälinen kirjallisuuskatsaus puuttumisen malleista, niiden vaikuttavuudesta ja kustannushyödyistä. Julkaisussa Lotta Haikkola, Noora Hästbacka & Elina Pekkarinen (toim.) Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34. 24-50.

Slotte, Sebastian (2001) Dialogisen vuorovaikutuksen taidoista. http://salserver.org.aalto.fi/vanhat_sivut/Opinnot/Mat-2.4198/dialogi.html. Viitattu 13.3.2020.

Suomen Nuorisovaltuutettujen Liitto ry (2020) Mikä nuorisovaltuusto? <http://www.nuva.fi/mika-nuorisovaltuusto>. Viitattu 1.6.2020.

Suomen Sovittelufoorumi ry (2019) Sovittelu. <https://sovittelu.com/sovittelu/>. Viitattu 9.7.2019.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2019) Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. <https://stm.fi/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu>. Viitattu 9.7.2019.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2019) Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/lasten_ja_nuorten_vaikuttamismahdollisuudet. Viitattu 1.6.2020.

Tieteen termipankki (2020) Sosiaalinen kontrolli. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:sosiaalinen_kontrolli. Viitattu 14.3.2020.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9., uudistettu painos. Vantaa: Tammi.

Valtioneuvosto (2019) Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019. Turvallinen oikeusvaltio Suomi. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/turvallinen-oikeusvaltio-suomi>. Viitattu 5.6.2020.

Vilen, Anni (2018) Etsivän nuorisotyön käsikirja. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://www.lanuti.fi/loader.aspx?id=be76a150-cf5f-4fd2-bcf6-70a64c387759>. Viitattu 9.7.2019.

Virtanen, Juha (2006) Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 151-212.

Liite 1. Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset

Menetelmä: Teemahaastattelu

Haastattelun toteutus: Yksilö-/parihaastattelu

1. Virittäytyminen

- 1) Esittäytyminen
- 2) Ohjeistus (haastattelusopimus, vastausvuorot, ei oikeita/väriä vastauksia)

2. Taustakysymykset

- 1) Mikä on koulutuksesi
- 2) Mitä kuuluu työnkuvaasi?
- 3) Paljon sinulla on työkokemusta alalta?
- 4) Miten nuoret rikoksentekijät näkyvät työssäsi?

3. TEEMA 1. Näpistyskeskustelut ja muiden lievien rikoksien käsittely

- 1) Kuinka näpistyskeskustelut/tai vastaavat interventiot toteutetaan työssäsi?
- 2) Arvio, kuinka paljon vuodessa pidät keskusteluja?
- 3) Millaista kokemusta sinulle on kertynyt?
- 4) Kerro kuinka nuoret ohjautuvat keskusteluihin? Palveluketjun kuvailu.
- 5) Yhteistyökumppanit. Ketä keskusteluissa on mukana? Missä ne pidetään?

4. TEEMA 2. Kokemukset

- 1) Millaisia kohtaamiset ovat olleet nuorten kanssa?
- 2) Kuinka nuori käyttäytyy keskusteluissa?
- 3) Onko kohtaamisissa luottamuksen ilmapiiriä?
- 4) Onko pidettyjen keskustelujen pitkäaikaisia vaikutuksia nähtävissä yksittäisten nuorten tilanteissa?
- 5) Kerro esimerkki jostakin konkreettisesta tapauksesta
- 6) Onko asioita tai tilanteita, mitkä ovat taanneet onnistumisen tai vastaavasti epäonnistumisen tunteita pidetyissä keskusteluissa?

5. TEEMA 3. Nuorisotyön ammattilaisen rooli

- 1) Miltä sinusta tuntuu tehdä näitä keskusteluita?
- 2) Millaisia ammatillisia valmiuksia työmuodossa tarvitaan?
- 3) Sopiiko toiminta mielestäsi nuorisotyöhön?
- 4) Jos puhutteluissa on mukana muita aikuisia, miten koet sen?
- 5) Miten koet moniammatillisen yhteistyön toteutumisen?
- 6) Millainen on nuorisotyön rooli kokemuksesi mukaan näpistyskeskusteluissa tai vastaavassa toimintamuodossa?
- 7) Mitä nuorisotyön ammattilaiset itse kokevat tuovansa mukaan prosessiin verrattuna esimerkiksi siihen, että interventioita tekevät olisivat esimerkiksi poliisi tai sosiaalityöntekijä

1) Miten dialogisuus rakentuu näpistyskeskusteluissa?

1)Miten ymmärrät dialogisuuden ja sen toteutumisen työssäsi?

2)Olisiko käytännössä mielestäsi jotain kehitettävää?

3)Onko ajattelusi muuttunut, kun olet toteuttanut keskusteluita?

2. TEEMA 4. Kontrolli ja nuorisotyö

1)Miten näet nuorisotyön harjoittaman kontrollin?

2)Sopiiko tällainen puhuttelu nuorisotyöhön? Miksi? Miksi ei?

3)Toteutuuko mielestäsi nuorten inhimillinen kohtaaminen käytävissä keskusteluissa?

4)Miten valvonta ja kontrolli tukevat nuoren kasvua, kehitystä ja rikoksetonta elämänpolkua?

3. Lopuksi

1)Onko jotakin, mitä haluaisit lisätä?

Informaatiokirje pro gradu -tutkimuksesta

Opiskelen Tampereen yliopistossa Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisteriohjelmassa. Valmistelen pro gradu -tutkielmaa aiheesta ”Nuorisotyön ammattilaisten kokemuksia nuorten rikosentekijöiden kanssa käydyistä näpistyskeskusteluista”. Tavoitteena on tutkia, minkälaisia kokemuksia nuorisotyön ammattilaisilla on puuttumisesta nuorten näpistelyyn ja erityisesti näpistelykeskusteluista nuorten kanssa.

Haluan tutkia tätä teemaa haastatteleamalla nuorisotyön ammattilaisia, joilla on kokemusta nuorten kanssa käydyistä näpistyskeskusteluista tai vastaavasta toimintamuodosta. Haastateltavat ovat eri puolilta Suomea ja edustavat muun muassa kunnallista nuorisotyötä, ankkuritiimiä, seurakuntaa, järjestöjä ja yhdistyksiä.

Olen kiinnostunut kuulemaan juuri Sinun näkökulmasi ja kokemuksesi asiasta. Jos suostut, nauhoittaisin haastattelun. Kuitenkin kaikki kertomasi asiat käsitellään luottamuksellisesti, eikä kenenkään haastateltavan henkilöllisyys paljastu tutkimuksessa. Tutkimuksessa noudatetaan tarkasti muitakin tutkimuseettisiä periaatteita.

Vastaa tarvittaessa mahdollisiin lisäkysymyksiin:

Camilla Metsäranta
Metsaranta.N.Camilla@student.uta.fi
0400643943

Liite 3. Haastattelusopimus

HAASTATTELUSOPIMUS

Nuorisotyön ammattilaisten kokemuksia nuorten rikoksentekijöiden kanssa käydyistä näpistyskeskusteluista

Olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa kyseisestä pro gradu -tutkimuksesta ja mahdollisuuden esittää siitä tutkijalle kysymyksiä.

Olen saanut tiedon, että nauhoitettua haastatteluani käsitellään seuraavasti:

1. Aineiston salassapito turvataan niin, että aineistoa käsittelevä tutkija allekirjoittaa tämän suostumuksen ja hänen on siten suojattava aineisto ulkopuolisilta, eikä tutkijalla ole oikeutta kertoa haastateltavan henkilökohtaisia tietoja.
2. Tutkimusraportissa henkilökohtaiset tietoni muokataan muotoon, jossa nimeni, asuinpaikkakuntani, työpaikkani tai muut tunnistamista mahdollistavat tiedot eivät käy ilmi.
3. Tutkijan lisäksi aineistoa tarkastelevat tarvittaessa vain tutkimuksen ohjaaja Päivi Honkatukia sekä muut tutkielmaseminaariin osallistuvat opiskelijat. Tällöinkin pyritään siihen, että haastatteluun osallistujien identiteetti on suojattu.
4. Tutkimuksessa kerättyä aineistoa voidaan käyttää tutkijan pro gradu tutkimuksessa.
 - a. ___ Tämän kohdan rastittamalla osallistuja antaa erikseen luvan arkistoida tutkimusmateriaalin tutkimuksen loputtua Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon, jossa se anonymisoituna (ts. osallistujaa ei voi tunnistaa) on mahdollisesti käytettävissä myös muiden tutkijoiden tutkimusmateriaalina.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä milloin tahansa syytä ilmoittamatta ja pyytää, että mahdollisesti jo nauhoitettu aineisto tuhotaan.

Paikka xx.xx.2018

Paikka xx.xx.2018

Suostun osallistumaan tutkimukseen:

Suostumuksen vastaanottaja:

Allekirjoitus

Tutkijan allekirjoitus

Nimen selvennys

Nimen selvennys